

“The Africa you have always dreamed of”

De evolutie van de Britse toeristische
beeldvorming over Tanzania, 1958-2017

Lente Van Hee

Masterproef aangeboden binnen de opleiding
master in de Geschiedenis

Promotor: prof. dr. Idesbald Goddeeris

Academiejaar 2018-2019

257 437 tekens

Ik verklaar me akkoord met de code of conduct van de faculteit Letteren voor geloofwaardig auteurschap.

DANKWOORD

Een masterproef schrijven doe je vaak alleen. Gelukkig beleef je een masterjaar niet alleen. Talloze mensen zetten hun schouders onder mijn onderzoek en zij verdienen minstens een “bedankt”.

Bedankt prof. dr. Idesbald Goddeeris voor uw nauwgezette begeleiding en treinsnelle feedback, maar vooral voor het vertrouwen en de vrijheid die u mij gaf om die éne onderzoeksvraag te vinden die mij zo boeide dat mijn masterproef mij lief werd.

Bedankt aan de IBL-dienst en Copy De Raaf. Jullie vriendelijke bediening zorgde voor een geruststellende noot in mijn vaak opgejaagde bezoeken om nieuwe bronnen te bestellen of literatuur te printen.

Bedankt, ten slotte, aan mijn gezelschap van vrienden en familie die verdraagzaam en bemoedigend de volle focus op mijn masterproef van dichtbij ervaarden. Vooral mijn beide ouders verdienen meer dan een dankwoord. Ze ondersteunden mij in alle aspecten van een masterjaar met onnoemelijk veel werkschema's, kunnen thee en diepgaande gesprekken. De grootste steun schulde in hun aanhoudende en gemeende interesse voor mijn onderzoeksopzet.

En bedankt aan iedereen die zijn oog laat vallen op mijn masterproef. Elke lezer maakt dat masterjaar meer dan waard.

Lente Van Hee
10 januari 2018

INHOUDSTAFEL

DANKWOORD	1
INHOUDSTAFEL	2
INLEIDING	3
1. HISTORIOGRAFISCH KADER	5
1.1. Een postkoloniale analyse van het toerisme	6
1.2. De drie “unmyths” in de reisindustrie.....	8
1.3. Onderzoekopzet: van een sociologische naar een historische focus.....	9
2. METHODOLOGISCH KADER	10
2.1. Bronnenmateriaal	11
2.2. Discoursanalyse en structuur	13
1 DE VORM VAN HET TOERISTISCH BEELD	16
1.1. DE AUTEURS EN HUN DOELPUBLIEK	17
1.1.1. De auteurs.....	18
1.1.2. De lezers.....	22
1.2. HET DOEL VAN DE REISGIDS	25
1.2.1. De schrijfstijl.....	26
1.2.2. De vorm en de structuur	31
1.2.3. Het beeld en de tekst	34
2 DE INHOUD VAN HET TOERISTISCH BEELD	41
2.1. DE BEZIENSWAARDIGHEDEN	42
2.1.1. De Tanzaniaanse natuur	42
2.1.2. De Tanzaniaanse infrastructuur.....	51
2.2. DE ONTMOETING TUSSEN DE EIGEN EN DE ANDERE CULTUUR	59
2.2.1. De reiziger als de vertegenwoordiger van de eigen cultuur.....	60
2.2.2. De bevolking als de vertegenwoordiger van de andere cultuur.....	69
2.2.3. De ontmoeting tussen de reiziger en de bevolking	76
2.3. DE BRITSE “UNMYTHS” OVER TANZANIA	79
2.3.1. De ongeciviliseerde vakantiebestemming.....	79
2.3.1. De onveranderlijke vakantiebestemming	86
2.3.2. De onbeperkte vakantiebestemming	90
BESLUIT	91
BIBLIOGRAFIE	91
SAMENVATTING	91

INLEIDING

“Nee, dus, we hebben vandaag inderdaad geen mensenzoo meer. We hebben nu toerisme. We denderen door kwetsbare gebieden waar we foto’s maken van mensen die ons het Afrika tonen dat wij willen zien.”¹

Journaliste Kaat Schaubroeck schreef op 24 april 2018 deze kritische woorden in *De Standaard* nadat ze met haar dochter naar Namibië reisde. Ze maakt haar lezers in een column duidelijk dat de Europeanen die vandaag naar Afrika reizen, niet in contact treden met de plaatselijke cultuur, maar eerder toeschouwers zijn van een opvoering die de Afrikanen regisseren volgens toeristische verwachtingen. Schaubroeck verwijst naar een georganiseerd bezoek aan een Himba-dorp die ze met haar dochter ondernam. De journaliste merkt op dat de tientallen Namibiërs die voor haar dansen in hun geitenleren rokjes niet de dynamiek van het dagelijkse leven voorstellen. De gids vertelt haar later dat het zogenaamde Himba-dorp er is geplaatst omdat het beter op de toeristische route ligt dan de oorspronkelijke woonplaats van de dansende Namibiërs.²

De ervaring als toeschouwer van een nagebootst dorp doet de journaliste denken aan de Afrikaanse dorpen die de koloniale overheden neerzetten tijdens de Europese wereldtentoonstellingen in de negentiende en twintigste eeuw. Kaat Schaubroeck geeft met die vergelijking het hedendaags toerisme naar Afrika een koloniaal gelaat. De mensenzoo’s wilden met de imitatie van een Afrikaans dorp de Europese bezoeker tonen hoe het dagelijks leven van de Afrikaan eruit zag. Die nabootsing was echter een Europese koloniale weerspiegeling op de onbekende ander als een primitief en dierlijk wezen. De Europeaan stelt vandaag geen Afrikaanse dorpen meer tentoon in eigen land, maar aanschouwt volgens Schaubroeck diezelfde koloniale beelden op reis in Afrika.³

De column van Kaat Schaubroeck uit 2018 is niet de eerste kritische noot die het massatoerisme definieert in een koloniaal machtsdiscours. Academische onderzoekers beschrijven al sinds de jaren zeventig hoe de commerciële reisindustrie de realiteit in de vakantiebestemming verbeeldt volgens de verlangens van de toerist. De studie van het toerisme legt de oorsprong van de

---

¹ K. SCHAUBROECK, ‘De toerist en de mensenzoo’, *De Standaard*, (24 april 2018).

² Ibidem.

³ Ibidem.; M. G. STANARD, *Selling the Congo: a History of European Pro-Empire Propaganda and the Making of Belgian Imperialism*, Lincoln, 2012, 66-71.

toeristische fantasie in de Romantiek. Deze negentiende-eeuwse stroming grijpt het toerisme aan als een vlucht uit het gejaagde alledaagse leven van het geïndustrialiseerde Westen. De Europeaan kan zich volgens de romantische beweging moreel herbronnen in een ongerepte rustige bestemming. Vandaag is de zoektocht naar een versimpelde levensstijl als een tegengestelde van de eigen gehaaste dagelijkse realiteit nog steeds één van de voornaamste drijfveren van het hedendaags toerisme.⁴

De koloniale retoriek stamt uit dezelfde tijdsgeest als de romantische vluchtdrang. Het Westen karakteriseert Afrika tegengesteld aan de moderne geïndustrialiseerde wereld. Het Afrikaanse continent vormt daardoor in de ogen van de Europese toerist een paradijs waarin de ongerepte natuur de bovenhand heeft op de menselijke nietigheid. Dat kader heeft tot gevolg dat niet alleen de Europese toerist zich nietig waant in een door de natuur overwoekerd continent, maar dat hij in zijn toeristische ervaring ook de Afrikaanse bevolking ondergeschikt maakt aan de wetten van de natuur. Er is alleen plaats voor een niet-ontwikkelde, primitieve en aardse lezing van de Afrikaanse bevolking. Een bewoner die de gemoderniseerde realiteit weerspiegelt, doorprijkt de toeristische fantasie van een natuurlijk paradijs. Die utopie zet de koloniale tegenstelling tussen een statisch, primitief Afrika en een veranderend, gemoderniseerd Europa kracht bij.⁵

Kaat Schaubroeck suggereert, net als de wetenschappelijke studies over het toerisme, dat het toeristisch beeld van Afrika sinds de koloniale periode niet veranderde. Zowel de journaliste van *De Standaard* als de wetenschappelijke onderzoekers benadrukken dat het toerisme de westerse dominante visie op een vakantiebestemming in stand houdt doordat de commerciële industrie de landen verbeeldt volgens de verwachtingen van de reiziger. Deze masterproef verdiept zich in de manier waarop het toerisme Afrika in de koloniale periode verbeeldde en hoe dat beeld evolueerde tot de hedendaagse toeristische beeldvorming. Dit onderzoek bevraagt aan de hand van Britse reisgidsen over Tanzania vooral de rechtstreekse vergelijking tussen het

---

⁴ H. BERGHOFF en B. KORTE, 'Britain and the Making of Modern Tourism: An Interdisciplinary Approach', H. BERGHOFF e.a. red., *The Making of Modern Tourism: the Cultural History of the British Experience, 16000-2000*, Basingstoke, 2002, 2-6.; E. ZUELOW, 'The Necessity of Touring Beyond the Nation: An Introduction', E. ZUELOW red., *Touring Beyond the Nation: a Transnational Approach to European Tourism History*, Farnham, 2011, 1-7.

⁵ K. C. DUNN, 'Fear of a Black Planet: Anarchy Anxieties and Postcolonial Travel to Africa', *Third World Quarterly*, 25 (2004), 489-90.; C. M. ECHTNER en P. PRASAD, 'The Context of Third World Tourism Marketing', *Annals of Tourism Research*, 30 (2003), 661.; M. TORGOVNICK, *Gone Primitive: Savage Intellectuals*, Chicago, 1990, 9-11, 241-45.

toerisme in de koloniale periode en vandaag door de tijdsontwikkeling en eventuele breuklijnen in de beeldvorming bloot te leggen.⁶

Deze masterproef bespreekt eerst de historiografie, de vraagstelling en de methodologie die dit onderzoek contextualiseren. Het historiografisch kader focust op de manier waarop de postkoloniale theorieën zich verweven met de studie van het toerisme. De historiografie behandelt de bijdragen van de auteurs John Urry en Dean MacCannell die het koloniaal mechanisme achter de reisindustrie bespreken. Daarnaast besteedt het historiografisch kader aandacht aan het eenduidige beeld van Afrika dat de studie van het toerisme beschrijft. De “unmyths” van de Angelsaksische onderzoekers Charlotte Echtner en Pushkala Prasad krijgen een centrale plaats in deze bespreking omdat ze het uitgangspunt vormen van de analyse van het Britse beeld in de reisgidsen over Tanzania.⁷ De historiografie eindigt met de onderzoeksopzet van deze masterproef die de beschreven sociale focus van de studie van het toerisme aanvult met een historische component. Het methodologisch kader gaat dieper in op de onderzoeksmethoden van de masterproef. De methodologie beschrijft de eigenschappen van de reisgids als bron en de context waarin de vijf Britse reisgidsen over Tanzania werden uitgegeven. Tot slot bespreekt het methodologisch kader de principes van de gebruikte discoursanalyse en de structuur waarin deze masterproef haar bevindingen ordent.

1. HISTORIOGRAFISCH KADER

De studie van het toerisme was lange tijd van ondergeschikt belang in het academisch onderzoek. Het massatoerisme heeft vandaag echter een steeds grotere betekenis in de geglobaliseerde maatschappij. Dat zorgt ervoor dat de academische wereld meer op toeristische ontwikkelingen focust om hedendaagse problematieken te verklaren. Sinds de “cultural turn” besteedt de studie van het toerisme minder aandacht aan economische en politieke factoren. De onderzoekers focussen daarentegen meer op antropologische thema’s zoals de beeldvorming in het toeristische discours. Het cultureel debat verweeft zich op die manier met de postkoloniale theorieën die een nieuw licht werpen op oude historiografische debatten.⁸

---

⁶ SCHAUBROECK, ‘De toerist en de mensenzoo’; ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 661-62.; J. NEDERVEEN PIETERSE, *Wit over zwart: beelden van Afrika en zwarten in de westerse populaire cultuur*, Amsterdam, 1990, 23-233.

⁷ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, x.; J. URRY en J. LARSEN, *The Tourist Gaze 3.0*, Londen, 2011.; D. MACCANNELL, *The Tourist: a New Theory of the Leisure Class*, Berkeley, 1999.

⁸ T. WILLIAMS, ‘Going Places: Recent Histories of European Tourism’, *Contemporary European History*, 29 (2014), 259.; J. WALTON, ‘Transport, Travel, Tourism and Mobility: a Cultural Turn?’, *Journal of Transport History*, 27 (2006), 129-30.

De Nieuw-Zeelandse onderzoekers Michael Hall en Hazel Tucker beschrijven de relatie tussen het toerisme en de studie van het postkolonialisme. De auteurs erkennen dat het postkolonialisme een vaag begrip is. Ze bundelen de theorieën als een vorm van bewustzijn die de koloniale machtsstructuur in onze samenleving en haar denkbeelden opspoor. Hall en Tucker beschrijven het imperiale discours vooral als een westerse manier van denken, die zijn oorsprong vindt in de koloniale periode, dat de niet-westerse culturen definieert als een tegengestelde van de eigen superieure dynamische cultuur. Op die manier waardeert het Westen enkel zijn eigen kennisproductie als een legitieme vorm van waarheid. De onderzoekers hekelen in de eerste plaats de dominante positie die het Westen opeist in de beeldvorming van andere culturen als zwijgzame, ondergeschikte en volgzame samenlevingen.⁹

Hall en Tucker pleiten voor de “cultural turn” in de studie van het toerisme doordat ze het belang onderstrepen om de representatie en identiteit van andere samenlevingen in de reisindustrie te onderzoeken. Ze hekelen dat vooral de toerist een actieve actor is in de vorming van het beeld over de andere cultuur. Die ongelijke verhouding tussen de toerist als beeldvormer en de andere cultuur als een westers gecreëerd object baseert zich op de postkoloniale theorieën.¹⁰

1.1. Een postkoloniale analyse van het toerisme

De bevindingen van de sociologen John Urry en Dean MacCannell vormen de basisideeën voor de postkoloniale analyse van het toerisme. De Angelsaksische auteurs leggen elk het koloniaal mechanisme in de toeristische industrie bloot. “The Tourist Gaze” van John Urry legt met de metafoor van “the gaze”, dat in het Nederlands ondankbaar wordt vertaald naar “zich vergapen aan”, uit hoe de toerist zich een beeld vormt van de andere cultuur en hoe die cultuur daarop inspeelt. De Britse socioloog benadrukt dat er geen realiteit bestaat zonder dat de mens die interpreteert. Urry ontkent dat de mens objectief kan kijken naar de bestemming, maar stelt dat de reiziger de bestemming verbeeldt vanuit het discours van zijn eigen cultuur. Urry maakt met een metafoor het verschil tussen “to see” en “to gaze” duidelijk. Van zodra de reiziger interpreteert wat hij ziet, vergaapt hij zich aan zijn eigen fantasiebeeld van de werkelijkheid. John Urry benadrukt vooral de wisselwerking tussen de toerist en de lokale bevolking in de beeldvorming. De toerist projecteert tijdens “the gaze” zijn verwachtingen op de lokale

---

⁹ C. M. HALL en H. TUCKER, ‘Tourism and Postcolonialism: An Introduction’, C. M. HALL en H. TUCKER red., *Tourism and Postcolonialism. Contested Discourses, Identities and Representations*, Abingdon, 2004, 1-4.

¹⁰ Ibidem.

bevolking. Vervolgens beantwoordt de lokale cultuur aan die verwachtingen om de toerist tevreden te houden.¹¹

De Amerikaanse socioloog Dean MacCannell vult het onderzoek van John Urry aan door de oorsprong en de aard van de toeristische verwachtingen bloot te leggen. Volgens MacCannell ontstaan toeristische verwachtingen vanuit een leegte in het dagelijkse leven die de toerist probeert op te vullen met de ontmoetingen in een andere cultuur. De toerist zoekt dus naar authenticiteit in de reiservaring. De lokale cultuur voert echter een aangepaste vertoning op die strookt met de verwachtingen van de toerist. MacCannell noemt dit de ‘staged authenticity’.¹²

De postkoloniale praktijk van het toerisme bestaat erin dat de toerist op zoek is naar de “authentieke” elementen in de vakantiebestemming. Die authenticiteit is volgens MacCannell eerder gebaseerd op onrealistische en stereotiepe beelden, gevormd in het hoofd van de reiziger, dan op de dynamische realiteit in de vakantiebestemming. De vakantiebestemming houdt die beeldvorming in stand door de lokale cultuur te herleiden tot een toeristisch object om zo aan de verwachtingen van de consument te voldoen. John Urry beargumenteert dat die praktijk eigen is aan het toerisme doordat de reiziger enkel naar de vakantiebestemming kan kijken vanuit zijn eigen denkkader en nooit vanuit de realiteit. Beide auteurs beschrijven een koloniaal mechanisme dat de dominante westerse beeldvorming in de reisindustrie in stand houdt.¹³

Veel auteurs citeren John Urry en Dean MacCannell om hun onderzoek over de toeristische beeldvorming kracht bij te zetten. Ze gebruiken hun theorieën om te benadrukken dat het Westen een dominant ideologisch discours in stand houdt doordat het de toeristische bestemming minimaliseert tot enkele stereotiepe kenmerken. De auteurs beschrijven steeds dezelfde kenmerken waardoor de toeristische beeldvorming over Afrika zich vormt tot één dominant beeld.¹⁴ De Amerikaanse onderzoeker Kevin Dunn analyseert in zijn artikel wat de

---

¹¹ URRY en LARSEN, *The Tourist Gaze 3.0*, 1-10.

¹² MACCANNELL, *The Tourist*, 91-105.; D. MACCANNELL, ‘Staged Authenticity. Arrangements of Social Space in Tourist Settings’, *The American Journal of Sociology*, 79 (1973), 589-603.

¹³ Ibidem.; URRY en LARSEN, *The Tourist Gaze 3.0*, 1-10.

¹⁴ S. WILLIAMS, ‘Ways of Seeing Africa’, *Africa: Journal of the International African Institute*, 1 (2009), vii-xiv.; E. M. BRUNER en B. KIRSHENBLATT-GIMBLETT, ‘Maasai on the Lawn: Tourist Realism in East Africa’, *Cultural Anthropology: Journal of the Society for Cultural Anthropology*, 9 (1994), 435-70.; E. M. BRUNER, ‘The Maasai and the Lion King: Authenticity, Nationalism, and Globalization in African Tourism’, *American Ethnologist*, 28 (2001), 881-908.; E. M. BRUNER, ‘Transformation of Self in Tourism’, *Annals of Tourism Research*, 18 (1991), 238-50.; V. WIJNGAARDEN, ‘Tourists’ Agency versus the Circle of Representation’, *Annals of Tourism Research*, 60 (2016), 140-43.; R. KOSHAR, ‘What Ought to Be Seen’: Tourists’ Guidebooks and National Identities in Modern Germany and Europe’, *Journal of Contemporary History*, 33 (1998), 325-26.; B. A. SIMMONS, ‘Saying the Same Old Things: A Contemporary Travel Discourse and the Popular Magazine Text’, C. M. HALL en H. TUCKER red., *Tourism and Postcolonialism. Contested Discourses, Identities and Representations*, Abingdon, 2004, 51.

oorsprong en de eigenschappen zijn van het hedendaagse toeristische beeld van Afrika. Dunn beschrijft hoe het toerisme Afrika zowel in ruimte als in tijd vastzet in één narratief. De beeldvorming laat de vakantiebestemming volgens hem samenvallen met haar prehistorisch verleden en haar bekende natuurparken. De reisindustrie verwijst steeds naar natuurlijke bezienswaardigheden, traditionele stammen en prehistorische overblijfselen. Op die manier karakteriseert het toerisme Afrika, net zoals in de koloniale periode, als een primitief onaangeroerd paradijs.¹⁵

1.2. De drie “unmyths” in de reisindustrie

De Canadese onderzoekster Charlotte Echtner en haar Amerikaanse collega Pushkala Prasad verhelderen en verrijken met hun analyse de postkoloniale focus in de studie van het toerisme. De auteurs onderzoeken welke patronen er in de beeldvorming van de hedendaagse reisgidsen over niet-westerse vakantiebestemmingen schuilen. Echtner en Prasad onderscheiden drie “unmyths” die het discours achter de toeristische beeldvorming belichten en structureren. De onderzoekers definiëren drie soorten landen die steeds met één “unmyth” samenvallen.¹⁶

De Angelsaksische onderzoekers tonen aan dat de reisgidsen over China, Egypte, India en Turkije de landen verbeelden als de onveranderlijke “Orient”. Dat waarheidsregime beschrijft bestemmingen als tijdloze sites die de oude civilisatie tonen aan de reiziger. Er is geen plaats voor natuur of moderne infrastructuur, enkel de ruïnes, paleizen en religieuze gebouwen vormen een realiteit in de reisgids. De “unmyth” van “de onveranderlijke” verheerlijkt het verleden ten koste van het heden dat de reisgids simpel weergeeft. De reisgids negeert de moderne bewoners en legt de nadruk op de boerenbevolking als een passief object dat de oude beschavingen tot leven brengt. De beelden in de reisgidsen over China, Turkije, Egypte en India ademen een mysterieuze, oude sfeer uit.¹⁷

Landen zoals Cuba, Fiji en Jamaica worden daarentegen geassocieerd met de “unmyth” van “de onbepaalde”. De reisgids stelt die plaatsen voor als een hedendaags paradijs waarin de natuur een zachte en esthetische plaats invult. De reiziger is een rustzoeker die kan ontspannen in de moderne resorts. De reisgids beeldt de plaatselijke bevolking af als lachende en vriendelijke mensen, vooral vrouwen, die elke wens van de reiziger invullen. Dit waarheidsregime focust

---

¹⁵ DUNN, ‘Fear of a Black Planet’, 488-90.

¹⁶ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’.

¹⁷ Ibid., 665-71.

vooral op het comfort van de reiziger, de rust en pracht van de natuur en de ongelijke relatie met de plaatselijke bevolking die enkel dienst doet als bewaker van die vakantierust.¹⁸

Het laatste waarheidsregime dat Echtner en Prasad blootleggen, is de “unmyth” van “de ongeciviliseerde”. Die vinden ze terug in de reisgidsen over de “Frontier” landen Ecuador, Kenya en Namibië. Dat waarheidsregime belicht de drie landen alsof ze enkel bestaan uit ongerepte natuur. De tijd heeft geen vat op deze bestemmingen. De reiziger waant zich als een ontdekker die stappen zet in een omgeving waar de mens de natuur nog niet beïnvloedt. Op die manier negeert de reisgids de mogelijke vooruitgang in de bestemmingen. Er is geen plaats voor de moderne bevolking, enkel primitieve verbeeldingen van Afrikaanse stammen zijn van belang.¹⁹

De drie “unmyths” verbeelden elk de vakantiebestemmingen als tijdloze en statische samenlevingen. De beeldvorming contrasteert de landen met het dynamische en vooruitstrevende Westen. De hedendaagse toeristische beelden nemen duidelijk het koloniaal discours over die niet-westerse landen tegengesteld en ondergeschikt definieert aan het Westen. Echtner en Prasad concluderen in hun onderzoek dat de koloniale denkbeelden nog steeds de ondertoon vormen van de hedendaagse reisgids. Het onderzoek van Echtner en Prasad staft de postkoloniale focus in de studie van het toerisme en verheldert de mechanismen achter de toeristische beeldvorming.²⁰

1.3. Onderzoekopzet: van een sociologische naar een historische focus

Het is een algemene tendens in de studie van het toerisme om de postkoloniale beeldvorming te benaderen vanuit de sociale wetenschappen. Zowel Urry en MacCannell als Echtner en Prasad situeren de oorsprong van de beeldvorming in de koloniale periode doordat de mechanismen van tegengestelde eigenschappen in de beschrijving van de eigen en de andere cultuur en het eenrichtingsverkeer van de westerse vraag en het niet-westerse antwoord de toeristische praktijk inschrijven in een koloniaal discours. Echtner en Prasad onderzoeken eigentijdse reisgidsen en ook MacCannell en Urry hebben geen oog voor de tijdscomponent in hun theorieën. Die ahistorische focus stelt de hedendaagse toeristische beeldvorming over Afrika gelijk met die uit de koloniale periode.²¹

---

¹⁸ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 672-74.

¹⁹ Ibid., 675-77.

²⁰ Ibid., 666-80.

²¹ Ibid., 660-82.; MACCANNELL, *The Tourist.*; URRY en LARSEN, *The Tourist Gaze 3.0.*

Deze masterproef brengt de evolutie van de hedendaagse toeristische beeldvorming in kaart door te analyseren hoe het Britse beeld van Tanzania verandert in reisgidsen vanaf de late koloniale periode tot vandaag. Op die manier wil dit onderzoek de nuances, ontwikkelingen en breuklijnen in de hedendaagse toeristische beeldvorming erkennen. Concreet vraagt deze masterproef zich af welk beeld het Brits toerisme over Tanzania schetste in de koloniale periode en hoe die beeldvorming evolueerde tot het hedendaagse Britse beeld van de vakantiebestemming. Het onderzoek gebruikt de “unmyths” van Echtner en Prasad als een leidraad, maar stelt zich de vraag of het Britse beeld van Tanzania volledig samenvalt met de “unmyth” van “de ongeciviliseerde”. Deze masterproef belicht hoe de drie “unmyths” zich tegenover elkaar verhouden in de evolutie van de Britse beeldvorming van Tanzania en bespreekt de invloed van de reisgids als een beeldvormer in die ontwikkelingen.

2. METHODOLOGISCH KADER

Deze masterproef gebruikt de reisgids als bron om de toeristische beeldvorming over Tanzania te analyseren. De reisgids is één van de voornaamste beschrijvers van vakantiebestemmingen. De vakantieganger beschouwt de reisgids als een objectieve begeleider in zijn toeristische ervaring. Het medium dient in de eerste fase om de bestemming uit te kiezen, vervolgens schept de reisgids een beeld van de bestemming en ten slotte vergezelt hij de reiziger als gids die de acties van de toerist vormgeeft.²²

De reisgids is echter geen objectieve waarneming van een plaats, maar eerder een medium dat de confrontatie tussen de eigen en de andere cultuur in woord en beeld belicht. De eigen cultuur positioneert zich in de toeristische ervaring als toeschouwer van een onbekende ander. De andere cultuur fungeert als object dat de reisgids beschrijft, verduidelijkt en vervormt. Het medium is onderhevig aan de eisen van de consument en zal daardoor eerder de verwachtingen van de toerist inlossen dan dat het een waarachtige beschrijving van de nieuwe ander verkiest.²³

De reisgids is in de studie van het toerisme een veelgebruikte bron om de toeristische beeldvorming bloot te leggen. De studies gebruiken de reisgids alleen als een illustrerende bron die de beeldvorming belicht. De Amerikaanse historicus Rudy Koshar definieert de reisgids echter als de belangrijkste actor in de vormgeving van het toeristische veld. Het medium

---

²² B. BERGMAN, ‘Guides to a Geography of Tourism’, *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 1-12.; KOSHAR, ‘What Ought to Be Seen’, 326.

²³ WIJNGAARDEN, ‘Tourists’ Agency versus the Circle of Representation’, 150-51.; P. AELBRECHT, ‘Editorial: Géographie des guides et récits de voyage’, *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 1-2.; A. DELMAS, ‘La production d’une représentation touristique. Une objectivation des guides Lonely Planet sur le Groenland’, *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2012), 3.

definieert plaatsen als een reisbestemming en heeft een invloed op de houding van de toerist. De reisgids is in Koshars onderzoek niet alleen een spiegel van de beeldvorming, maar ook zelf een beeldvormer. Deze masterproef analyseert vijf reisgidsen over zes decennia en beschouwt de reisgids als een exhaustieve bron die informatie bevat over de beeldvorming én de beeldvormer. Op die manier brengt het onderzoek de evolutie van de reisgids in kaart en belicht ze niet alleen haar aandeel als beschrijver, maar ook als vervormer van het toeristische veld.²⁴

2.1. Bronnenmateriaal

Deze masterproef legt de evolutie van de toeristische beeldvorming en haar verhouding tot het koloniale discours bloot aan de hand van de vakantiebestemming Tanzania. Het Afrikaanse land was samen met de andere Britse kolonies Uganda en Kenya al in de koloniale periode één van de populairste reisbestemmingen van het continent. Tot op vandaag lokt Tanzania enorm veel Europese toeristen naar haar wildparken, stranden en het eiland Zanzibar. Tanzania vormt bijgevolg een goede illustratie voor het toerisme naar Afrika.²⁵ Dit onderzoek belicht het toerisme naar Tanzania vanuit een Brits oogpunt. In de koloniale periode verzorgden de westerse landen vooral de toeristische berichtgeving over hun eigen kolonies. Er zijn voor de koloniale periode dus vooral Britse reisgidsen voorhanden over Tanzania. Deze studie behoudt de Britse focus in de keuze van de reisgidsen. De continuïteit of de breuklijnen in de beeldvorming zijn representatiever als de bronnen werden uitgegeven in dezelfde nationale context. De masterproef neemt vijf Britse reisgidsen over Tanzania vanaf de late jaren vijftig tot vandaag onder de loep. Die bronnen illustreren vier belangrijke tijdsloten in de ontwikkeling van de reisgids zoals we ze vandaag kennen. Dit onderzoek analyseert welk beeld de Britse reisgidsen van Tanzania vormen in de koloniale periode, net na de dekolonisatie, in de eerste uitgave van de reisgids zoals we ze vandaag vastnemen en in een recente uitgave.

Het eerste tijdsslot situeert zich in de late koloniale periode. Tanzania riep in 1961 haar onafhankelijkheid uit. Daarvoor had Groot-Brittannië vanaf 1922 de Tanzaniaanse samenleving in al haar aspecten gestructureerd.²⁶ De toeristische berichtgeving was in handen van East Africa Tourist Travel Association. Deze organisatie, verbonden aan de Britse overheid, besprak zowel het toenmalige Tanganyika als Uganda, Kenya en Zanzibar in haar reisbrochures. Dit onderzoek gebruikt twee reisbrochures die East Africa Tourist Travel Association schreef in de late koloniale periode. *Exploring East Africa* is uitgegeven in 1958 en bespreekt in korte

---

²⁴ KOSHAR, ‘‘What Ought to Be Seen’’, 339.

²⁵ T. LEKAN, ‘Serengeti Shall Not Die: Bernhard Grzimek, Wildlife Film and the Making of a Tourist Landscape in East Africa’, *German History: The Journal of the German History Society*, 29 (2011), 224-28, 259.

²⁶ *Encyclopaedia Britannica*, ‘Tanzania’.

mededelingen de toeristische mogelijkheden in de Oost-Afrikaanse kolonies van Groot-Brittannië. De tweede koloniale reisgids *Stronghold of the Wild* ontstond in 1960 en focust alleen op de natuurparken en reservaten in Oost-Afrika. Deze masterproef bekijkt beide reisgidsen om de Britse koloniale beeldvorming van Tanzania sluitend te belichten. De beelden die *Exploring East Africa* en *Stronghold of the Wild* beschrijven, vormen de basis om het karakter van het discours in de latere tijdssloten te kunnen beschrijven als koloniaal of dekoloniaal.²⁷

Het tweede tijdsslot analyseert of de toeristische beeldvorming net na de dekolonisatie van Tanzania mee dekoloniseerde dan wel trouw bleef aan het Britse koloniale beeld van de toeristische bestemming. Vanaf het midden van de jaren zestig trad de Britse uitgever Thornton Cox op de voorgrond als verdeler van Oost-Afrikaanse reisgidsen. Deze uitgeverij was niet zoals East Africa Tourist Travel Association verbonden aan de Britse overheid, maar had een commercieel en onafhankelijk karakter. *Travellers' Guide to East Africa* vormde in 1966 de eerste reisgids die na de onafhankelijkheid van Tanzania werd uitgegeven door Thornton Cox. Daarin werden net zoals in de koloniale uitgaven Kenya, Uganda, Zanzibar en Tanzania in dezelfde reisgids besproken. De analyse van *Travellers' Guide to East Africa* verraadt of de onafhankelijkheid van Tanzania ook rechtstreeks een dekolonisatie in het toeristische beeld teweegbracht.²⁸

Het derde tijdsslot situeert zich in de jaren negentig. In 1993 kwam de eerste uitgave van de Bradt Travel Guides over Tanzania op de markt. *Guide to Tanzania* is de eerste versie van de reisgids zoals we hem vandaag kennen. Bradt Travel Guides publiceert al sinds de jaren zeventig reisgidsen over vakantiebestemmingen in heel de wereld. De Britse uitgeverij vormt vandaag één van de voornaamste reisgidsmaatschappijen naast de Australische Lonely Planet, Belgische Trotter en Britse Rough Guides. De eerste reisgids van Bradt Travel Guides ligt aan de basis van haar recentste uitgave en illustreert bijgevolg wat het Britse beeld van Tanzania als vakantiebestemming was in de beginjaren van de hedendaagse reisgids.²⁹

Het laatste tijdsslot bespreekt, net zoals de onderzoekers in de sociale wetenschappen, de hedendaagse Britse beeldvorming over Tanzania. De laatste editie van Bradt Travel Guides

---

²⁷ *Stronghold of the Wild*, Nairobi, East Africa Tourist Travel Association, 1960.; *Exploring East Africa*, 4de uitgave, Nairobi, East Africa Tourist Travel Association, 1958.

²⁸ *Travellers' Guide to East Africa. A Concise Guide to the Republics of Kenya, Tanzania and Uganda, their Wildlife and their Tourist Facilities*, Oxford, Thornton Cox, 1966.

²⁹ P. BRIGGS, *Guide to Tanzania*, Chalfont St. Peter, Bradt Travel Guides, 1993.; *Bradt Travel Guides*, 2014 (<https://www.bradtguides.com/about-bradt>). Geraadpleegd op 23 september 2018.

kwam uit in 2017. *Tanzania Safari Guide* is de Britse reisgids die toeristen vandaag raadplegen wanneer ze naar Tanzania reizen. De hedendaagse uitgave toont hoe de Britse industrie Tanzania verbeeldt en belichaamt de continuïteit of de veranderingen in de beeldvorming uit de vorige drie tijdssloten.³⁰

Een grondige discoursanalyse van de vijf Britse reisgidsen zorgt in de eerste plaats voor een correct begrip van het koloniale beeld van Tanzania als vakantiebestemming. Daarnaast legt de chronologische benadering de evolutie van dat koloniale beeld tot het hedendaagse toeristische beeld bloot. Deze masterproef onderzoekt daarbij of de tijdscontext een verandering teweeg brengt in het Britse toeristische beeld van Tanzania en wat het aandeel van de reisgids als beeldvormer in die ontwikkelingen is.

2.2. Discoursanalyse en structuur

*“The world is not simply “there” to be talked about, rather, it is through discourse itself that the world is brought into being.”*³¹

De Franse filosoof Michel Foucault stelt dat er geen realiteit bestaat buiten het perspectief van de mens. Dé waarheid bestaat bijgevolg niet. Ze is steeds afhankelijk van de tijdsgeest waarin ze wordt beschreven. Er bestaan dus verschillende waarheidsvisies, maar de samenleving verkiest steeds een waarheid boven de alternatieven en proclameert die versie als de enige waarheid. Foucault noemt dat “het regime van de waarheid” en stelt dat die verschilt per samenleving en per tijdsperiode. De Franse filosoof noemt het proces waarin de samenleving de werkelijkheid structureert in een waarheidsregime het discours. Uit dat denkkader ontstond de wijdverspreide methode van de discoursanalyse.³²

Ook de studie van het toerisme gebruikt na de “cultural turn” de discoursanalyse om de toeristische beeldvorming in reisgidsen, brochures en reclame bloot te bespreken. De ontmanteling van het discours in de Britse reisgidsen over Tanzania vertelt veel over welk waarheidsregime er vandaag heerst in het toerisme en in hoeverre dat verschilt van de vorige decennia en specifiek de koloniale periode.³³ Deze masterproef baseert zich op de discoursanalyse die Charlotte Echtner en Pushkala Prasad gebruiken om de drie “unmyths” te definiëren. De Canadese en Amerikaanse onderzoekers delen de toeristische informatie voor

---

³⁰ P. BRIGGS en C. MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide. With Kilimanjaro, Zanzibar and the coast*, 8ste uitgave, s.l., Bradt Travel Guides, 2017.

³¹ B. ASHCROFT, G. GRIFFITHS en H. TIFFIN, *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, Londen, 1998, 71.

³² M. FOUCAULT, *L'ordre du discours*, Parijs, 1975.

³³ Ibidem.; SIMMONS, ‘Saying the Same Old Things’, 43.

elke reisgids op in actoren, acties en attracties. Ze onderzoeken aan de hand van het woordgebruik welke eigenschappen de reisgidsen linken aan de bevolking, bezienswaardigheden en reiservaring in de beschreven vakantiebestemming. Echtner en Prasad ontdekten op basis van die terugkerende eigenschappen drie stereotiepe beeldvormingsmechanismen die ze de “unmyths” doopten.³⁴

De Zweedse onderzoeksters Grete Swensen en Karoline Daugstad bekritisieren dat zo'n inhoudelijke discoursanalyse enkel de frequentie van woorden in rekening neemt en niet de volledige bron. Swensen en Daugstad beweren dat een discoursanalyse de beeldvorming versterkt in stereotyperende en versimpelende theorieën.³⁵ Een gematigder pleidooi van de onderzoekers Irena Ateljevic en Stephen Doorne biedt een interessante aanvulling op de inhoudelijke discoursanalyse. De Nieuw-Zeelandse onderzoekers raden aan om een bron niet enkel inhoudelijk, maar ook vormelijk te deconstrueren. In navolging van Michel Foucault die benadrukte dat een waarheidsversie afhankelijk is van de maker en de context, analyseert deze masterproef eerst de auteur, de lezer en het doel achter de reisgids. Deze masterproef ontmantelt de vijf Britse reisgidsen over Tanzania dus zowel op een inhoudelijk als een vormelijk niveau.³⁶

Het eerste luik van deze masterproef is de vormelijke analyse van de vijf reisgidsen. De structurele discoursanalyse onderscheidt de reisgids van een illustrerende bron tot een actieve vormer van de toeristische beeldvorming. Deze masterproef onderzoekt in twee hoofdstukken hoe de vormelijke context een invloed heeft op de Britse beeldvorming over Tanzania. Het eerste hoofdstuk onderzoekt wie de reisgids schreef, voor welk publiek de auteur die reisgids uitgaf en wat de relatie is tussen de lezer en de auteur. Dit hoofdstuk bespreekt chronologisch elk tijdsslot en de manier waarop de auteur en de lezer de beeldvorming beïnvloeden. Het tweede hoofdstuk onderzoekt aan de hand van de schrijfstijl, de vorm en de beelden van de reisgids wat de drijfveren achter de toeristische uitgaven zijn. De analyse van die drie pijlers verraden de verborgen motieven van de reisgids en ondersteunen op die manier de ontmaskering van het discours waarin ze zich hult. De vormelijke analyse biedt als eerste deel een context die de inhoud van de beeldvorming meer betekenis geeft.

Het tweede deel focust op de inhoud van de vijf Britse reisgidsen over Tanzania vanaf de late jaren vijftig tot vandaag. De inhoudelijke analyse legt de beeldvorming over de bestemming en

---

³⁴ ECHTNER en PRASAD, 'The Context of Third World Tourism Marketing'.

³⁵ G. SWENSEN en K. DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes: An Analysis of Four Cultural Historic Guidebooks', *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 11.

³⁶ I. ATELJEVIC en S. DOORNE, 'Representing New Zealand: Tourism Imagery and Ideology', *Annals of Tourism Research*, 29 (2002), 649-52.; FOUCAULT, *L'ordre du discours*.

haar bewoners bloot. Dit deel baseert zich op het onderzoek van Charlotte Echtner en Pushkala Prasad door de beeldvorming ook op te delen in de actoren en de attracties van de vakantiebestemming. De “unmyths” zijn echter enkel een instrument om de koloniale beeldvorming in de reisgidsen schematisch bloot te leggen. Een onderzoeker die enkel oog heeft voor de elementen uit de “unmyths” negeert de eigenheid van zijn bronnen. Daarnaast laat de studie van het toerisme, en specifiek het onderzoek van Echtner en Prasad, het beeld van de “frontier” landen zoals Tanzania volledig samenvallen met de “unmyth” van “de ongeciviliseerde”. Dit deel houdt de drie “unmyths” van het artikel in het achterhoofd en onderzoekt Britse reisgidsen over Tanzania met een zo open en objectief mogelijke blik. De masterproef erkent op die manier de nuances en ontwikkelingen in het Britse beeld over Tanzania vanaf de late jaren vijftig tot vandaag. Het tweede deel zal consistent de term “waarheidsregime” van Michel Foucault gebruiken. Het woord “mythe” dat Echtner en Prasad toepassen, laat blijken dat het een bestaande realiteit verdoezelt. De term waarheidsregime dekt beter de lading die beweert dat dé realiteit zich enkel kenbaar maakt in verschillende waarheidsregimes waaruit de samenleving er één kiest.³⁷

Ten slotte beantwoordt de masterproef in het besluit welke breuklijnen er schuilen in de ontwikkeling van het hedendaagse toeristisch beeld van Tanzania, wat het aandeel van de reisgids is in de beeldvorming en vooral wat het toeristisch beeld is dat Groot-Brittannië vormde van Tanzania in de koloniale periode en of de hedendaagse beeldvorming nog stoelt op dat koloniale discours. Op die manier wil dit onderzoek de historische evolutie van het hedendaagse toeristische beeld over Afrika erkennen.

---

³⁷ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’.

1 DE VORM VAN HET TOERISTISCH BEELD

De verschillende waarheidsregimes die de realiteit bevattelijk maken, zijn volgens de Franse filosoof Michel Foucault onderhevig aan de tijd. Ze zijn onlosmakelijk verbonden met hun makers en de context waarin ze zich voltrekken. Ook de Nieuw-Zeelandse onderzoekers Irena Ateljevic en Stephen Doorne benadrukken dat een discoursanalyse enkel sluitend is als ze naast de inhoud ook oog heeft voor het doelpubliek en de auteur. Om die reden schenkt deze masterproef eerst aandacht aan de context waarbinnen de beeldvorming in de Britse reisgidsen over Tanzania zich ontwikkelde. Het beeld dat elke reisgids schetst van het Brits toerisme naar Tanzania is onderhevig aan het medium waarbinnen het de boodschap overbrengt. Dit deel analyseert de reisgids niet als een illustrerende bron, maar als de beeldvormer die de boodschap beïnvloedt en vervormt.³⁸

Het eerste hoofdstuk focust zich op de twee actoren die zowel de drijfveren achter de reisgids als de inhoud in de reisgids bepalen. De auteur en de lezer hebben een niet te onderschatten invloed op de evolutie van de Britse reisgidsen over Tanzania. De eerste paragraaf van dit hoofdstuk begint met een chronologische analyse van de schrijvers van de reisgidsen. Hun nationaliteit, opleiding en andere achtergronden hebben een invloed op de inhoud die ze neerschrijven in de uitgaven. Daarnaast onderzoekt deze paragraaf hoe duidelijk de auteurs zichzelf positioneren in de teksten. De aanwezigheid van de schrijvers heeft een sterke invloed op de manier waarop de lezer de inhoud tot zich neemt.³⁹

De tweede paragraaf van het eerste hoofdstuk gaat uitgebreid in op het doelpubliek van de reisgidsen. Een auteur vertaalt niet enkel zijn eigen invalshoek in de reisgids, maar spiegelt zich vooral aan de verwachtingen van de lezer. Een reisgids blijft een commercieel product en is dus sterk onderhevig aan de wil van de consument. Deze paragraaf onderzoekt voor elk van de vijf reisgidsen hoe de auteur de lezer definieert en welke invloed dat heeft op de inhoud van de tekst. Daarnaast heeft de analyse aandacht voor de manier waarop de auteur zich verhoudt tot

---

³⁸ FOUCAULT, *L'ordre du discours.*; ATELJEVIC en DOORNE, 'Representing New Zealand', 652.; SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 2.

³⁹ SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 8-9.; E. FLON en H. VERGOPOULUS, 'L'expérience touristique dans les guides: une subjectivité à lire, écrire et raconter', *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 2-4.

zijn doelpubliek. De afstand of de toenadering die de reisgids zoekt met zijn doelpubliek verraaft het gewicht dat de consument legt op de inhoud van de reisgidsen.⁴⁰

Het tweede hoofdstuk vraagt zich af met welke intentie de uitgevers de vijf reisgidsen publiceren. Het doel achter een reisgids kleurt de boodschap die het meegeeft. De analyse legt met behulp van drie focuspunten de drijfveren achter de reisgidsen bloot. De eerste paragraaf onderzoekt de manier waarop de schrijvers hun boodschap neerpennen. De schrijfstijl van een auteur verraaft wat hij wil bereiken met zijn woorden. De tweede paragraaf schenkt aandacht aan de vorm en de structuur van de bronnen. De draagkracht van een tekst bewijst zich pas echt als ze rijmt met de vorm waarin ze zich toont aan de lezer. Ten slotte gaat er in het tweede hoofdstuk een speciale aandacht uit naar de relatie tussen tekst en beeld in de reisgidsen. Een foto of een illustratie kan de woorden van de auteur kracht bijzetten of net verzachten.⁴¹ Een passage die de reiziger waarschuwt voor het gevaar dat in de Afrikaanse wildernis schuilt, maar tegelijkertijd de lezer wil lokken naar de schoonheid van de natuur kan met het beeld van spelende leeuwenwelpjes het gevaar van de leeuw verhullen.⁴²

Zowel het doel achter de toeristische uitgaven als de identiteit van de auteurs en lezers van de reisgidsen creëren en vervormen de inhoud die de bron draagt. De structurele analyse zorgt voor een beter begrip van de reisgids als beeldvormer, dat een stevige basis biedt voor de inhoudelijke analyse van de vijf reisgidsen in het tweede deel van deze masterproef.

1.1. DE AUTEURS EN HUN DOELPUBLIEK

Een onderzoeker kan de inhoud van een tekst nooit loskoppelen van zijn auteur en zijn doelpubliek. De overtuigingen van een auteur sluipen onbewust in zijn schrijven. Daarnaast zal de auteur bewust zijn tekst richten aan een bepaald doelpubliek en zijn inhoud daaraan aanpassen. De wisselwerking tussen de realiteit, de auteur en de lezer kan problematisch zijn in een reisgids. Een reisgids bespreekt een bepaald land, maar is vaak geschreven voor en door een andere cultuur. De vicieuze commerciële cirkel waarbij de makers van de tekst ook de consumenten van de reisgids zijn, houdt de vooronderstellingen over een reisbestemming in stand. De reisgids beantwoordt daardoor niet aan de veranderende complexe realiteit van het land achter de vakantiebestemming. De Franse geograaf Antoine Delmas merkt terecht op dat

---

⁴⁰ SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 8-9.; FLON en VERGOPOULUS, 'L'expérience touristique dans les guides', 5-9.; AELBRECHT, 'Editorial: Géographie des guides', 1-2.

⁴¹ SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 1-9.; ECHTNER en PRASAD, 'The Context of Third World Tourism Marketing', 664-65.

⁴² *Stronghold of the Wild*, 2, 9.

we de reisgids enkel als bron kunnen gebruiken als we de wisselwerking tussen auteur en lezer en hun invloed op de inhoud in rekening nemen.⁴³

1.1.1. De auteurs

Een schrijver bepaalt bewust én onbewust wat er in de reisgids verschijnt. Deze paragraaf analyseert de manier waarop zowel de identiteit als de plaats van de auteur in de tekst de toeristische informatie beïnvloedt.⁴⁴ Een bron die de aanwezigheid van de auteur in de tekst erkent, is zich doorgaans meer bewust van zijn subjectief karakter dan een tekst die de invloed van de schrijver op de inhoud ontkent. De onvermijdelijke subjectiviteit van de auteur maakt van de reisgids niet enkel een beschrijver, maar ook een vervormer van het toeristisch veld.⁴⁵

De koloniale reisgidsen *Exploring East Africa* en *Stronghold of the Wild* zijn respectievelijk in 1958 en 1960 uitgegeven door East Africa Tourist Travel Association. De organisatie gaat uit van de toenmalige koloniale overheden van Kenya, Tanzania, Zanzibar en Uganda.⁴⁶ Ze definieert haar eigen achtergrond en opzet als volgt:

“The East Africa Tourist Travel Association is a public service organisation supported by the Governement of Kenya, Tanganyika, Uganda and Zanzibar, the East African Railways & Harbours and locate private enterprise. It exists to assist visitors to these territories and to give advice on tourism: it is not a travel agency, and therefore is unable to book tours, hotel accommodation, etc.”⁴⁷

East Africa Tourist Travel Association is duidelijk over haar opzet. Ze brengt reisgidsen uit die toeristen een idee geven over de vakantiebestemming, maar staat niet in voor de organisatie van de reizen. Net zoals de andere organisaties in de jaren zestig is East Africa Tourist Travel Association verbonden aan de Britse staat. *Exploring East Africa* en *Stronghold of the Wild* onderschrijven logischerwijs de Britse koloniale opvattingen over Oost-Afrika.⁴⁸ Het logo van East Africa Tourist Travel Association prijkt op elke reisgids. Het illustreert een silhouet van Afrika waarin Oost-Afrika zwart is gekleurd. Een primitieve afbeelding van een Afrikaan met

---

⁴³ BERGMAN, ‘Guides to a Geography of Tourism’, 5-9.; ATELJEVIC en DOORNE, ‘Representing New Zealand’, 663.; ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 661.; J. NEDERVEEN PIETERSE, *Wit over zwart: beelden van Afrika en zwarten in de westerse populaire cultuur*, Amsterdam, 1990, 23-233.; M. STURMA, ‘Packaging Polynesia’s Image’, *Annals of Tourism Research*, 26 (1999), 712-13.; DELMAS, ‘La production d’une représentation touristique’, 3.

⁴⁴ SWENSEN en DAUGSTAD, ‘Travels in Imaginary Landscapes’, 8-9.

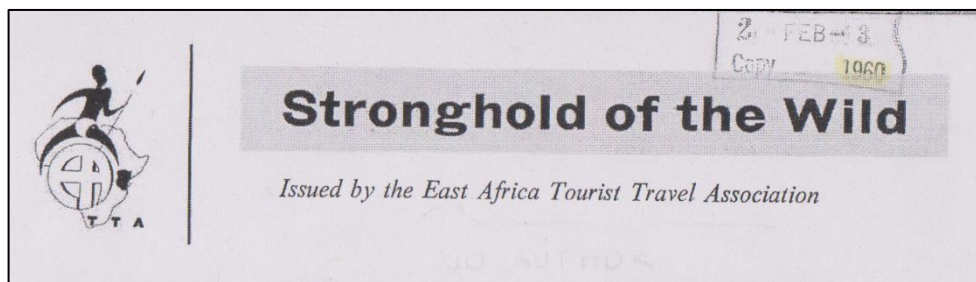
⁴⁵ FLON en VERGOPOULUS, ‘L’expérience touristique dans les guides’, 2-4.

⁴⁶ *Stronghold of the Wild.; Exploring East Africa.*

⁴⁷ *Exploring East Africa*, 25.

⁴⁸ Ibidem.

enkel een speer en een broekje overschaduwet het silhouet. Het logo weerspiegelt duidelijk de koloniale mentaliteit waarin de Afrikaan zich steeds vertoont als primitief en vechtlustig.⁴⁹

Het logo van East Africa Tourist Travel Association uit *Stronghold of the Wild*, 1960.

East Africa Tourist Travel Association grijpt elke kans om de koloniale reisgidsen een objectief karakter aan te meten. De organisatie wil een absolute waarheid presenteren. De reisgids moet dus objectief en neutraal ogen. Dat zorgt ervoor dat de uitgever geen aandacht schenkt aan de identiteit, de plaats en het subjectief karakter van de auteur. De identiteit van de auteur blijft in beide koloniale reisgidsen onbekend.⁵⁰

De uitgever streeft die afstandelijke neutraliteit ook in de tekst na. De onbetwistbare waarheid die East Africa Tourist Travel Association beoogt, toont zich niet door een persoonlijke aanpak van de schrijver. Er is geen plaats voor de ervaringen van de schrijver zelf. Daarnaast schrijft de auteur zijn subjectieve veronderstelling neer in anonieme zinsconstructies die objectief ogen.⁵¹ Dat toont ook de volgende passage uit *Exploring East Africa*.

*“The territories of East Africa provide one of the few remaining game paradises in the world and those who wish to hunt, photograph or just watch the animals in their natural habitat are catered for royally. Apart from the wild beasts themselves, the scenic beauty of their surroundings fully justifies a safari.”*⁵²

East Africa Tourist Travel Association is zich niet bewust van het subjectieve karakter van haar reisgidsen. Ze brengt haar perceptie van Oost-Afrika als een reisbestemming, maar presenteert dat vervolgens als de enige waarheid. Bill Ashcroft, een Britse expert in de postkoloniale studies, beschrijft de imperiale controle op taal om concepten van waarheid en realiteit vast te leggen als een koloniale vorm van onderdrukking. De Britse overheid kaapt in de reisgids het

⁴⁹ *Stronghold of the Wild*, cover.

⁵⁰ *Stronghold of the Wild.*; *Exploring East Africa*.

⁵¹ FLON en VERGOPOULUS, ‘L’expérience touristique dans les guides’, 3-4.

⁵² *Exploring East Africa*, 17.

recht om haar eigen koloniale visie als enige waarheid voor te stellen aan de Britse reizigers, los van de complexe realiteit in Oost-Afrika.⁵³

Travellers' Guide to East Africa was in 1966 de eerste reisgids die niet door de Britse staat, maar door een commerciële uitgeverij werd uitgegeven. De uitgeverij Newman Neame Limited, in samenwerking met Thornton Cox, blijft ondanks de commercialisering en de onvermijdelijk subjectieve aard van de reisgids een objectief karakter nastreven. De plaats, de identiteit en het subjectief karakter van de auteur veranderen weinig in 1966.⁵⁴

De eerste editie van Thornton Cox vermeldt de bijdrage van twee schrijvers, maar schenkt hen geen agency als vormers van de tekst. De reisgids erkent vooral de erfenis van de informatie van East Africa Tourist Travel Association in de tekst over Oost-Afrika. Een apart tekstje in het colofon benadrukt de hulp van de koloniale uitgeverij bij het samenstellen van *Travellers' Guide to East Africa*. Die bijdrage vertaalt zich in de bestemmingen die aan bod komen en het narratief dat de reisgids hanteert.⁵⁵

De reisgids vermeldt anders dan haar koloniale voorgangers wel wie bijdroeg aan de tekst. Dat betekent echter niet dat *Travellers' Guide to East Africa* die bijdragen individualiseert of het subjectief karakter van de schrijvers erkent. De auteurs blijven op veel vlakken anoniem. De tekst wordt niet voorafgegaan door een voorstelling van de expertise of ervaringen van de auteurs en in de tekst zelf abstraheert de auteur zoveel mogelijk zijn eigen blik. De auteur noteert net zoals in *Stronghold of the Wild* en *Exploring East Africa* de tekst als een vaststaand feit dat losstaat van eigen ervaringen of percepties.⁵⁶

Guide to Tanzania uit 1993 breekt volledig met het streefdoel van de reisgidsen uit de jaren zestig om objectiviteit en neutraliteit uit te stralen. *Guide to Tanzania* is de eerste editie van de hedendaagse reisgids over Tanzania die is uitgegeven door Bradt Travel Guides. George Bradt en zijn vrouw Hillary schreven veertig jaar geleden hun eerste reisgids over Zuid-Amerika. Hun bedrijf Bradt Travel Guides vormt vandaag één van de bekendste uitgeverijen voor vakantieguides over de hele wereld.⁵⁷

De reisgids uit 1993 individualiseert de auteur en plaatst hem boven de uitgeverij als vormer van de inhoud. De auteur, Philip Briggs, beschrijft zichzelf als een specialist door zijn

---

⁵³ B. ASHCROFT, G. GRIFFITHS en H. TIFFIN, *Postcolonial Studies: The Key Concepts*, Londen, 2013, 15-7.

⁵⁴ *Travellers' Guide to East Africa*.

⁵⁵ *Ibid.*, 8.

⁵⁶ *Travellers' Guide to East Africa*.

⁵⁷ BRIGGS, *Guide to Tanzania*.; *Bradt Travel Guides*, 'About Bradt'.

reiservaring in Afrika. Hij schreef zijn eerste reisgids in 1991 over Zuid-Afrika. Briggs schrijft tot op vandaag reisgidsen over het Afrikaanse continent en doelt naar eigen zeggen vooral op plaatsen die de toeristische industrie onbesproken laat.⁵⁸ De reisgids introduceert de auteur niet met evenveel woorden als hij dat op zijn eigen website doet, maar de “acknowledgements” in het begin van *Guide to Tanzania* verradt dat de auteur zijn expertise haalt uit een lange reiservaring. Hij bedankt alle mensen die hem tijdens zijn zes maandlange verblijf in Oost-Afrika hielpen op verschillende vlakken.⁵⁹

De tekst in de reisgids streeft geen objectief karakter na, maar benadrukt expliciet haar subjectieve aard. Briggs houdt zich niet in om met de reiziger te delen welke dorpen hij niet de moeite vond. Daarnaast benadrukt de auteur vaak dat zijn reisinformatie stoelt op eigen ervaringen die onderhevig zijn aan de ontwikkelingen in Tanzania zelf. Ten slotte bekritiseert Philip Briggs expliciet de oude traditie van de toeristische berichtgeving die volgens hem een eenduidig clichébeeld van Tanzania schetst. De waarachtigste informatie stoelt volgens Briggs op zijn eigen reiservaringen.⁶⁰

De hedendaagse editie van Bradt Travel Guides uit 2017 definieert *Guide to Tanzania* uit 1993 als een pionierswerk over toeristisch Tanzania. Die eer strijkt Philip Briggs zichzelf op want samen met Chris McIntyre verzorgde hij de inhoud van *Tanzania Safari Guide*. De auteurs eigenen zichzelf net als in 1993 de tekst toe met een persoonlijke schrijfstijl. Daarnaast stelt de reisgids de auteurs in een profielschets voor aan de lezers. Op die manier erkent *Tanzania Safari Guide* de auteurs volledig als vormers van de inhoud.⁶¹

Tanzania Safari Guide bespreekt niet enkel het profiel van de hoofdauteurs, maar van iedereen die een bijdrage leverde aan de reisgids. Uit die beschrijvingen blijkt dat de reisgids de expertise van de auteurs vooral linkt aan hun reiservaringen en hun bijdragen in andere reisgidsen. De tijd die Briggs en McIntyre in Afrika spendeerden, maakt van de schrijvers eerder een specialist dan hun opleiding of werkervaring. Ze zijn ervaringsdeskundigen en dat legitimeert hun persoonlijke benadering in *Tanzania Safari Guide*. Dat bewijst Chris McIntyre in zijn bedanking als hij schrijft dat de reisgids over Tanzania altijd een creatie van Philip Briggs zal blijven.⁶²

---

⁵⁸ P. BRIGGS, *Philip Briggs. Guidebook author and travel writer*, (<https://philipbriggs.wordpress.com/>). Geradpleegd op 20 november 2018.

⁵⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, v.

⁶⁰ Ibid., 21, 49, 181, 203.

⁶¹ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, i-ii, x.

⁶² Ibidem.

1.1.2. De lezers

Het commercieel karakter van de reisgids verraadt een grote invloed van de lezer. De Britse onderzoeker John Taylor analyseerde in 1994 hoe de inhoud van een reisgids over Engeland tegemoetkwam aan de manier waarop de lezers hun reis wilden beleven. Hij merkt terecht op dat de toeristische industrie het principe nastreeft waarbij de best verkochte reisgidsen de grootste groep lezers tevreden houdt. Dat betekent dat de schrijver naast zijn eigen overtuigingen vooral de verlangens van de lezer centraal plaatst. De lezer is bijgevolg net als de auteur een beeldvormer.⁶³

Deze paragraaf onderzoekt welke karakteristieken de auteur aan de reiziger toeschrijft en bekijkt op die manier wie de lezer is. Daarnaast bespreekt deze paragraaf welke agency de reisgids aan de lezer geeft. De Franse onderzoekers Emilie Flon en Hécate Vergopoulos en de Belgische onderzoekster Patricia Aelbrecht brengen elk in hun eigen onderzoek in kaart hoe de reisgidsen steeds meer ruimte geven aan de inbreng van de lezer. Witruimte voor nota's, getuigenissen van lezers en de vraag voor aanvullingen duiden op een grotere invloed van de lezer op de inhoud van de reisgids. Deze paragraaf onderzoekt naast de identiteit van de lezer ook hoe die dynamiek tussen schrijver en lezer evolueert in de Britse reisgidsen over Tanzania vanaf de jaren zestig tot vandaag.⁶⁴

Exploring East Africa en *Stronghold of the Wild* lijken een grote variatie aan reizigers aan te spreken. De koloniale reisgidsen maken geen expliciet onderscheid tussen een mannelijke of een vrouwelijke toerist, een hoog- of een laaggeplaatste burger en een alleenreiziger of een gezin. De edities uit 1958 en 1960 focussen daarnaast niet enkel op de Britse nationaliteit, maar op elke wereldburger.⁶⁵

De diverse focus van de tekst betekent niet noodzakelijk dat de reisgids geen type lezer aanspreekt. De Australische onderzoekster Ann Simmons maakt andere onderzoekers erop attent dat de toeristische industrie de reiziger steeds een bepaalde identiteit aanmeet. Die identiteit strookt niet per se met de plaats die de lezer in zijn thuisland inneemt. Meer zelfs, de identiteit die de lezer aanneemt als reiziger distantieert zich vaak van de plaatselijke bevolking en waant hem op een hoger gewaardeerde positie dan hij thuis inneemt.⁶⁶ Later in deze

---

⁶³ J. TAYLOR, *A Dream of England: Landscape, Photography and the Tourist's Imagination*, Manchester, 1994, 6-7, 230.

⁶⁴ AELBRECHT, 'Editorial: Géographie des guides', 1-2.; FLON en VERGOPOULUS, 'L'expérience touristique dans les guides', 5-9.

⁶⁵ *Exploring East Africa*, 4, 22.; *Stronghold of the Wild*, 15-27.

⁶⁶ SIMMONS, 'Saying the Same Old Things', 45-54.

masterproef zal de inhoudelijke analyse van de koloniale reisgidsen verklaren hoe de grote nadruk op comfort, luxe en de toerist als ontdekkingsreiziger de lezer in een koloniale positie duwt. De inleiding van *Exploring East Africa* verraadt de identiteit van de lezer als een geprivilegieerde reiziger die zich in de voetsporen plaatst van de eerste koloniale ontdekkers.⁶⁷

*“Paradoxes like these abound in East Africa, which is never without a surprise in store for travellers and settlers alike. It is not many years since the first brave explorers cut their paths through East Africa. But already a swiftly established civilisation can offer every comfort and assistance to the modern explorer. If adventure, beauty or glimpses of life as it was in the world’s beginning have any appeal to you, let us give you a formal introduction to... East Africa.”*⁶⁸

Met uitzondering van de inleiding uit *Exploring East Africa* spreekt East Africa Tourist Travel Association de reiziger nergens persoonlijk aan. De koloniale reisgidsen benaderen hun doelpubliek zeer afstandelijk omdat ze zich willen positioneren als een onaantastbare bron van objectieve informatie. Dat strookt met de anonieme presentatie van de auteurs en verklaart waarom er geen plaats is voor aanvullingen of ervaringen van de reizigers in Tanzania.⁶⁹

Travellers’ Guide to East Africa karakteriseert zijn doelpubliek gelijkaardig als de lezers van de koloniale reisgidsen. De reisgids uit 1966 maakt net als zijn voorgangers geen onderscheid in de nationaliteit of in het geslacht van de lezer. *Travellers’ Guide to East Africa* versterkt daarnaast de geprivilegieerde positie waarmee de reiziger zich vereenzelvigd tijdens zijn vakantie. Zowel de meer lyrische nadruk op comfort en luxe als de expliciete vergelijking met vroegere kolonisatoren plaatst de reiziger in een hogere status dan de plaatselijke bevolking van Tanzania.⁷⁰

De eerste editie van Thornton Cox uit 1966 creëert een toenadering tussen het doelpubliek en de auteur. *Travellers’ Guide to East Africa* benadert de reiziger steeds persoonlijk door hem toe te spreken in de tweede persoon enkelvoud. De eerste commerciële reisgids blijft op andere vlakken even onpersoonlijk als de koloniale reisgidsen. *Travellers’ Guide to East Africa* erkent de lezer net als de koloniale reisgidsen niet als een vormer van het narratief in de tekst.⁷¹

---

⁶⁷ *Exploring East Africa*, 3.

⁶⁸ Ibidem.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ *Travellers’ Guide to East Africa*.

⁷¹ Ibidem.

De toeristische industrie verandert vanaf de jaren zestig enorm. De lagere klassen krijgen steeds meer kapitaalcracht en genieten van betaalde vakantiedagen. Die sociaaleconomische ontwikkeling zorgt in combinatie met steeds goedkopere vliegtuigprijzen voor een democratisering van het toerisme. Vanaf de jaren tachtig kunnen niet enkel burgers van de hoge en middenklasse, maar ook uit de lagere klasse op vakantie naar verre bestemmingen.⁷² De Franse geograaf Antoine Delmas ontdekte in zijn studie naar Nieuw-Zeelandse reisgidsen een nieuw soort reiziger die zich vanaf de jaren zestig distantieert van het steeds verder evoluerende massatoerisme. De democratisering van het toerisme en de tweesplitsing van de reizigersstroom vertalen zich in beide reisgidsen van Bradt Travel Guides in de identiteit en de agency van hun doelpubliek.⁷³

Guide to Tanzania democratiseert het beeld van zijn doelpubliek. Dat vertaalt zich bijvoorbeeld in de slaappleatsen die de reisgids opsomt van duur naar goedkoop. Daarnaast deelt Philip Briggs de lezer terloops mee wat de goedkope optie is om die ene bezienswaardigheid toch te bezoeken. De reisgids uit 1993 heeft ook op vlak van leeftijd oog voor een diverser doelpubliek.⁷⁴ *Guide to Tanzania* deelt net als in het onderzoek van Delmas de lezer in in twee reisvormen. Philip Briggs bekritiseert het profiel van de traditionele massatoerist en richt zich tot de alleenreizigers en rugzaktoeristen. De auteur veroordeelt de houding van de toeristen uit de jaren zestig die zich royaal gedroegen en geen oog hadden voor het behoud van de natuur of het dagelijks leven van de Tanzaniaanse bevolking. Hij focust op de lezer die zich met respect onderdompelt in de plaatselijke cultuur en die de toeristische ervaring zo puur mogelijk beleeft met een rugzak en een tent. De breuk met de reisgidsen uit de jaren zestig die een traditioneel beeld van de reiziger beschrijven, heeft een sterke invloed op de inhoud van *Guide to Tanzania*.⁷⁵

De democratisering van het lezersprofiel gaat in de reisgids uit 1993 gepaard met een grotere agency voor het lezerspubliek als vormer van de reisgids. De afstand tussen de auteur en de lezer verkleint doordat Philip Briggs zichzelf positioneert als een ervaren reiziger tussen de lezers als andere reizigers. Briggs ziet de informatie niet meer als een onaantastbare bron van waarheid. De auteur vraagt aan zijn lezers om de hiaten in zijn tekst op te vullen door hun eigen

---

⁷² LEKAN, 'Serengeti Shall Not Die', 250-57.; BERGHOFF en KORTE, 'Britain and the Making of Modern Tourism', 1-7.; ZUELOW, 'The Necessity of Touring Beyond the Nation', 1-7.

⁷³ DELMAS, 'La production d'une représentation touristique', 1-3.

⁷⁴ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 47-61, 127.

⁷⁵ Ibid., xi-xii, 21-5.

reiservaringen door te sturen naar Bradt Travel Guides. Op die manier kan de uitgeverij die aanbevelingen opnemen in de volgende edities.⁷⁶

De breuk tussen de traditionele massatoerist en de rugzakreiziger verzoent zich in *Tanzania Safari Guide*. De reisgids uit 2017 maakt in haar voorwoord expliciet de opdeling tussen Noord-Tanzania als het safari circuit voor de luxueuze massatoerist en Zuid- en West-Tanzania als de onbekende plekken voor de moedige rugzakreiziger. Philip Briggs begraaft zijn kritische houding over platgetreden paden en romantische beeldvorming om een diverser reispubliek te bereiken.⁷⁷ Dat reispubliek differentieert hij net als in 1993 door te variëren in prijsklasse, leeftijd, maar ook in gender. De voorgaande reisgidsen ontkenden de vrouwelijke lezer niet, maar definieerde haar wel volgens mannelijke normen. *Tanzania Safari Guide* besteedt bij de praktische informatie expliciet aandacht aan de vrouwelijke toerist. De auteurs raden de vrouw aan om verhullende kledij te dragen in islamitische regio's. Daarnaast tipt de reisgids de vrouw bijvoorbeeld dat damesverband moeilijk te vinden is in Tanzania en dat ze dat best meeneemt in haar bagage. Die (minimale) aandacht voor de andere noden van de vrouwelijke reiziger erkent haar eigenheid.⁷⁸

Chris McIntyre en Philip Briggs onderscheiden zich in de hedendaagse reisgids net als in *Guide to Tanzania* enkel van de lezer doordat ze (vermoedelijk) meer tijd spendeerden in Afrika. De afstand tussen de auteur en de lezer is opnieuw zeer klein omdat de hedendaagse reisgids de legitimatie van zijn informatie baseert op de reiservaringen van zijn auteurs. Net als in 1993 raadt Bradt Travel Guides de lezer aan om zijn aanbevelingen op te sturen naar de uitgeverij.⁷⁹ De ervaringen van de reizigers komen echter niet expliciet onder hun naam in de reisgids. *Tanzania Safari Guide* vraagt aan het einde van elk hoofdstuk wel om beeldmateriaal te delen op de sociale media accounts van Bradt. De hedendaagse reisgids gebruikt de ervaringen van de reiziger dus niet enkel als nieuwe informatie, maar ook als marketing om andere reizigers te lokken naar Tanzania.⁸⁰

1.2. HET DOEL VAN DE REISGIDS

Verschillende auteurs vragen zich tijdens hun onderzoek terecht af of de reisgids een literaire of een informatieve bron is. Dat komt doordat de bron verschillende doeleinden nastreeft. Ten

---

⁷⁶ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 40.

⁷⁷ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix-x.

⁷⁸ Ibid., 90-1.

⁷⁹ Ibid., i-viii.

⁸⁰ Ibid., 2.

eerste kan een reisgids dienen als wegwijzer in de keuze van een vakantiebestemming. Reisgidsen geven aan welke landen de moeite zijn om te bezoeken en bieden de toekomstige reiziger een scala aan mogelijke bestemmingen. Daarnaast gebruiken reizigers de gids als ze de bestemming al hebben gekozen. De reisgids loopt over van informatie over bezienswaardigheden, accommodatie en transport. Ten slotte is de reisgids een metgezel op de vakantie zelf. De toerist verwacht dat de reisgids hem begeleidt tijdens zijn uitstappen met de nodige informatie.⁸¹

In de drie gevallen gebruikt de reiziger de reisgids als een legitieme informatiebron en twijfelt hij niet aan haar waarachtigheid. De reisgids is echter in de eerste plaats een commercieel product dat beantwoordt aan de verlangens van de consument. De onderzoeker bekijkt de reisgids dus best niet alleen als een informatieve bron, maar ook als een literaire bron. De beschrijving van de bestemming dompelt zich vaak onder in een literair betoog dat de plaats op die manier verkoopt zodat de reiziger er heen wil. De Franse onderzoekers Emilie Flon en Hécate Vergopoulos definiëren dat literair betoog als een eerste ontmoeting tussen de lezer en de bestemming. De reisgids zal proberen om de lezer een gevoel van aanwezigheid te geven en speelt daarbij in op zijn gevoelsbeleving.⁸²

De uiteenlopende doeleinden van de reisgids zorgen voor een spanning tussen het wetenschappelijk en het literair discours. Zowel de praktische informatie als de gevoelsgeladen beschrijving over een bestemming krijgen een plaats in de reisgids. De volgende drie paragrafen over de schrijfstijl, vorm en beelden in de reisgidsen onderzoeken de balans tussen beide invalshoeken. Dit hoofdstuk stelt zich de vraag hoe het dubbele karakter van de reisgids als informatieve en literaire bron evolueerde vanaf de jaren zestig en hoe het zich verhoudt tot het doel achter de vijf reisgidsen.⁸³

1.2.1. De schrijfstijl

De schrijfstijl verschilt bij elke schrijver. De vijf reisgidsen die deze masterproef analyseert, zijn niet allemaal geschreven door dezelfde auteur. De schrijfwijze in de Britse reisgidsen over

---

⁸¹ SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 2.; DELMAS, 'La production d'une représentation touristique', 3.; BERGMAN, 'Guides to a Geography of Tourism', 2-3, 6.; FLON en VERGOP- OULUS, 'L'expérience touristique dans les guides', 1-4.

⁸² FLON en VERGOPOULUS, 'L'expérience touristique dans les guides', 1-4.; SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 4-5.; BERGMAN, 'Guides to a Geography of Tourism', 2-3, 6.; AEL- BRECHT, 'Editorial: Géographie des guides', 1-2.; H. Y. KIM en J. YOON, 'Examining National Tourism Brand Image: Content Analysis of Lonely Planet Korea', *Tourism Review*, 68 (2013), 57-9.

⁸³ AELBRECHT, 'Editorial: Géographie des guides', 1-2.; DELMAS, 'La production d'une représentation tour- istique', 3.; FLON en VERGOPOULUS, 'L'expérience touristique dans les guides', 1-4.

Tanzania zou zonder een evolutie van de tijd dus ook verschillen. Een auteur past echter zijn eigen stijl ook aan als de context en het doel dat zijn tekst beoogt, veranderen. De schrijfstijl vertelt naast de persoonlijke stempel van de auteur dus veel over het achterliggende doel dat een tekst nastreeft. Een lyrische of een zakelijke tekst verraaft welke diensten de auteur aan de lezer wil bewijzen.⁸⁴

De koloniale reisgidsen die East Africa Tourist Travel Association publiceerde in 1958 en 1960 dompelen zich onder in een opmerkelijk lyrische schrijfstijl. Zowel in *Exploring East Africa* als in *Stronghold of the Wild* schetst de schrijver een tafereel van de omgeving. Hij beschrijft geen statische plek, maar belicht een gebeurtenis waarin de dynamiek van de plaats de reiziger meeneemt alsof hij er al is. Onderstaand fragment toont hoe die schrijftechniek de plaats tot leven roept in het hoofd van de lezer en op die manier de gevoelens van het doelpubliek nauwkeurig regisseert.⁸⁵

*“Heavy dew lies on the grass in the mornings and through the mist comes the faint tinkling of goat and sheep bells from a nearby hill. As the mist lifts, a view of plunging valleys is disclosed and of steep mountains, terrace cultivated to the top. The air is cold and touched with the perfume of black wattle trees in flower. The scenery is magnificent.”*⁸⁶

De koloniale reisgidsen gebruiken een overvloed aan adjectieven. Op die manier bootst de lyrische schrijfstijl de zintuiglijke ervaring van de lezer na. De retoriek die een plaats beschrijft aan de hand van het gevoel dat het opwekt, noemen de Franse onderzoekers Flon en Vergopoulos vrij vertaald de “pedagogie van de emotie”. Die schrijfstijl is veelvoorkomend in een literaire bron. De auteur gebruikt eigen of andere ervaringen om de tekst, en vooral de boodschap, aantrekkelijk te maken. Het is echter belangrijk dat het karakter van de bron of de auteur zelf duidelijk maakt dat de boodschap zich baseert op subjectieve invalshoeken en niet probeert de objectieve waarheid in zich te dragen. Het is net die nuance die de lyrische schrijfstijl in een reisgids soms problematisch maakt.⁸⁷

De schrijvers van East Africa Tourist Travel Association vervagen hun persoonlijke overtuiging en presenteren hun beschrijving als de eenduidige waarheid. Die schijnbare objectiviteit verkrijgt de reisgids doordat het genoeg praktische informatie over de bestemming bundelt

---

⁸⁴ SWENSEN en DAUGSTAD, ‘Travels in Imaginary Landscapes’, 2.

⁸⁵ *Stronghold of the Wild.; Exploring East Africa.*; KIM en YOON, ‘Examining National Tourism Brand Image’, 59.

⁸⁶ *Exploring East Africa*, 14.

⁸⁷ DELMAS, ‘La production d’une représentation touristique’, 6-7.; FLON en VERGOPOULUS, ‘L’expérience touristique dans les guides’, 3.

zodat de reiziger de gids raadpleegt als een objectieve bron. Vooral de praktische informatie over prijzen, slaappleatsen, klimaat en gezondheid hullen zich in een zakelijke schrijfstijl. Het is informatie die de lezer in de reisgids verwacht, maar die niet bijdraagt aan het gevoelsopwekkende tafereel die de schrijver schetst als hij over de toeristische bestemming Tanzania vertelt.⁸⁸

De schrijfstijl uit de koloniale periode verraadt dat het doel van de reisgidsen is om een positief gevoel bij Tanzania als vakantiebestemming op te wekken. Dat onderliggend doel creëert een schrijfstuk dat Tanzania laat samensmelten met de romantische, ontspannende en exotische beelden die een vakantie opwekken. De reisgidsen uit 1958 en 1960 laten weinig ruimte voor een alternatieve lezing en dienen tegelijkertijd voor de lezer als hoofdbron van informatie. Dat creëert een problematische literair karakter van de bron waarbij de “pedagogie van de emotie” doorsijpelt in beide reisgidsen terwijl ze de indruk van een objectieve bron behouden.⁸⁹

Travellers' Guide to East Africa verbeeldt de toeristische informatie nog lyrischer dan de koloniale reisgidsen. Zowel de beschrijving van de interieurs van de hotels, de geschiedenis van een plaats als de route naar een bestemming hullen zich in adjectieven. Die adjectieven doelen nog sterker dan in de koloniale reisgidsen op de zintuigelijke emoties van het lezerspubliek. Een sprekend voorbeeld is de introductie die de auteur schreef over Zanzibar. De inleiding begint met de geur die elke toerist gewaar wordt als hij Zanzibar binnentreedt. Het begin van de beschrijving over de omgeving loopt dus gelijk met de eerste stap die de toerist zet in Zanzibar.⁹⁰

*“The classic greeting that Zanzibar gives one is the pungent, spicy scent of cloves.”*⁹¹

Travellers' Guide to East Africa gebruikt naast zintuigelijke adjectieven vooral superlatieven. Tanzania is meer dan in de koloniale reisgidsen het land van de hoogste bergen, de diepste meren en de grootste landonttrek. De “pedagogie van de emotie” zorgt in de eerste editie van Thornton Cox uit 1966 niet enkel voor zintuigelijke vergelijkingen die de lezer het gevoel geven dat hij al op vakantie is, maar geeft met superlatieven die vakantie een exclusief karakter.⁹²

De eerste uitgave van Thornton Cox uit 1966 telt meer pagina's dan de koloniale reisgidsen. De bron heeft daardoor meer ruimte voor nieuwe bestemmingen en praktische informatie, maar

---

⁸⁸ *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 22-4.

⁸⁹ *Stronghold of the Wild*.; *Exploring East Africa*.

⁹⁰ *Travellers' Guide to East Africa*, 126.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² FLON en VERGOPOULUS, 'L'expérience touristique dans les guides', 3.; *Travellers' Guide to East Africa*.

ook om de gekende bezienswaardigheden nog uitgebreider te beschrijven. *Travellers' Guide to East Africa* zoomt daardoor dieper in op elke plaats. De auteur beschrijft een stad niet in vier zinnen, maar bespreekt zelfs belangrijke straten in detail. Dat microniveau zorgt voor een gedetailleerde uiteenzetting van de uiterlijke kenmerken van de Tanzaniaanse omgeving. De reisgids begeleidt de reiziger letterlijk stap voor stap naar elke bezienswaardigheid.⁹³

Travellers' Guide to East Africa gebruikt dezelfde lyrische schrijfstijl als *Exploring East Africa* en *Stronghold of the Wild*. De auteur uit die lyriek nog explicieter doordat het doel achter de commerciële reisgids ook duidelijker is. De reisgids uit 1966 wil niet alleen zoals de koloniale reisgids de reiziger warm maken voor Tanzania als vakantiebestemming, maar profileert zich ook als plaatselijke wegwijzer op een microniveau.⁹⁴

Zeventwintig jaar later vertoont de eerste uitgave van Bradt Travel Guides een breuk met de schrijfstijl uit de jaren zestig. *Guide to Tanzania* uit 1993 bekritiseert expliciet het beeld dat de vroegere toeristische marketing verspreidde over Tanzania. Die kritiek verraadt dat het doel achter de editie uit 1993 niet is om te beantwoorden aan de vakantiedromen van de reiziger, maar vooral om de lezers kennis bij te brengen over de reisbestemming die ze uitkozen. Het doel om de lezer te informeren in plaats van te emotioneren heeft een sterke invloed op de schrijfstijl van de auteurs.⁹⁵

De schrijver wil de lezer aan de hand van uitgebreide informatie over de demografie, de geografie en de geschiedenis kennis bijbrengen over Tanzania. De reisgids ontkracht met die context het idyllische beeld van de reisbestemming en brengt de reiziger een waarachtig beeld van hedendaags Tanzania bij. Die uitgebreide informatie schrijft de auteur neer in droge, feitelijke zinsconstructies. De zinnen staan bol van cijfers, data en andere feiten. *Guide to Tanzania* gebruikt af en toe adjectieven om een plaats aantrekkelijk te beschrijven, maar over het algemeen drukt de reisgids zich opvallend weinig uit in lyrische beschrijvingen.⁹⁶

De reisgids uit 1993 krijgt een informatiever en een minder literair karakter. Het lijkt paradoxaal, maar Philip Briggs benadrukt in de reisgids uit 1993 wel het persoonlijk karakter van zijn tekst. De auteur beschrijft naast de feiten die hij opsomt vooral zijn eigen ervaringen en bedenkingen bij het toerisme in Tanzania. *Guide to Tanzania* streeft een informatief doel na, maar erkent haar subjectief karakter. Dat staat lijnrecht tegenover de reisgidsen uit de jaren

---

⁹³ *Travellers' Guide to East Africa*.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ BRIGGS, *Guide to Tanzania*.

⁹⁶ *Ibid.*, v-xiii, 2-82.

zestig die zich hielden in een literair karakter, maar één onbetwistbaar beeld van Tanzania ambieerden.⁹⁷

Philip Briggs drukt niet enkel zijn stempel op *Guide to Tanzania* uit 1993, maar ook op haar laatste versie uit 2017. Briggs verzorgt samen met zijn collega Chris McIntyre dezelfde informatieve schrijfstijl als in 1993. De statistieken en data verraden dat *Tanzania Safari Guide* streeft naar een wetenschappelijke tekst die de lezer kennis en context aanreikt. Briggs en McIntyre voorzien hun informatieve zinsconstructies nog steeds van persoonlijke toevoegingen over de regio.⁹⁸

Briggs en McIntyre diepen het subjectief karakter van hun tekst verder uit door hun woordgebruik te analyseren. *Tanzania Safari Guide* verduidelijkt bijvoorbeeld aan de lezer in een apart kader waarom de auteurs het woord “tribe” gebruiken. De auteurs wikken en wegen daarin de koloniale lading van het woord en zoeken naar alternatieven. Uiteindelijk besluit het kader dat zolang de Tanzaniaanse toeristische industrie het woord “tribe” blijft gebruiken, de uitgeverij Bradt Travel Guides dat ook zal doen. De auteurs reflecteren over het subjectief karakter van hun schrijfstijl en bekrachtigen op die manier het wetenschappelijk karakter van *Tanzania Safari Guide*.⁹⁹

De uitgebreide gedetailleerde beschrijving van de gevarieerde feiten toont het exhaustieve doel van *Tanzania Safari Guide* om als wegwijzer, contextkenner en praktische gids de reiziger overal te begeleiden tijdens zijn vakantie. De reisgids uit 2017 schudt echter de kritische blik van zich af die hij in 1993 verkondigde over de romantische beeldvorming van de traditionele toeristische industrie. Naast het informatieve doel, beoogt *Tanzania Safari Guide* terug het literaire doel om de reiziger warm te maken voor Tanzania als een perfect reisparadijs.¹⁰⁰

Het literair doel van *Tanzania Safari Guide* uit zich, meer bescheiden dan in de koloniale reisgidsen, in een lyrische schrijfstijl. Briggs en McIntyre beschrijven de natuur en haar wildleven als een romantisch schilderij met grazende giraffen en een zonsondergang. *Tanzania Safari Guide* maakt zoveel gebruik van superlatieven om de exclusiviteit van Tanzania te benadrukken dat de lezer niet meer kan bijhouden welke berg nu de hoogste, de mooiste of de

---

⁹⁷ BRIGGS, *Guide to Tanzania*.

⁹⁸ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix-x.

⁹⁹ Ibid., 12-3.

¹⁰⁰ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*.

onbekendste van Afrika is. De combinatie van het informatieve en literaire doel creëert een vreemde combinatie van een feitelijke, persoonlijke én lyrische schrijfstijl.¹⁰¹

1.2.2. De vorm en de structuur

Er gaat steeds een keuze vooraf aan de manier waarop een tekst zich presenteert aan de lezer. Een puntindeling of lange inleidingen, een dik of een dun exemplaar, een geïllustreerde of een droge tekst zijn allemaal gekozen karakteristieken die het doel achter een tekst blootleggen. De vorm en de structuur van een bron lopen zo gelijk mogelijk met haar achterliggende drijfveren.¹⁰²

Zowel in *Exploring East Africa* als in *Stronghold of the Wild* kenmerkt het tekstcorpus zich door een doorlopende tekst. De eerste bladzijde van *Exploring East Africa* vult zich volledig met een inleiding die alle aantrekkelijke aspecten van Oost-Afrika als vakantiebestemming aanhaalt. Die inleiding is één langgerekt tafereel die de gevoelens van de lezer wil opwekken. De pagina's die daarna volgen delen de tekst in in twee kolommen die steeds voorzien zijn van korte blokjes informatie. Elke bestemming krijgt op die manier een beknopte ruimte waarin de auteur de nodige informatie meegeeft en vervolgens een tafereel schetst dat de lezer achterlaat met een impressie van de bezienswaardigheid. Er is echter niet veel ruimte in de reisgids om lang uit te wijden over verschillende bestemmingen. De tekst verwijst dus vaak door naar andere brochures die gedetailleerdere informatie bieden.¹⁰³ *Stronghold of the Wild* besteedt meer aandacht aan minder bestemmingen. Dat komt doordat de focus van deze reisgids uitsluitend op de natuur en het wildleven van Oost-Afrika ligt. Deze reisgids zou nog meer dan de bron uit 1958 een bundeling kunnen zijn van reiservaringen. De doorlopende tekst in combinatie met de lyrische schrijfstijl geeft eerder het karakter van een reisverslag dan een informatieve gids.¹⁰⁴

Beide koloniale reisgidsen hebben een A5 formaat en tellen weinig pagina's. Het geeft de indruk dat het eerder om een brochure gaat dan om een sluitende reisgids. De drijfveer achter deze reisgidsen is echter niet om alle informatie te bundelen, maar om de lezer warm te maken voor Oost-Afrika als vakantiebestemming. Dat lukt krachtiger met een beknopte bundel die veralgemenend een lyriek toeschrijft aan de bestemming dan dat het elk detail opsomt.¹⁰⁵

---

¹⁰¹ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix, 163.

¹⁰² SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 2.

¹⁰³ *Exploring East Africa*.

¹⁰⁴ *Stronghold of the Wild*.

¹⁰⁵ Ibidem.; *Exploring East Africa*.

De eerste editie van Thornton Cox uit 1966 is veel dikker dan de koloniale reisgidsen. De extra ruimte besteedt *Travellers' Guide to East Africa* aan nieuwe bestemmingen, maar ook aan gedetailleerdere informatie over oude bezienswaardigheden. De koloniale reisgidsen verwijzen de lezer door naar meer uitvoerige brochures terwijl de postkoloniale reisgids zich profileert als dé bron voor alle toeristische informatie over Oost-Afrika. De uitgebreide titels van *Travellers' Guide to East Africa* onderschrijven het dubbele doel om de reiziger zowel warm te maken voor de vakantiebestemming als nauwkeurig te begeleiden tijdens zijn reis.¹⁰⁶

Travellers' Guide to East Africa beschrijft die twee doelen net als zijn voorgangers met een volledig doorlopende tekst. De bezienswaardigheden zijn echter meer gestructureerd opgedeeld dan in de koloniale reisgidsen. De auteur bespreekt elk land afzonderlijk en deelt de bezienswaardigheden op per regio. Dat zorgt ervoor dat de reisgids de route van de reiziger overzichtelijk begeleidt. De indeling per land gaat vooraf door de praktische informatie en een extra focus op de safari en de natuurparken. Dat duidt op het belang van de natuurlijke bezienswaardigheden in de toeristische ervaring in Tanzania.¹⁰⁷

Guide to Tanzania bespreekt anders dan de reisgidsen uit de jaren zestig maar één land in plaats van heel Oost-Afrika. De indeling van *Guide to Tanzania* spiegelt zich verder grotendeels aan de structuur van de reisgids uit 1966. De reisgids deelt de vakantiebestemming in in regio's en schrijft de informatie uitsluitend in doorlopende teksten. Het grote verschil is dat de praktische informatie en context in de reisgids uit 1993 zo uitgebreid zijn dat ze het eerste deel vormen van de tweedelige reisgids. De auteur besteedt bijna een derde van de reisgids aan hoofdstukken over het klimaat, de gepaste kleding, een uitgebreide geschiedenis, de geografie en gezondheidsrisico's van Tanzania. Dat verraadt dat de auteur de reiservaring van de lezer in een realistisch kader wil plaatsen.¹⁰⁸

Guide to Tanzania bespreekt meer regio's en deelt ze anders in dan *Travellers' Guide to East Africa*. De reisgids uit 1993 behandelt de Kilimanjaro, Dar es Salaam en het Noord-Tanzaniaanse safaricircuit als aparte regio's. Het bewijst dat deze bezienswaardigheden na zeventwintig jaar nog steeds de kern vormen van de Tanzaniaanse reiservaring. Daarnaast laat Philip Briggs geen enkele regio in Tanzania onbeschreven, zelfs als hij die niet merkwaardig

---

¹⁰⁶ *Travellers' Guide to East Africa*.

¹⁰⁷ Ibidem.

¹⁰⁸ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, vii-viii.

vindt. Het benadrukt het doel van *Guide to Tanzania* om een realistisch en volledig beeld van Tanzania te schetsen dat het toeristisch clichébeeld van de vorige decennia tegenspreekt.¹⁰⁹

Tanzania Safari Guide structureert zijn reisinformatie nog meer encyclopedisch dan zijn voorganger uit 1993. Philip Briggs en Chris McIntyre beschrijven de regio's gevarieerd volgens de thema's bezienswaardigheden, geschiedenis, accommodatie, fauna, flora, economie en politiek. Die structuur gaat hand in hand met de gedetailleerde schrijfstijl en voedt het exhaustief doel van de reisgids om de lezer bij elke stap in Tanzania te begeleiden met informatie. Dat doel bundelt *Tanzania Safari Guide* in een A5 formaat van maar liefst 575 pagina's.¹¹⁰

Bradt Travel Guides deelt de informatie aantrekkelijker in dan haar voorgangers aan de hand van lijstjes, symbolen en aparte kaders. De grijze kaders breken niet enkel visueel de doorlopende tekst, maar ook inhoudelijk. De auteurs zoomen in de kaders in op informatie uit de hoofdtekst met anekdoten, legenden of verduidelijkingen. Die structuur geeft de auteur de ruimte om de zakelijke tekst op te fleuren met verhalen die op het gevoel van de lezer spelen. De grijze kaders lijken apart te staan van de hoofdtekst waardoor het informatief karakter van de reisgids niet verloren gaat. Een aandachtige onderzoeker merkt op dat die anekdoten, geschiedenissen en legenden echter wel de "pedagogie van de emotie" onderschrijven.¹¹¹

De inhoudelijk indeling van *Tanzania Safari Guide* spiegelt zich aan de indeling van *Guide to Tanzania*. De reisgids bespreekt in het eerste deel de algemene informatie en zoomt in het tweede deel dieper in op de verschillende regio's. *Tanzania Safari Guide* deelt de hoofdstukken suggestiever in dan *Guide to Tanzania*. Het voorwoord verduidelijkt de inhoudstafel die het grootste deel van de hoofdstukken wijt aan het Noord-Tanzaniaanse safaricircuit. De middelste hoofdstukken beschrijven Dar es Salaam, de rest van de Tanzaniaanse kust en de eilanden. *Safari Guide to Tanzania* sluit af met enkele hoofdstukken over de westelijke en zuidelijke safari circuits die volgens de auteurs minder bekend zijn in de toeristische industrie. Die indeling verraadt dat *Safari Guide to Tanzania* de vakantiebestemming inhoudelijk voornamelijk karakteriseert als een safarivakantie en in minder mate als een strandvakantie.¹¹²

---

¹⁰⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 83-286.

¹¹⁰ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*.

¹¹¹ Ibid., 349, 480-81.; FLON en VERGOPOULUS, 'L'expérience touristique dans les guides', 3.

¹¹² BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, iv-x.

1.2.3. *Het beeld en de tekst*

Niet elke tekst vergezelt zich met beeldmateriaal. Een uitgever kiest of hij de vormgeving voorziet van beelden. Die keuze maakt hij in het teken van het achterliggende doel van zijn uitgave. De vijf reisgidsen die deze masterproef bespreekt, kleuren zich allemaal met beelden. Het beeldmateriaal zet het commercieel karakter van de reisgids extra in de verf. Deze paragraaf bespreekt de plaats die de beelden innemen in de reisgids. Daarnaast besteedt de analyse aandacht aan de soorten beelden die de uitgever gebruikt en hoe ze in relatie staan tot elkaar. Ten slotte toetst de paragraaf af hoe die beelden zich verhouden tot de tekst. Deze paragraaf brengt, eerder dan een diepe inhoudelijke analyse van de beelden, in kaart op welke manier de reisgids beeldmateriaal gebruikt om de boodschap in de tekst kracht bij te zetten of te nuanceren. Dit overzicht zorgt in het tweede deel voor een realistischere inhoudelijke analyse van het discours in de vijf Britse reisgidsen over Tanzania.¹¹³

De koloniale reisgidsen wijzen een belangrijke plaats toe aan hun beeldmateriaal. In *Exploring East Africa* zijn er systematisch grote of kleine foto's aanwezig op elke bladzijde. In *Stronghold of the Wild* is de linkse pagina steeds volledig gevuld met een foto die de tekst op de rechterpagina aanvult. Vooral *Stronghold of the Wild* steunt bijna evenveel op de afbeeldingen als op de tekst om zijn boodschap aan de lezer over te brengen. Ook het titelblad van de reisgids uit 1958 vult zich voor de helft met een uitgestrekte landschapsfoto van een kudde grazende olifanten. Daaronder prijkt de veelzeggende titel *Stronghold of the Wild*.¹¹⁴

Exploring East Africa doet in tegenstelling tot de reisgids uit 1960 geen beroep op een foto om het titelblad te ondersteunen. De pagina blijft volledig wit, maar een kleine illustratie onderaan verraadt bijna evenveel als een foto.¹¹⁵ De prent veronderstelt de bagage die een reiziger meeneemt als hij naar Oost-Afrika vertrekt. De lezer ziet drie valiezen, een jachtgeweer, een fototoestel en iets dat lijkt op een muggenmepper. Die benodigdheden vertellen de lezer indirect dat een reis naar Oost-Afrika avontuurlijk is en spectaculair genoeg is om vast te leggen op foto. De drie valiezen kunnen evengoed wijzen op het comfort van de reiziger en spreken het avontuurlijke karakter van de bestemming tegen. De titel *Exploring East Africa* benadrukt

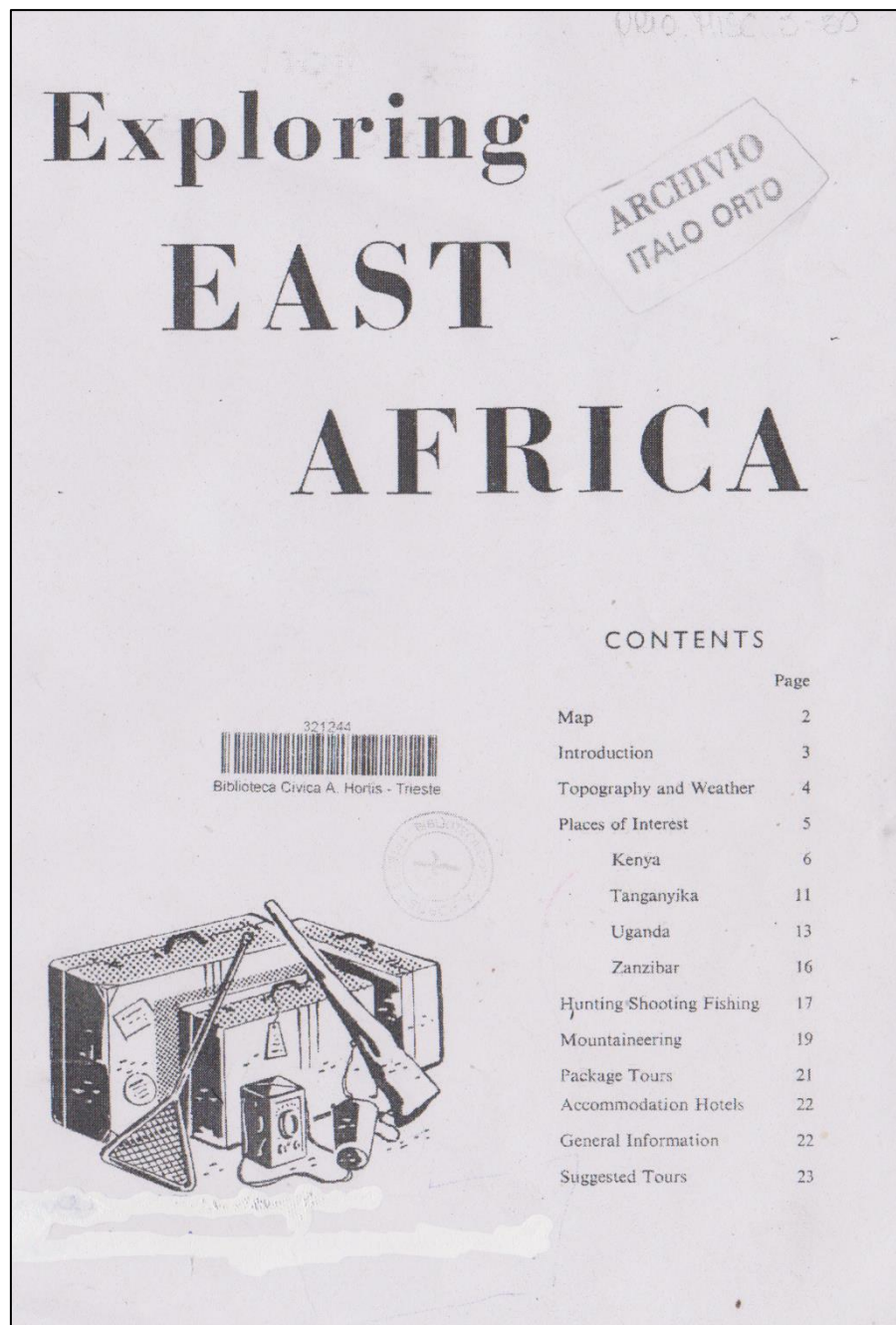
---

¹¹³ SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 1-5.; TAYLOR, *A Dream of England*, 6-7, 230.

¹¹⁴ *Stronghold of the Wild.*; *Exploring East Africa*.

¹¹⁵ *Exploring East Africa*, cover.

eerder de boodschap dat de reiziger vooral uit is op avontuur en ontdekking in plaats van op comfort en ontspanning.¹¹⁶

Titelblad van Exploring East Africa met onderaan de besproken illustratie, 1958.

De Zweedse onderzoeksters Grete Swensen en Karoline Daugstad merken in hun onderzoek op dat de reisgids vaak visuele representaties gebruikt om de ogenschijnlijke objectieve tekst een emotionele lading te geven. De beelden wekken volgens hen, meer dan de tekst, de interesse

¹¹⁶ *Exploring East Africa*, cover.

bij de reiziger op om de bestemming te bezoeken.¹¹⁷ De foto's in de koloniale reisgidsen illustreren inderdaad taferelen die het gevoel van de lezer aanspreken, maar ze werken meer in een tandem met de tekst die ook beoogt emoties op te roepen bij de lezer. De boodschappen achter de foto's en de tekst zijn echter niet volledig gelijklopend. De tekst in *Stronghold of the Wild* benadrukt bijvoorbeeld zowel het gevaarlijk, ongerept als het romantisch, paradijselijk karakter van de Afrikaanse natuur. De afbeeldingen daarentegen tonen enkel een vredelievend beeld van Oost-Afrika.¹¹⁸ Het gevaarlijk karakter van de Afrikaanse natuur dat de tekst benadrukt wanneer het de toeristen waarschuwt voor hongerige leeuwen of sluwe krokodillen, tekent zich niet af in de afbeeldingen. De foto zal bijvoorbeeld een leeuw afbeelden met daarnaast spelende welpen erbij. Op die manier verdoezelen de afbeeldingen wat in de tekst niet bijdraagt aan de algemene boodschap.¹¹⁹

Reisgidsen zijn meestal onlosmakelijk verbonden met hun kaartmateriaal. Ten eerste bevat de reisgids minstens één kaart die de volledige bestemming geografisch visualiseert. Daarnaast voegt de uitgever soms plattegronden toe van de hoofdstad of een belangrijk natuurgebied. De auteur noteert vooral plaatsen die hij de moeite waard vindt. Op die manier ontstaat een route die de vakantiebestemming ordent volgens plaatsen die de lezer wel of niet moet bezoeken. Plaatsen die volgens de reisgids niet de moeite zijn, vindt de lezer niet op de kaart en bestaan dus niet voor de reiziger. De Zweedse onderzoeker Bosse Bergman noemt die suggestieve praktijk "de geografie van het toerisme". De onderzoeker benadrukt dat de reisgids een grote invloed heeft op het toerisme als wegwijzer voor de toerist. De reisgids kiest welke route de reiziger volgt en beslist op die manier welke bezienswaardigheden het land definieert door de ogen van de reiziger.¹²⁰

Zowel *Exploring East Africa* als *Stronghold of the Wild* bieden een subjectieve plattegrond aan die heel Oost-Afrika afbeeldt. Beide kaarten helpen niet zozeer de toerist om zich te oriënteren ter plaatse, maar visualiseren vooral een samenvatting van de inhoud van de bron. De kaart in *Exploring East Africa* is een onoverzichtelijke plattegrond. De landkaart beeldt een spinnenweb van transportwegen af. De lezer leidt af uit de legende dat het om spoor-, water- en autowegen gaat die vooral het Britse aandeel in de moderne infrastructuur in de verf zetten. De reiziger moet al aandachtig kijken om op te merken dat de bezienswaardigheden aangeduid staan met een kleine tekening. De nadruk ligt echter op de infrastructuur, waarmee dit kaartje aanduidt

---

¹¹⁷ SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 1-5.

¹¹⁸ *Stronghold of the Wild*.

¹¹⁹ *Ibid.*, 2-7.

¹²⁰ BERGMAN, 'Guides to a Geography of Tourism', 1-2.

dat het vooral de onderliggende boodschap wil overbrengen dat Groot-Brittannië ervoor zorgde dat Oost-Afrika toegankelijk werd voor grootschalige handel, maar ook voor reizigers.¹²¹

De plattegrond in *Stronghold of The Wild* oogt nog subjectiever. De reisgids uit 1960 heeft in tegenstelling tot de kaart in *Exploring East Africa* geen schaal op de plattegrond. De steden, dorpen en het wegennetwerk nemen een ondergeschikte plaats in. Tekeningen van verschillende dieren, bomen en meren domineren de kaart. Elke plaats toont een dier die er het meest voorkomt. Deze kaart dient ook niet om toeristen de weg te wijzen, maar vooral om de lezer een idee te geven welke dieren zich waar bevinden en welke bezienswaardigheden dicht bij elkaar liggen. Beide plattegronden zijn geen realistische weergave van het land, maar een getekende weergave van het waarheidsregime dat de reisgidsen onderschrijven.¹²²

Travellers' Guide to East Africa staat bol van visueel materiaal, maar toont minder foto's dan de koloniale reisgidsen. De focus ligt sterk op de reclame van hotels, vliegmaatschappijen en reisorganisaties. Die afbeeldingen verschijnen bijna elke pagina en leggen sterk de nadruk op de moderniteit en het comfort in de vakantiebestemming. De reclame dient het commerciële doel van de bedrijven en de reisgids om zoveel mogelijk lezers naar Tanzania te lokken. De foto's die de reisgids uit 1966 af en toe naast de tekst plaatst, zijn net zoals in de koloniale reisgids romantische, ongevaarlijke taferelen van het wildleven, de straten in Zanzibar of de boten op de Indische Oceaan.¹²³ Het is opmerkelijk dat de toerist veel sterker aanwezig is op de foto's die de eerste editie van Thornton Cox afbeeldt. De beelden vullen de natuurlijke taferelen aan met een toerist die picknickt of een fototoestel in de hand houdt. Die reiziger is opvallend vaak een vrouw terwijl de tekst weinig onderscheid maakt in het geslacht van de toeristen.¹²⁴

Travellers' Guide to East Africa schenkt naast aandacht aan foto's en reclame meer aandacht aan illustraties. Rena Fennessy tekent in fijne zwarte lijnen bij aanvang van de beschrijving van elk land een tafereel dat de omgeving typeert. Het deel over Tanzania leidt de illustratrice in met twee leeuwen terwijl de inleiding van Zanzibar zich kleurt door een straattaferaal met vrouw en kinderen.¹²⁵ De illustratrice duikt vanaf de jaren zestig op in boeken over Afrikaans wildleven. Fennessy drukt ook een stempel op de korte wildlevengids dat voorafgaat aan de beschrijving van de landen. Haar illustraties verbeelden steeds primitieve taferelen van dieren of stammen. De elementen in een foto die het narratief van de tekst verstoren, kan een

---

¹²¹ *Exploring East Africa*, 2.

¹²² *Stronghold of the Wild*, 3.

¹²³ *Travellers' Guide to East Africa*.

¹²⁴ *Ibid.*, 20, 38.

¹²⁵ *Ibid.*, 89, 123.

illustratrice gemakkelijk weglaten in haar tekeningen. De illustraties vullen bijgevolg het narratief aan van Oost-Afrika als een primitieve bezienswaardigheid goed.¹²⁶

Travellers' Guide to East Africa biedt de reiziger meer kaartmateriaal dan de koloniale reisgidsen. De reisgids uit 1966 visualiseert elke hoofdstad in een kaart en voorziet de lezer aan het einde van de uitgave van een plattegrond die heel Oost-Afrika structureert. De abstracte lijnen en vormen van de kaarten zijn echter even onnuttig als de suggestieve plattegronden uit de koloniale reisgidsen. De lezer kan zich enkel oriënteren door de plaats- en straatnamen.¹²⁷

De verhouding met de tekst is voor elk soort beeld verschillend in *Travellers' Guide to East Africa*. De reclamebeelden van vliegtuigen en hotels die comfort uitstralen, staan in schril contract met de eenvoudige illustraties van het wildleven en de dansende stammen. De tekst speelt die tegenstelling tussen het reizigerscomfort en de toeristische ervaring van Afrika als primitieve bestemming uit. Zowel de reclame als de illustraties vullen dus het narratief van de tekst aan. De foto's tonen meer menselijke activiteit, maar benadrukken nog steeds het romantisch en ongerept karakter van Oost-Afrika. De titelpagina van de reisgids ondersteunt net als de illustraties en de foto's het natuurlijk narratief van Oost-Afrika als vakantiebestemming. Het voorblad vult zich volledig met een foto van grazende zebra's in een bergachtige omgeving. Daarop prijkt de titel *Travellers' Guide to East Africa*, die het colofon verderop veelzeggend aanvult met *a concise guide to the Republics of Kenya, Tanzania and Uganda, their wildlife and their tourist facilities*. Zelfs in de titel krijgt de natuur een ereplaats in de toeristische omschrijving van Oost-Afrika.¹²⁸

Terwijl de reisgidsen uit de jaren zestig veelvuldig gebruik maken van beeldmateriaal om hun tekst sprekend te maken, blijven de beelden in *Guide to Tanzania* bijna afwezig. De reisgids uit 1993 toont geen foto's of illustraties aan de lezer. Zelfs de pagina's waarin de reisgids gedetailleerd het wildleven van Tanzania bespreekt, vergezelt zich niet van beelden. In de lijn van het onderzoek van Swensen en Daugstad dat beweert dat het beeldmateriaal in de reisgids probeert om het gevoel van de lezer op te wekken, verklaart het doel van *Guide to Tanzania* om de lezer vooral kennis en context bij te brengen de afwezigheid van het beeldmateriaal.¹²⁹ Alleen het voorblad van *Guide to Tanzania* doet beroep op een foto. Het is opvallend dat een jachtluipaard en een gesluerde Tanzaniaanse vrouw de cover sieren. De omslagfoto

---

¹²⁶ AbeBooks, 1996 (<https://www.abebooks.co.uk/book-search/title/birds-of-africa/author/williams-john-fennessy-rena/>). Geraadpleegd op 2 november 2018.; *Travellers' Guide to East Africa*, 31-41.

¹²⁷ *Travellers' Guide to East Africa*, 112, 125, 172-73.

¹²⁸ Ibid., cover, 7.

¹²⁹ SWENSEN en DAUGSTAD, 'Travels in Imaginary Landscapes', 1-2.; BRIGGS, *Guide to Tanzania*.

beantwoordt aan de genuanceerde opzet van *Guide to Tanzania* om de plaatselijke bevolking op hetzelfde niveau als de natuur te plaatsen.¹³⁰

De reisgids uit 1993 maakt wel veel gebruik van plattegronden. Het kaartmateriaal krijgt een centrale plaats in de reisgids en doet dienst als wegwijzer voor de toerist. *Guide to Tanzania* plaatst plattegronden bij grote, maar ook bij kleinere steden en dorpen. De kaarten zijn zeer gedetailleerd en tonen duidelijk straatnamen. In het begin van de reisgids staat een legende die enkele symbolen voor historische plekken, soorten rivieren of wegen verduidelijkt zodat de reiziger alle beschreven plaatsen terugvindt op de plattegronden. De kaarten zijn met de hand getekend waardoor ze lijken op schetsen uit een reisschriftje. Op die manier geven ze een persoonlijk karakter aan de droge informatieve materie uit de reisgids.¹³¹

Tanzania Safari Guide doet opnieuw meer beroep op beeldmateriaal om de reiziger warm te maken voor de vakantiebestemming. De foto's en de reclame vormen niet zoals in de koloniale reisgidsen een structurele aanvulling op de tekst, maar ze ondersteunen wel de boodschap van de hedendaagse reisgids. Het voorblad van *Tanzania Safari Guide* lijkt sterk op de cover uit 1993. Beide edities van Bradt Travel Guides tonen een foto van een jachtluipaard, maar op de recente versie uit 2017 is de Tanzaniaanse vrouw uit het beeld verdwenen. Die cover weerspiegelt de inhoudelijke evolutie van de eerste Bradt Travel Guide naar de laatste versie uit 2017. De genuanceerde brede kijk die Philip Briggs in 1993 nastreefde, herleidt de reisgids uit 2017 tot het specifieke beeld van Tanzania als safaribestemming. Dat verraadt ook de titel die op de cover prijkt: *Tanzania Safari Guide. With Kilimanjaro, Zanzibar and the coast*.¹³²

De foto's kleuren naast de cover de reisgids vooraan en achteraan in een beeldenreeks. De eerste pagina's van *Tanzania Safari Guide* titelt "Tanzania: don't miss" en geeft de lezer met een verzameling foto's een voorproef voor de inhoud van de tekst. Romantische foto's van uitgestrekte natuur, exotisch geklede Tanzanianen en historische architectuur verraden het traditionele narratief dat de zakelijke tekst onderschrijft. De foto's compenseren het zakelijk karakter van de tekst. Briggs en McIntyre streven in hun beschrijvingen naar een informatieve lezing van de Tanzaniaanse regio's. Het beeldmateriaal legt echter het onderliggend beeld van toeristisch Tanzania als romantisch safariland bloot.¹³³

---

¹³⁰ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, cover.

¹³¹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*.

¹³² BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, cover.

¹³³ Ibid., 439-38.

De reisgids trad vanaf de jaren zestig steeds meer op als wegwijzer van de reiziger. Dat zorgde voor een toenemend aantal plattegronden in de verschillende uitgaven. *Tanzania Safari Guide* uit 2017 begeleidt de lezer om de tien pagina's met kaartmateriaal. Die kaarten oriënteren de lezer zeer duidelijk door middel van straatnamen, maar voegen daar slaap- en eetplaatsen aan toe om de lezer zowel geografisch als met ervaringen te begeleiden tijdens de reis.¹³⁴ De overzichtskaart van Tanzania aan het begin van de reisgids herinnert de onderzoeker aan de suggestieve plattegronden uit de koloniale reisgidsen. De auteurs maken met tekstballonnen, in plaats van met tekeningen, duidelijk wat de toerist waar kan beleven. Die suggesties herleiden de regio's tot natuur vol wildleven, eindeloze stranden of historische steden. De combinatie van het kaartmateriaal als een wegwijzer en als ondersteuning van het natuurlijk narratief bekrachtigt het tweeledige doel van de reisgids als encyclopedische bezorger van informatie en bloemlezer van Tanzania als een vakantieparadijs.¹³⁵

---

¹³⁴ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*.

¹³⁵ *Ibidem*.

2 DE INHOUD VAN HET TOERISTISCH BEELD

De eenduidige werkelijkheid bestaat volgens de Franse filosoof Michel Foucault niet. Elke poging om de realiteit onder woorden te brengen, is steeds een versie van de waarheid die afhankelijk is van haar makers en haar context. Elke tijdperiode verkiest volgens Foucault een waarheidsversie boven mogelijke alternatieve versies. Die geïnternaliseerde lezing van de realiteit bepaalt de concepten, ideeën en beelden die een tijdsgebonden samenleving produceert over de wereld waarin ze leeft.¹³⁶

De beelden die de toeristische industrie verspreidt over een vakantiebestemming schrijven zich bijgevolg ook in in het waarheidsregime van hun tijd. De Canadese onderzoekster Charlotte Echtner en haar Amerikaanse collega Puhskala Prasad stellen dat de hedendaagse toeristische industrie de realiteit in niet-westerse landen structureert volgens koloniale denkbeelden. Dat koloniaal waarheidsregime verduidelijken Echtner en Prasad in hun drie “unmyths” van “de ongeciviliseerde”, “de onveranderlijke” en “de onbeperkte”.¹³⁷ De inhoudelijke analyse van de vijf Britse reisgidsen over Tanzania baseert zich op die “unmyths”. Terwijl het onderzoek van Echtner en Prasad één waarheidsregime plaatst bij elke vakantiebestemming gaat deze analyse ervan uit dat er meerdere waarheidsversies schuilen in één reisgids. De inhoudelijke analyse ontleedt die waarheidsversies in drie hoofdstukken.

Het eerste hoofdstuk “De bezienswaardigheden” analyseert net zoals het onderzoek van Echtner en Prasad de bezienswaardigheden die de reisgids kiest. De eerste paragraaf stelt zich de vraag welke plaats de natuur inneemt in de reisgids en welke eigenschappen de tekst aan de natuur toeschrijft. De tweede paragraaf focust zich op de infrastructuur. De analyse bespreekt zowel de plaats van de steden en de dorpen als het vervoer en de accommodatie. De paragraaf onderzoekt welke eigenschappen de schrijver linkt aan de verschillende vormen van de infrastructuur.

Het tweede hoofdstuk “De ontmoeting tussen de eigen en de andere cultuur” bekijkt de actoren die de vijf reisgidsen naar voor schuiven. De eerste paragraaf focust op de kenmerken en de activiteiten die de reisgids toeschrijft aan de reiziger. De tweede paragraaf belicht de bewoners van Tanzania. Ze legt bloot welke eigenschappen en welke houding de plaatselijke bevolking aanneemt. De derde paragraaf gaat dieper in op de vormen van interactie tussen de reiziger en

---

¹³⁶ FOUCAULT, L’ordre du discours.

¹³⁷ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’.

de plaatselijke bevolking. De ontmoeting tussen de toerist en de bewoner in de reisgids symboliseert hoe het toerisme de eigen Britse cultuur definieert in relatie tot de andere Tanzaniaanse cultuur.

Het derde hoofdstuk “De Britse “unmyths” over Tanzania” koppelt terug naar de drie “unmyths” van Chalortte Echnner en Pushkala Prasad. In de drie gelijknamige paragrafen koppelt het onderzoek de beelden van de attracties en de actoren in de vijf reisgidsen terug naar de “unmyths” van “de onveranderlijke”, “de onbeperkte” en “de ongeciviliseerde”. De drie paragrafen onderzoeken voor elke waarheidsversie de rol van de tijd en de rol van de tegenstellingen die de beeldvorming ondersteunen. De evolutie van de drie “unmyths” in de vijf Britse reisgidsen over Tanzania legt bloot welke verschillende koloniale waarheidsversies elkaar afwisselden vanaf de jaren zestig tot nu.

2.1. DE BEZIENSWAARDIGHEDEN

De pagina’s in een reisgids bieden onmogelijk plaats voor elk dorp, elke natuurlijke site of elk monument. De reisgids maakt dus (on)bewust de keuze om Tanzaniaanse plaatsen wel of niet als een bezienswaardigheid te benoemen. De uitgeverij kiest de trekpleisters volgens de vakantiebeelden die populair zijn in de toeristische industrie. De plaatsen die de vijf reisgidsen uitkiezen, verraden alvast een stuk van het waarheidsregime dat heerst in de Britse cultuur over Tanzania als reisbestemming.¹³⁸

2.1.1. De Tanzaniaanse natuur

De Tanzaniaanse natuur neemt in de reisgidsen van vandaag een belangrijke plaats in. De lezer botst in elke toeristische brochure op de Zanzibarische stranden, het Serengeti National Park en de Kilimanjaro. Het klinkt ondertussen vanzelfsprekend dat het toerisme deze plaatsen kiest als bezienswaardigheid. Deze paragraaf analyseert of de natuur altijd al zo centraal stond in de beeldvorming van Tanzania als reisbestemming.

Eén oogwerp op *Exploring East Africa* en *Stronghold of the Wild* verradt dat de natuur in de koloniale periode een ereplaats krijgt. De koloniale reisgidsen laten het beeld van de natuur bijna volledig samenvallen met de natuurparken en hun wildleven. East Africa Tourist Travel Association riep *Stronghold of the Wild* in 1960 speciaal in het leven om de reiziger te gidsen

---

¹³⁸ BERGMAN, ‘Guides to a Geography of Tourism’, 2-12.

door de natuurparken van Oost-Afrika. Die exclusieve focus toont meteen het belang van de natuurparken als bezienswaardigheid aan.¹³⁹

De koloniale reisgidsen beschrijven de natuurparken als onaangeroerde en tijdloze plaatsen. Vooral *Stronghold of the Wild* uit 1960 creëert een eigen waarheid waarin de ongerepte natuurlijke omgeving de volledige identiteit van Tanzania omvat. Er is amper plaats voor elementen die getuigen van menselijke ontwikkelingen. Enkel de slaapplekken en het vervoer naar de natuurparken doorbreken het beeld van Tanzania als een maagdelijk en ongeciviliseerd gebied. *Stronghold of the Wild* brengt de reiziger met een bezoek aan Tanzania terug naar een verleden waarin de mens onderhevig was aan de natuur.¹⁴⁰

De koloniale reisgidsen schrijven een bedreigend karakter toe aan het verlaten beeld van de natuurparken. De auteurs waarschuwen de lezer voortdurend voor het gevaar dat een bezoek aan de reservaten teweegbrengt. Het onvoorspelbaar wildleven symboliseert het dreigend karakter van de Tanzaniaanse natuur. In beide koloniale reisgidsen gaat er een grote aandacht uit naar het wildleven. Het Brits koloniaal toerisme definieert de leeuw als de koning van de natuur. *Stronghold of the Wild* wijt bijna elke bladzijde enkele woorden aan het dier. De reisgids wist de mens uit haar beeldvorming, maar voorziet het wildleven van bijna menselijke trekken. Onderstaand voorbeeld over de Ngorongoro Crater onderstreept de menselijke gedragingen van de leeuw en zijn status als koning van de natuur.¹⁴¹

*“Visitors are advised that this journey takes nearly a day and that a guide must be taken, out it will not be long before they are watching the famous lions basking in the sun. Nowhere else in the world can one be so certain of seeing the King of Beasts out in the open, unconcealed by thicket or long grass, romping with his cubs or, if they are older and evening approaches, in company with his spouse, giving the first lessons in hunting; lessons which we may hope the teeming wild life of the plains will permit them and their descendants to pass on for many generations.”*¹⁴²

De leeuw vereenzelvigd in bovenstaande passage zowel het bedreigende karakter als het onschuldige karakter van de natuur. Het dier vormt een gevaar voor de andere dieren en de mens, maar tegelijkertijd biedt het de bezoeker een schattig tafereel als het zijn welpjes leert jagen. De andere dieren die de reisgids uit 1960 beschrijft, vervullen net dezelfde taak. Zebra's,

---

¹³⁹ *Stronghold of the Wild*; *Exploring East Africa*.

¹⁴⁰ *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 3-5, 11-2, 16-25.

¹⁴¹ *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 3, 12, 18-22.

¹⁴² *Stronghold of the Wild*, 15.

krokodillen, giraffen en kleinere dieren geven de natuur een wild en ongerept karakter, maar bieden ook de schoonheid waarvoor de reiziger naar Tanzania reist.¹⁴³

Stronghold of the Wild focust uitsluitend op de natuurparken en vertelt de lezer bijgevolg verkeerdelijk dat de Tanzaniaanse natuur alleen bestaat uit een dichtbegroeid woud waarin het wildleven regeert. *Exploring East Africa* uit 1958 plaatst de safarigebieden evengoed centraal, maar biedt de reiziger daarnaast een gevarieerder aanbod van de Tanzaniaanse natuur. Een fragment uit de inleiding van *Exploring East Africa* toont de brede opzet van de reisgids.¹⁴⁴

*“In fact, in most people’s eyes, East Africa has everything... Everything from the white sanded tropical coastline with its windbent palms, where the surf of the Indian Ocean pounds on powderfine beaches or is tamed by the coral reefs to caress the deep lagoons; from the white-capped peaks of Mount Kenya and Kilimanjaro and the Mountains of the Moon, where terrain and altitude dare the keenest climber; from vast stretches of arid bushland where herds of wild game wander and man abides Nature’s laws; to lush forested highlands where the farming prospers and trout streams flow swift and cool. Snow on the Equator: sunbathing at 8,000 feet. Lions gambolling by the city “gates”: men in captivity while animals survey them in proud freedom.”*¹⁴⁵

Het fragment belicht onder andere het contrast tussen de esthetische veilige natuur aan de kust en het gevaarlijke uitdagende karakter van de bergachtige natuur en de reservaten. *Exploring East Africa* focust op de eindeloze schoonheid van de stranden en de zeeën. Deze natuur biedt de reizigers, in tegenstelling tot de natuurparken, een ontspannend en comfortabel bezoek. Geen enkele passage over de Tanzaniaanse kust duidt op een gevaarlijk karakter.¹⁴⁶

De koloniale reisgidsen negeren de menselijke invloed op de natuur zowel aan de kust als in de reservaten. East Africa Tourist Travel Association definieert de meren, de nationale parken en de bergen als pure en ongerepte plaatsen. Het eiland Zanzibar vormt een uitzondering op dit beeld. De koloniale reisgidsen besteden weinig aandacht aan de natuur in Zanzibar. De auteur erkent expliciet de invloed van de mens in de natuur door de Zanzibarische natuur om te dopen tot tuinen die getuigen van de historische Arabische aanwezigheid. De historische tuinen

---

¹⁴³ *Stronghold of the Wild*, 15.

¹⁴⁴ *Exploring East Africa*, 3.

¹⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁶ Ibid., 6, 19.

bewijzen dat de infrastructuur en geschiedenis in Zanzibar de bovenhand krijgen op de natuur.¹⁴⁷

De koloniale reisgidsen benadrukken de ereplaats van de natuur in langgerekte beschrijvingen vol emotie. De auteurs belichten aan de hand van superlatieven de uniciteit van de Tanzaniaanse natuur. De Franse geograaf Antoine Delmas verduidelijkte in zijn onderzoek al eerder dat de ereplaats van de Nieuw-Zeelandse natuur zich toont door middel van adjectieven en vooral superlatieven. Een greep uit de talloze passages bewijst het adembenemende, grootse, prachtige, overweldigende karakter dat de Britse koloniale reisgidsen aan de Tanzaniaanse natuur toeschrijven.¹⁴⁸

*“East Africa not only has the widest range of scenic appeal, but in parts its climate approaches the idyllic.”*¹⁴⁹

*“No introduction to East Africa would be complete without a special mention of the Great Rift Valley”- for the “Rift”, with its dramatic and varied scenery, is of the greatest geographic and economic importance to East Africa.”*¹⁵⁰

Travellers’ Guide to East Africa plaatst de natuur nog steeds centraal in de reiservaring. Tegelijkertijd scheidt de eerste editie van Thornton Cox uit 1966 een genuanceerder beeld van Tanzania. De reisgids bundelt niet meer alles onder één noemer, maar schenkt per regio aandacht aan de soorten natuur die er floreert. De safariregio’s blijven echter het symbool voor de reiservaring in Tanzania.¹⁵¹ In het voorwoord beschrijft de auteur deze regio’s als “an introduction to the finest of the few great wildlife areas left in the world”. De auteur herleidt zijn tekst over steden, eilanden en historische sites op die manier tot een gids over Tanzaniaanse natuurparken.¹⁵²

De reisgids uit 1966 schetst hetzelfde ongerepte beeld van de natuurparken, reservaten en bergen als de koloniale reisgidsen. De structuur van *Travellers’ Guide to East Africa* daagt het onaangeroerde karakter van het Serengeti National Park, de Ngorongoro Crater en de Kilimanjaro uit. De reisgids beschrijft de natuurlijke bezienswaardigheden naast andere plaatsen zoals het dorp Moshi of de stad Arusha. *Travellers’ Guide to East Africa* behoudt

---

¹⁴⁷ *Exploring East Africa*, 16-7.

¹⁴⁸ DELMAS, ‘La production d’une représentation touristique’, 6-7.; *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 3-6, 12, 17-21,

¹⁴⁹ *Exploring East Africa*, 4.

¹⁵⁰ *Ibid.*, 5.

¹⁵¹ *Travellers’ Guide to East Africa*, 11-134.

¹⁵² *Ibid.*, 11.

echter het ongerepte karakter van de natuur doordat de reisgids de natuurparken definieert als stilstaande plaatsen die immuun zijn voor de economische en politieke veranderingen in de Tanzaniaanse samenleving.¹⁵³

Het gevaar dat de koloniale reisgidsen benadrukken, vertolkt zich na de koloniale periode niet meer in lange beschrijvingen over het onvoorspelbaar karakter van het wilde leven. *Travellers' Guide to East Africa* maakt het gevaarlijk karakter dreigender en reëler door de lezer te wijzen op de jagers die het leven lieten tijdens een safari.¹⁵⁴ Het wilde leven dient minder als een symbool van gevaar waardoor de reisgids uit 1966 in het algemeen minder aandacht schenkt aan de eigenschappen van de dieren in de natuurparken. De reclame maakt wel meer gebruik van de Tanzaniaanse dieren om een boodschap over te brengen aan de lezer. Onderstaande advertentie van de reisorganisatie United Touring Company of Africa Limited gebruikt de neushoorn en het nijlpaard als de boodschappers van dienst.¹⁵⁵

One letter
alone
will take care
of all
your travel
arrangements
in East Africa

CHARGING IS
MY BUSINESS !
But even I can't
compete with
United Touring
Company's
reasonable
charges.

OH, WHAT A BORING LIFE !
But never boring when
travelling with
United Touring Company

East Africa's
largest Tour
Operators
**UNITED
TOURING
COMPANY
OF AFRICA
LIMITED**

Travel House
Muindi
Mbingu Street

Advertentie van United Touring Company of Africa Limited in
Travellers' guide to East Africa, 1966.

¹⁵³ *Travellers' Guide to East Africa*, 27-9, 89-106.

¹⁵⁴ *Ibid.*, 12, 27-9.

¹⁵⁵ *Ibid.*, 2, 10.

De wilde ongerepte natuurparken en bergen zijn net als in de koloniale reisgidsen alomtegenwoordig in *Travellers' Guide to East Africa*. De opdeling in regio's zorgt er echter voor dat de reisgids net als *Exploring East Africa* meer aandacht aan andere soorten natuur besteedt. De auteur legt bij de beschrijving van de Tanzaniaanse kustlijn en meren evenveel nadruk op de aangrenzende dorpen, steden, historische sites als op de natuur zelf. De reisgids uit 1966 beschrijft Lake Victoria en Lake Tanganyika niet als bezienswaardigheden op zich, maar eerder als centra van mogelijkheden voor vissers, sporters of dagtrippers. Daarnaast prijst de auteur de kustlijn niet voor zijn stranden, maar voor de havensteden of overblijfselen van de historische Arabische aanwezigheid. *Travellers' Guide to East Africa* schrijft in tegenstelling tot de bergachtige natuur en de reservaten geen gevaarlijk karakter toe aan de meren en kustlijnen. De natuur verbeeldt een romantisch, vredelievend tafereel waarbij de nadruk vooral ligt op de eindeloosheid. De reiziger kan zowel vissen in een oneindig bevoorraad meer als genieten van een onmetelijk ver uitzicht.¹⁵⁶

De reisgids uit 1966 toont een veelzijdiger beeld van de Tanzaniaanse natuur, maar vervalt in dezelfde beeldvorming als de koloniale reisgidsen. De auteur schrijft echter een nieuwe sfeer toe aan zowel de ongeordende natuurparken als aan de romantische wateromgevingen. *Travellers' Guide to East Africa* beschrijft de Tanzaniaanse natuur in een mythisch decor. De reisgids linkt het prehistorisch oud karakter van de natuurparken en bergachtige streken aan mythische figuren uit oude legendes.¹⁵⁷ De beschrijvingen over de kustlijnen en de meren hullen zich in een geheimzinnige sfeer die de omgeving dankt aan haar Arabisch nalatenschap. De mystiek in Zanzibar en aan de Tanzaniaanse kustlijn baseert zich op een oriëntaal exotisme terwijl het raadselachtig karakter van de natuurparken eerder teruggaat op haar prehistorisch verleden.¹⁵⁸

Guide to Tanzania veroordeelt uitdrukkelijk het geromantiseerde en mythisch beeld dat de reisgidsen uit de jaren zestig van Tanzania schetsen. De kritiek op het oude toeristische beeld van Tanzania zorgt ervoor dat de reisgids uit 1993 bewust een ander beeld van de Tanzaniaanse natuur toont aan de lezer. De natuur krijgt een ander karakter, maar de safari-ervaring blijft een

---

¹⁵⁶ *Travellers' Guide to East Africa*, 114-17, 121-34.

¹⁵⁷ *Ibid.* 11-3, 89-106.

¹⁵⁸ *Ibid.*, 114-17, 121-34.

centrale plaats innemen in de reisgids uit 1993. Dat blijkt ook uit het voorwoord van *Guide to Tanzania*.¹⁵⁹

*“There are plenty of good reasons to visit Tanzania- its beautiful coastline, fascinating history and magnificent scenery- but for most tourist one attractions overwhelms all others... Tanzania is Africa’s prime game-viewing country.”*¹⁶⁰

Het wildleven blijft de belangrijkste bezienswaardigheid van Tanzania. De reisgids uit 1993 portretteert de Tanzaniaanse dieren echter anders dan de reisgidsen uit de jaren zestig. Briggs wijt geen uitgebreide lyrische beschrijvingen aan de zebra’s, de leeuwen of de olifanten. De dieren blijven echter wel het symbool voor het gevaarlijk karakter van de natuurparken en de bergstreken. De reisgids bekritiseert tegelijkertijd de manier waarop de reisgidsen uit de jaren zestig dat gevaarlijk karakter inzetten om een reis naar Tanzania te verbeelden als een duister en uitdagend avontuur. Philip Briggs ontkent het gevaar van het Tanzaniaans wildleven niet, maar hij streeft een realistischer beeld na.¹⁶¹

*“The dangers associated with wild animals were greatly exaggerated by the so-called Great White Hunters, and many of the myths they created have stuck in the popular image. Nevertheless, in their haste to debunk the myths, many travel guides have gone to the other extreme and underplayed the potential risks. There are dangers associated with walking or camping where wild animals are present, and no matter how slight they may be, tourists should be aware of them.”*¹⁶²

Guide to Tanzania spreekt het beeld van de natuurparken als een onaangeroerde plaats volledig tegen doordat de reisgids de menselijke aanwezigheid in de gebieden erkent. Briggs haalt in het hoofdstuk over de Kilimanjaro en het safaricircuit enorm veel dorpen en steden aan als uitvalsbasis. Daarnaast bespreekt de auteur hoe de plaatselijke bevolking de natuur in Noord-Tanzania al eeuwenlang cultiveert. De reisgids erkent ook de Tanzaniaanse geschiedenis vóór de negentiende eeuw. Dat ontkracht de waarheidsversie dat de gebieden onbewoond en onaangeroerd bleven tot de Europese kolonisatie. Ten slotte verliezen de Tanzaniaanse natuurparken hun ongerept wild karakter wanneer Briggs beschrijft hoe het massatoerisme het gebied overspoelt.¹⁶³

---

¹⁵⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 21-46, 77.

¹⁶⁰ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 21.

¹⁶¹ Ibid., 21-40.

¹⁶² Ibid., 78.

¹⁶³ Ibid., 125-78.

De reisgidsen uit de jaren zestig definiëren de natuurparken en de bergstreken met voorsprong als dé bezienswaardigheid van Tanzania. In *Guide to Tanzania* eisen de stranden meer en meer hun plaats op als volwaardige trekpleister. Briggs definieert de kustregio's in Tanzania en in Zanzibar als vredelievende en tropische plaatsen die een betoverend effect hebben op de reiziger. *Guide to Tanzania* maakt een onderscheid tussen de noord- en de zuidkust van Tanzania. De zuidkust is volgens Briggs volledig geïsoleerd van de rest van Tanzania waardoor er weinig comfort en infrastructuur is. Die ongerepte streek beschrijft *Guide to Tanzania* meer dan de noordkust als het ultiem paradijs. De stranden aan de noordkust en in Zanzibar krijgen minder aandacht van de reisgids. Briggs besteedt in de beschrijving van die regio's meer aandacht aan de overblijfselen van het Arabisch verleden dan aan de natuur. De auteur zet in deze regio's ook meer de menselijke invloed in de verf dan in de beschrijving van de zuidkust.¹⁶⁴

Philip Briggs bespreekt Lake Tanganyika en Lake Victoria onder de noemer West-Tanzania. De reisgids uit 1993 schrijft een nieuw ongerept karakter toe aan de meren dat haaks staat op het wereldse bedrijvige beeld dat de koloniale reisgidsen schetsen van de meren. Philip Briggs schrijft enthousiast dat de meren in een gebied liggen dat het massatoerisme nog niet ontdekte. *Guide to Tanzania* beschrijft lyrisch hoe het gebied onaangeroerd bleef door de horden toeristen en op die manier een wildernis met een schitterend wildleven tentoonstelt. Het is opvallend dat de reisgids uit 1993 het oud toeristisch beeld van de veelbeschreven gebieden bekritiseert, maar dat de auteur de minder bekende gebieden zoals West-Tanzania wel een idyllisch karakter toeschrijft.¹⁶⁵

De veranderende tendens in de beeldvorming uit 1993 zet zich verder in *Tanzania Safari Guide*. De hedendaagse reisgids uit 2017 verzacht echter haar kritiek op het traditioneel massatoerisme waardoor Philip Briggs en Chris McIntyre de Noord-Tanzaniaanse platgetreden paden opnieuw lyrisch beschrijven. De auteurs structureren de reisgids volgens het noorden als het gekende safari circuit, het westen en het zuiden als de onbekende safari circuits en het oosten als de kustlijn en de eilanden. Zowel de indeling als de titel maken echter duidelijk dat de reisgids Tanzania opnieuw herleidt tot een safaribestemming. De auteurs erkennen zelf de heroverde ereplaats van de natuurparken en het wildleven in hun voorwoord.¹⁶⁶

---

¹⁶⁴ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 85-124, 249-86.

¹⁶⁵ Ibid., 179-208.

¹⁶⁶ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix-x.

De hernieuwde overheersende focus op natuurparken betekent dat *Tanzania Safari Guide* gedeeltelijk terugkeert naar het oude koloniale beeld dat de reisgidsen uit de jaren zestig schetsen van de Tanzaniaanse natuur. McIntyre en Briggs definiëren Tanzania steevast als het ultieme paradijs voor liefhebbers van safari en wildleven. De reisgids beschrijft de Tanzaniaanse dieren lyrisch, maar maakt ze niet zoals in de jaren zestig symbool voor het gevaarlijk karakter van een oud Afrika. Daarnaast schetsen de auteurs taferelen van het wildleven, maar doen ze dat niet meer met menselijke karakteristieken.¹⁶⁷

De auteurs beschrijven Noord-Tanzania niet door de kritische blik van de jaren negentig. *Tanzania Safari Guide* benoemt de Kilimanjaro, de Ngorongoro Crater en het Serengeti National Park als onevenaarbare natuurlijke wonderen. Chris McIntyre en Philip Briggs onderscheiden de bekende bezienswaardigheden als spectaculair, adembenemend, intrigerend en overheersend. De auteurs beschrijven Noord-Tanzania als een microkosmos van 's werelds mooiste natuur. De romantische taferelen onderschrijven echter niet het koloniale beeld van Tanzania als een ongerepte en gevaarlijke jungle. De encyclopedische focus op Tanzaniaanse geschiedenis en demografie ontkracht de klassieke beeldvorming.¹⁶⁸

Tanzania Safari Guide situeert de onbetreden paden in Zuid- en West-Tanzania. De hoofdstukken vallen samen met de regio rond de meren Tanganyika en Victoria, al krijgen de natuurparken meer aandacht dan de meren zelf. Het is opvallend dat de beelden van deze natuurparken zich wel inschrijven in het oude koloniale beeld van Tanzania als een ongerepte wilde plek. De reisgids uit 2017 definieert die ongereptheid niet als een gebrek aan samenlevingsstructuren, maar als een afwezigheid van de toeristische industrie. De natuur is volgens Briggs en McIntyre moeilijk bereikbaar, wild en verlaten. De auteurs benadrukken dat West- en Zuid-Tanzania niet de meest belangrijke bezienswaardigheden tonen, maar hun onbetreden paden maken een bezoek aan de regio een exclusieve en authentieke ervaring. Dat beschrijft het onderstaand fragment over het Ruaha National Park.¹⁶⁹

“But above all, perhaps, it is Ruaha’s wild and untrammelled feel that sets it apart, and that has made it the favourite of many regular East African safari-goers. This wilderness feel is reflected in the park’s limited accommodation, which compromises half a dozen small and

---

¹⁶⁷ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*.

¹⁶⁸ *Ibid.*, 163, 178, 283-89, 294-300.

¹⁶⁹ *Ibid.*, 475, 488, 514, 523-47.

exclusive permanent camps and a few semi-permanent ones, scattered far more widely than their counterparts in Selous."¹⁷⁰

De reisgids uit 2017 beschrijft Tanzania hoofdzakelijk als een safaribestemming, maar naar eigen zeggen ook als een "holiday destination". De reisgids situeert dat vakantiegevoel aan de stranden van de Tanzaniaanse kustlijn en in Zanzibar. De kust deelt haar aandacht in de regio echter met historische steden én natuurparken. De grotere aandacht voor de natuur aan de Indische Oceaan betekent bijgevolg nog geen ereplaats voor de kustlijnen. *Tanzania Safari Guide* beschrijft de kust als een rustig tropisch paradijs met eindeloze uitzichten. De auteurs benoemen deze plekken als hoogtepunten van schoonheid met adjectieven als "postcard-perfect". De idyllische en vredelievende natuur biedt anders dan de natuurparken geen variatie aan mogelijkheden, maar eenvoudige rust. De reisgids maakt wel een onderscheid tussen de noordkust met haar strandresorts en talloze activiteiten enerzijds en de minder ontwikkelde zuidkust met haar verlaten en geheime stranden anderzijds.¹⁷¹

2.1.2. De Tanzaniaanse infrastructuur

De term infrastructuur doelt op elke attractie die onder invloed van de mens ontstaat. Dit onderzoek definieert zowel steden en dorpen als transport en accommodatie als vormen van infrastructuur. Dat betekent dat de reisgids niet enkel infrastructuur vermeldt als bezienswaardigheid, maar ook als praktische informatie die de toerist nodig heeft. Deze paragraaf analyseert alle infrastructuur los van haar karakter als bezienswaardigheid of nuttige informatie. De inhoudelijke analyse schenkt eerst aandacht aan de rol en de eigenschappen van het transport en de accommodatie in de reisgids. Daarnaast bespreekt deze paragraaf de dorpen en de steden die aan bod komen in de reisgids.

De accommodatie en het transport die de koloniale reisgidsen de reiziger aanraden, vormen geen deel van de Tanzaniaanse eigenheid. Zowel *Stronghold of the Wild* als *Exploring East Africa* plaatsen de informatie over slaapplekken en vervoersmiddelen letterlijk buiten hun betoog over Tanzania. De koloniale reisgidsen beschrijven de bezienswaardigheden in een lyrische vertelstijl terwijl de informatie over accommodatie en transport vooral onderaan de tekst volgt in korte puntjes.¹⁷²

---

¹⁷⁰ Ibid., 514.

¹⁷¹ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*.

¹⁷² *Stronghold of the Wild*, 19-23.; *Exploring East Africa*, 22.

De gebouwde slaappleatsen en vervoersnetwerken doorbreken het beeld van de onaangeroerde, primitieve en wilde natuur. De koloniale reisgidsen lossen dat op doordat de moderne infrastructuur geen deel is van de Tanzaniaanse beleving, maar wel zorgt voor een comfortabele reiservaring voor de toerist. Vooral *Exploring East Africa* uit 1958 zet de Britse inbreng in de verf. De reisgids benadrukt onder andere met een plattegrond van transportnetwerken dat de toegankelijkheid van het voordien wilde Tanzania een verdienste is van de Britse koloniale overheid. *Exploring East Africa* wijt daarnaast ongeveer een halve pagina aan alle routes die de reiziger dankzij de Britse koloniale overheid overzee kan volgen om een pakket aan bezienswaardigheden te bewonderen.¹⁷³

Exploring East Africa en *Stronghold of the Wild* schuwen de paradox niet tussen enerzijds de beeldvorming van het Afrikaanse landschap als onaangeroerd en primitief en anderzijds de nadruk op het transport als modern en vooruitstrevend. Dat komt doordat de koloniale reisgidsen het transport zien als een Britse verdienste en de toeristische ervaring van de reiziger willen vergezellen van een blik op de vooruitgang die het Britse koloniale project in Tanzania boekt. Een deel uit de inleiding van *Exploring East Africa* toont hoe beide verhaallijnen naast elkaar floreren.¹⁷⁴

*“Ocean liners beside frail sailing craft, unchanged in pattern since Sinbad’s day. International aircraft cruising above the lands native tribes who still live by the colourful rites and costumes of primaeval man. Paradoxes like these abound in East Africa, which is never without a surprise in store for travellers and settlers alike. It is not many years since the first brave explorers cut their paths through East Africa. But already a swiftly established civilisation can offer every comfort and assistance to the modern explorer.”*¹⁷⁵

Stronghold of the Wild vermeldt amper dorpen of steden in zijn tekst. De koloniale reisgids uit 1960 focust zich enkel op de natuurparken en propageert een beeld van Tanzania dat enkel bestaat uit wildernis en wildleven. De auteur schenkt dus geen aandacht aan de stedelijke structuur en vermeldt zo weinig mogelijk naamplaatsen van steden of dorpen. *Exploring East Africa* uit 1958 heeft een gevarieerdere opzet om heel Tanzania te bespreken. De reisgids behoudt een ereplaats voor de Tanzaniaanse natuur, maar vermeldt daarnaast veel dorpen en steden als bezienswaardigheid.¹⁷⁶

---

¹⁷³ *Stronghold of the Wild*, 25-6.; *Exploring East Africa*, 2, 6, 18-21.

¹⁷⁴ *Exploring East Africa*, 3.

¹⁷⁵ Ibidem.

¹⁷⁶ Ibid., 3-5, 11-2, 16-25.; *Stronghold of the Wild*, 15.

Exploring East Africa legt bij de beschrijving van de Noord-Tanzaniaanse dorpen meer nadruk op de natuur dan op de infrastructuur. De reisgids uit 1958 beschrijft de dorpen nabij de Kilimanjaro en het Serengeti National Park als uitvalsbasisen voor safari's of trektochten of als uitzichtpunten van natuurlijke taferelen. De koloniale reisgids benoemt de Noord-Tanzaniaanse dorpen daarnaast ook als administratieve centra voor de plaatselijke bevolking. Die vermelding geeft de dorpen een zinvol realistisch karakter buiten de toeristische industrie om.¹⁷⁷

De koloniale reisgids uit 1958 plaatst de dorpen en de steden aan de Tanzaniaanse kustlijn en in Zanzibar centraler dan hun natuur. *Exploring East Africa* beschrijft de plaatsen als getuigen van historische Arabische en Duitse koloniale invloeden. De reisgids wijst op de oude slavenhandel die aan de kuststeden plaatsvond en vermeldt historische overblijfselen zoals de ruïnen van Tongoni. Vooral de beschrijving van Zanzibar verraadt dat de koloniale reisgids de infrastructuur meer als een bezienswaardigheid definieert dan de kustnatuur. De reiziger dompelt zich onder in de Oosterse sfeer met een bezoek aan oude paleizen en tuinen van de sultan. Daarnaast vormt het Livingstone House een van de weinige bezienswaardigheden die de reiziger herinnert aan de start van het koloniale regime dat Tanzania overheerst.¹⁷⁸

Dar es Salaam ligt ook aan de kust, maar *Exploring East Africa* schrijft een ander beeld toe aan de Tanzaniaanse grootstad. Het eenzijdige beeld van Tanzania als natuurlijke, primitieve en verwilderde omgeving maakt plaats voor een werelds narratief. Dar es Salaam is volgens de reisgids geen prototype van een Afrikaanse stad, maar een voorbeeld van een plaats waar verschillende culturen samenkomen en de reiziger een gevarieerd aanbod bieden. De nadruk ligt niet op de plaatselijke cultuur, maar de Britse, Arabische, Indiase en Duitse cultuur zetten de toon. De reisgids creëert een beeld van Dar es Salaam als een vooruitstrevende, kleurrijke, moderne en vooral diverse stad. De koloniale reisgids linkt, net als in de beschrijving van de accommodatie en het transport, het vooruitstrevend en modern karakter van de kuststad aan de ontmoeting van de Afrikaanse cultuur met een andere cultuur. De link is problematisch omdat er in de koloniale reisgidsen een sterke lijn heerst tussen de primitieve natuur als een uniek kenmerk van Tanzania en een hedendaagse veranderende samenleving als een resultaat van de confrontatie met andere culturen.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ *Exploring East Africa*, 11-2.

¹⁷⁸ *Ibid.*, 11, 16.

¹⁷⁹ *Ibid.*, 11.

Travellers' Guide to East Africa uit 1966 plaatst de infrastructuur niet zoals de koloniale reisgidsen in een kanttekening van de Tanzaniaanse reiservaring. Het transport, de accommodatie en zeker de dorpen en de steden staan centraal in de reisgids. De foto's en beschrijvingen over de natuur tonen de oude koloniale beeldvorming, maar lijnrecht daartegenover staat de nadruk op het comfort in de reclame en de beschrijvingen van het transport. De advertenties over vliegreizen en slaappleatsen overtuigen de reiziger met grote lyriek van de luxe die ze aanbieden. Daarnaast linkt zowel de reclame als de tekst een gevoel van uitgelatenheid en ontspanning aan het transport. Onderstaand citaat van een advertentie van de vliegmaatschappij British United toont aan dat het toerisme zich in 1966 lyrisch uitlaat over het transport.¹⁸⁰

*“Relax at ten miles a minute as the most advanced jet airliner in the world silently abolishes distance. British United VC10s sweep you gracefully into the sky with power to spare, land with controlled smoothness at your destination- certain and soon. Travel spaciously- free of all sensation save that of being pampered by attentive cabin crews. Span an ocean in a morning yet arrive without the feeling of having travelled. The VC10 dominates the skies with the tranquil but mighty power of its rear-mounted Rolls-Royce jets. This is flying as it was meant to be- understated utterly magnificent.”*¹⁸¹

Travellers' Guide to East Africa laat zich niet enkel lyrischer uit over het transport, maar ook over de accommodatie. De koloniale reisgidsen schonken al aandacht aan het comfort van de accommodatie, maar beschreven de slaappleatsen niet als een deel van de toeristische ervaring. De reisgids uit 1966 trekt die beleving wel door tot in de accommodatie. Het New Safari Hotel is de eerste slaappleats waar bij de reisgids het Afrikaans karakter in de verf zet. *Travellers' Guide to East Africa* vermeldt de foto's van wildleven, de luipaardvellen en de schilden en speren van de Masai die er ophangen. Een ander soort accommodatie die de reiziger onderdompelt in Tanzania is het tentenkamp in het Mikumi National Park die de toerist een echte “wildernis” ervaring geeft.¹⁸²

Travellers' Guide to East Africa deelt de vakantiebestemming op in verschillende regio's. De reisgids uit 1966 bundelt de dorpen en steden dus niet op één pagina, maar voorziet meer plaats voor hun bezienswaardigheden en eigenheid. De eerste editie van Thornton Cox schrijft de natuurparken en bergstreken een ongerept karakter toe, maar de reisgids daagt dat beeld uit

---

¹⁸⁰ *Travellers' Guide to East Africa*, 1-42, 89-134, 168-75.

¹⁸¹ *Ibid.*, 6.

¹⁸² *Ibid.*, 101, 118.

doordat het in dezelfde ondertitel de omliggende steden en dorpen vermeldt. Arusha ligt vlakbij het Serengeti National Park, de Ngorongoro Crater en de Kilimanjaro. De reisgids schrijft een dubbel karakter toe aan de Noord-Tanzaniaanse stad die volgens de auteur zowel moderne accommodatie, winkels en architectuur als kleurrijke, broeierige straten en marktpleinen biedt.¹⁸³

De reisgids uit 1966 gebruikt de infrastructuur ook om het oud karakter van de Noord-Tanzaniaanse natuur in de verf te zetten. De reisgids beschrijft de prehistorische overblijfselen in de regio van de Kilimanjaro, het Serengeti National Park en de Ngorongoro Crater. De prehistorische stenen van Umbo, de rotsschilderingen van Kolo en Olduwai Gorge, de plek die teruggaat tot sporen van de eerste mens, bekrachtigen het beeld van een oud en onveranderd Afrika.¹⁸⁴

De beschrijvingen over de meren, de kust en Zanzibar besteden meer aandacht aan de dorpen en de steden dan aan de natuur. *Travellers' Guide to East Africa* omschrijft de kuststeden als commerciële centra. De nadruk ligt echter op de Arabische en de vroege koloniale Duitse invloeden. De beeldvorming is gelijkaardig als in de koloniale reisgidsen, maar veel uitgebreider waardoor er plaats vrijkomt voor meer bezienswaardigheden zoals overblijfselen van de slavenkaravaanroute of ruïnes van een moskee. De reisgids uit 1966 omschrijft vooral Zanzibar als een paradijs van historische architectuur en monumenten. De beschrijvingen ademen een Oosterse mystieke sfeer uit waarin oude paleizen van sultans en moskeeën de hoofdrol spelen. Zoals de koloniale reisgidsen uitgerekte taferelen schetsten over het wildeleven in hun natuurlijke habitat, beschrijft de auteur uit 1966 Zanzibar in lange lyrische scènes over de typische Zanzibarische architectuur in pittoreske straten en overblijfselen die getuigen van een glorieus Arabisch verleden.¹⁸⁵

De Tanzaniaanse hoofdstad Dar es Salaam kreeg in de koloniale reisgidsen al meer aandacht dan de andere kuststeden. De kuststad vormt in de reisgids uit 1966 een aparte regio die vier pagina's wijt aan bezienswaardigheden, slaapplekken en eetplekken. Het is opvallend dat de reisgids uit 1966 Dar es Salaam expliciet karakteriseert als "meer Afrikaans" dan de andere hoofdsteden in Oost-Afrika, terwijl de koloniale reisgidsen de grootstad net niet typeren als "Afrikaans". *Travellers' Guide to East Africa* schept nochtans hetzelfde werelds beeld van de

---

¹⁸³ *Travellers' Guide to East Africa*, 11-29, 89-106.

¹⁸⁴ *Ibid.*, 99-106.

¹⁸⁵ *Ibid.*, 114-34.

Tanzaniaanse hoofdstad als van haar Kenyaanse tegenhanger.¹⁸⁶ Het nuanceverschil zit in de karakterisering van Dar es Salaam als “a really relaxed capital” en “with a leisurely air” alsof het Afrikaans karakter gelijkstaat aan een meer ontspannen en rustige sfeer. Daarnaast erkent de reisgids het modern en vooruitstrevend karakter van Dar es Salaam, maar wijst de auteur toch op het ongerept karakter dat de hoofdstad enkele jaren voorheen nog uitstraalde.¹⁸⁷

*“The city is rapidly changing and expanding with new roads and modern buildings but as recently as 1954 lions were roaming freely in this area which is now the exclusive residential suburb of Oyster Bay, three miles away from the centre.”*¹⁸⁸

De eerste editie van Bradt Travel Guides uit 1993 bespreekt bij elke regio uitvoerig de infrastructuur, maar doet dat op een andere manier dan de reisgids uit 1966. *Guide to Tanzania* bespreekt het transport en de accommodatie niet zoals de koloniale reisgidsen buiten de Tanzaniaanse ervaring om, maar ook niet zoals de reisgids uit 1966 als een essentieel deel van de reis. *Guide to Tanzania* vermeldt bij elke regio uitvoerig de opties voor slaapplekken in verschillende prijscategorieën en lijst kort de eigenschappen van de accommodatie op. Philip Briggs laat zich echter niet lyrisch uit over de accommodatie en benadrukt nergens haar comfortabel of luxueus karakter. *Guide to Tanzania* karakteriseert het transport in Tanzania als oncomfortabel en inefficiënt. Dat is het tegenovergestelde van het luxueuze beeld dat *Travellers' Guide to East Africa* schetst van de treinen en de vliegtuigen.¹⁸⁹ De ferry's die de meren in West-Tanzania bevaren, vormen een uitzondering in het negatieve beeld dat *Guide to Tanzania* schetst van het transport. Philip Briggs beschrijft uitgebreid de route van de veerboot, de geschiedenis die de boot ademt en het comfort dat de reizigers genieten aan boord.¹⁹⁰

Guide to Tanzania besteedt de grootste aandacht aan de steden en de dorpen en hun bezienswaardigheden. De verschillende beschreven regio's wijden verder uit over de dorpen als uitvalsbasis voor natuurlijke bezienswaardigheden dan over de natuur zelf. *Guide to Tanzania* creëert hetzelfde beeld van Dar es Salaam als *Travellers' Guide to East Africa*. Briggs benadrukt dat de hoofdstad het commerciële en sociale hart van Tanzania is. De reisgids bewijst het levendig karakter van de havenstad door de toerist verschillende activiteiten zoals cinema, theater en een nachtleven aan te reiken.¹⁹¹

---

¹⁸⁶ *Travellers' Guide to East Africa*, 107-13.

¹⁸⁷ *Ibid.*, 107-08.

¹⁸⁸ *Ibid.*, 107.

¹⁸⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 85-286.

¹⁹⁰ *Ibid.*, 185-87, 196-99.

¹⁹¹ *Ibid.*, 85-103.; *Travellers' Guide to East Africa*, 107-13.

De reisgids uit 1993 karakteriseert ook het eiland Zanzibar op dezelfde manier als haar voorganger uit 1966. Philip Briggs lijst nog meer bezienswaardigheden op die de reiziger herinneren aan het glorierijk Arabisch verleden van het eiland. De reisgids benoemt de moskeeën en paleizen als fascinerende gebouwen en beschrijft de Old Town als een mythisch labirint van kleine straatjes waar de reiziger verdwaalt in een oud Arabisch verleden. Het is opvallend dat de reisgids dit mythisch paradijselijk beeld van Zanzibar schetst terwijl Philip Briggs zijn kritiek op het geromantiseerde beeld dat de toeristische industrie schetst van Tanzania verderop in de reisgids meermaals uit.¹⁹²

Het beeld van de Tanzaniaanse dorpen en steden, met uitzondering van Dar es Salaam en de plaatsen in Zanzibar, verandert volledig in vergelijking met de reisgidsen uit de jaren zestig. Zowel de handelssteden aan de kustlijn als de dorpen in de natuurparken belichamen volgens Philip Briggs een vergane glorie. De auteur karakteriseert de steden en dorpen als gedateerd, vervallen en zelfs lelijk. *Guide to Tanzania* omschrijft het oude karakter van de kuststeden in tegenstelling tot de reisgidsen uit de jaren zestig niet als fascinerend of betoverend, maar als bevreemdend. De reisgids uit 1993 beschrijft hoe de steden niet in de realiteit van de twintigste eeuw passen waardoor ze de reiziger in een andere wereld plaatsen. Die andere wereld definieerden de reisgidsen uit de jaren zestig als een exclusieve ervaring. *Guide to Tanzania* karakteriseert het oude karakter aan de zuidkust en in Zanzibar ook als positief, maar beschrijft de bevreemding in Noord- en West-Tanzania als een negatieve ervaring.¹⁹³

Guide to Tanzania focust op een nieuw soort toerisme dat waarde hecht aan een onderdompelende totaalervaring in de vakantiebestemming en zich distantieert van de traditionele dagtrippers. De reisgids uit 1993 creëert nieuwe bezienswaardigheden die zich zo dicht mogelijk bij het dagelijkse leven van de Tanzaniaan situeren. Briggs verwacht dat de reiziger zich losmaakt van het onpersoonlijk massatoerisme en zich openstelt voor de kennis en ervaringen in de plaatselijke cultuur door dagelijkse markten, universiteiten en nationale musea te bezoeken.¹⁹⁴

De laatste editie van Bradt Travel Guides uit 2017 verzoent de breuk die *Guide to Tanzania* maakte tussen het massatoerisme en de rugzakreizigers. *Tanzania Safari Guide* deelt met het oog op een divers publiek de accommodatie op in zes categorieën. Die categorieën variëren in prijs, maar ook in stijl en opzet. De reiziger kan bijvoorbeeld kiezen tussen een tentencamping,

---

¹⁹² BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 269-81.

¹⁹³ Ibid., 121, 195.

¹⁹⁴ Ibid., 108-10.

een luxueuze safari lodge of een hotel van wereldklasse. Philip Briggs en Chris McIntyre typeren de waardevolste slaapplekken zowel als comfortabele, nette kamers als als “authentieke” exclusieve ervaringen in de wildernis. Die dubbele standaard toont de invloed van het traditioneel toeristisch beeld en de nieuwe reizigersperceptie die zich focust op de totaalervaring van de toerist. De reiziger vindt die totaalervaring zowel in sobere safarihutten onder de sterrenhemel als in luxueuze kustresorts. De 24/24h formule verovert onder een aparte titel bij de Tanzaniaanse noordkust definitief haar plek in de hedendaagse reisgids. De strandhotels bieden maaltijden, activiteiten en slaapplekken aan. Dit totaalgebeuren wil de reiziger onthaasten en ontspannen in plaats van onderdompelen in het dagelijkse leven.¹⁹⁵

De reisgids uit 2017 karakteriseert de Tanzaniaanse dorpen en steden anders dan haar voorganger uit de jaren negentig. *Tanzania Safari Guide* grijpt terug naar de koloniale plaats en beelden van de Tanzaniaanse infrastructuur in de reisgids. De bebouwing in de regio's rond Noord-, West- en Zuid-Tanzania herleidt de reisgids tot uitvalsbasisen voor safari circuits. De dorpen en de steden hebben volgens Briggs en McIntyre geen bezienswaardig karakter. Arusha, de bekendste stad in Noord-Tanzania, die de reisgids uit 1966 nog verbeeldde als een stad vol mogelijkheden symboliseert de beeldvorming van *Tanzania Safari Guide* een verzamelpunt van safari-organisaties waar verder niets te doen is.¹⁹⁶

De lezer vindt in de editie van 2017 opnieuw meer aandacht voor de prehistorische bezienswaardigheden in Noord-Tanzania. Briggs beschrijft in zijn hoofdtekst de overblijfselen van het prehistorisch verleden op een wetenschappelijke manier. De grijze kaders mystificeren onder het mom van verduidelijking de prehistorische sites zoals de rotskunst van Kondoa of het wereldberoemde Olduvai Gorge. *Tanzania Safari Guide* besluit steeds dat de plaatsen veel vragen oproepen, maar weinig antwoorden brengen. Die sites waarvan noch de lezers, noch de auteurs ooit de waarheid zullen kennen, karakteriseert de reisgids als mythische, zelfs spookachtige plaatsen.¹⁹⁷

*“Ultimately, however, for every tentative answer we can provide, these enigmatic ancient works pose a dozen more questions. It is an integral part of their charisma that we can speculate to our heart's content, but will never know the whole truth.”*¹⁹⁸

---

¹⁹⁵ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix-x, 79, 96, 126, 150, 197, 262, 349-50.

¹⁹⁶ Ibid., 118, 135-47.

¹⁹⁷ Ibid., 240-41.

¹⁹⁸ Ibid., 241.

De dorpen aan de Tanzaniaanse kustlijn en in Zanzibar kregen in de reisgidsen uit de jaren zestig een mythisch karakter. De kritische reisgids uit 1993 beschreef deze plekken daarentegen als slapende symbolen van een vervallen glorie. *Tanzania Safari Guide* verbeeldt de havensteden opnieuw als mythische erfenissen van een glorierijk Arabisch verleden. Het levert een paradoxale beschrijving op waarin Briggs en McIntyre de invloed van het economisch verval op de kuststeden ontkennen omdat het anders de maakbaarheid van een glorierijke historische atmosfeer blootlegt. Dat bewijst de toeristische beschrijving over Bagamoyo dat vroeger dienst deed als een tussenstop van de slavenroute.¹⁹⁹

*“The old port slipped backwards in economic terms throughout the 20th century, all the while retaining an absorbing museum-like quality that has never quite generated the tourist interest one might expect, despite its location on a superb white beach and proximity to Dar es Salaam.”*²⁰⁰

De bezienswaardigheden aan de kust en in Zanzibar krijgen net als de prehistorische overblijfselen in Noord-Tanzania een fabelachtig karakter. *Tanzania Safari Guide* benoemt de ruïnes, paleizen en moskeeën als de fossielen van een lang vergeten geschiedenis. De belichaming van dat beeld blijft Stone Town in Zanzibar. Vanaf de jaren zestig beschrijven de reisgidsen dit oud centrum als een raadselachtig labyrint van kleine straatjes met fascinerende gebouwen die een historische atmosfeer ademen.²⁰¹

Sinds de jaren zestig verandert de beeldvorming van de Tanzaniaanse infrastructuur voortdurend. Enkel de voormalige hoofdstad Dar es Salaam schrijft zich steeds in in hetzelfde wereldse beeld dat het koloniaal toerisme schetst. De hedendaagse reisgids van Bradt Travel Guides beschrijft de kuststad ook als een wereldse smeltkroes van culturen die de plek levendig en welvarend maken. De stad toont volgens de auteurs een tweedeling tussen haar westers modern karakter enerzijds en haar authentiek Arabisch en Afrikaans karakter anderzijds.²⁰²

2.2. DE ONTMOETING TUSSEN DE EIGEN EN DE ANDERE CULTUUR

De beschrijving van de reiziger en de plaatselijke bevolking symboliseert de Britse toeristische visie op de gekende eigen cultuur en de beschreven andere cultuur. Dit hoofdstuk analyseert

---

¹⁹⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 121, 195.; BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 351-63.

²⁰⁰ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 351.

²⁰¹ *Ibid.*, 359-60, 377-79.

²⁰² *Ibid.*, 331-47.

hoe de vijf reisgidsen beide actoren definiëren en of die profielen zich baseren op een koloniaal narratief waarin de tegenstelling tussen een dynamische westerse cultuur en een stilstaande andere cultuur centraal staat. De analyse onderzoekt in de eerste twee paragrafen welke eigenschappen en activiteiten de vijf reisgidsen toeschrijven aan de reiziger en de plaatselijke bevolking. Ten slotte verduidelijkt de derde paragraaf het beeld van de toerist en de Tanzaniaanse bewoner door in te zoomen op welke manier de Britse reisgidsen de ontmoeting tussen beide actoren voorstellen.²⁰³

2.2.1. De reiziger als de vertegenwoordiger van de eigen cultuur

Stronghold of the Wild en *Exploring East Africa* spreken op het eerste zicht een gevarieerd reispubliek aan. De koloniale reisgidsen maken geen onderscheid in de leeftijd, het geslacht of de sociale status van de reiziger. De toerist wordt in de reisgidsen uit 1958 en 1960 verbeeldt volgens een afgebakend reisprofiel. De reiziger verkiest all-in vakantie en “package tours”. Hij ziet geen meerwaarde in alleen reizen en verenigt zich in groepsformules steeds met andere reizigers. De Tanzaniaanse reiservaring bestaat uit elitaire activiteiten zoals jagen, tennissen of golfen. Daarnaast doet de reiziger aan sightseeing in de Tanzaniaanse landschappen. De Nieuw-Zeelandse onderzoekers Irena Ateljevic en Stephen Doorne benoemen de cultus rond pittoreske romantische landschappen als een typisch onderdeel van de Britse burgerdeugd. Ateljevic en Doorne beschrijven hetzelfde beeld van de toerist in reisgidsen over Nieuw-Zeeland als een “English hochtourist”. Dat profiel linken de Nieuw-Zeelandse onderzoekers aan de Europese eliteklassen.²⁰⁴

Toch verraadt een grondige analyse van de karaktereigenschappen die de koloniale reisgidsen toeschrijven aan de Britse reiziger dat er nuances schuilen in het profiel van de “English Hochtourist”. *Stronghold of the Wild*, de reisgids die focust op natuurparken en reservaten, karakteriseert de reiziger alleen als een safaritoerist. *Exploring East Africa* definieert de reiziger op verschillende manieren afhankelijk van de regio en zijn bezienswaardigheden.²⁰⁵ *Exploring East Africa* karakteriseert de reiziger als een “holidaymaker” wanneer ze spreekt over Zanzibar en de Tanzaniaanse stranden en meren. De reisgids uit 1958 beschrijft de natuur en infrastructuur als een prachtige, vredelievende omgeving waarin alles onbepikt voor handen is. De reiziger waant zich in een exclusief landschap dat hem voorziet van alle comfort en

---

²⁰³ E. SAID, ‘Orientalism’, B. ASHCROFT, G. GRIFFITHS en H. TIFFIN red., *The Post-Colonial Studies Reader*, Londen, 1995, 88-9.; ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 664-65.

²⁰⁴ ATELJEVIC en DOORNE, ‘Representing New Zealand’, 655.; *Stronghold of the Wild*, 27-8.; *Exploring East Africa*, 17, 21-4.

²⁰⁵ *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 3-5, 11-2, 16-25.

schoonheid. De vakantienemer ontspant zich tijdens een boottrip of op het strand of geniet van elitaire sporten zoals vissen, golfen, paardrijden en tennissen.²⁰⁶

De reiziger toont zich in de havensteden ook als een bezoeker van culturele sites. *Exploring East Africa* lijst verschillende bezienswaardigheden op die getuigen van de Arabische, Duitse en Aziatische invloeden in de regio. De hoofdstad Dar es Salaam verenigt de drie profielen van de reiziger als een ontspannen rustzoeker, actieve sporter en culturele meerwaardezoeker. De reisgids spreekt de drie profielen aan door zwemclubs, cinema's en historische bezienswaardigheden naast elkaar op te sommen.²⁰⁷

De koloniale reisgidsen spreken een andere soort toerist aan in Noord-Tanzania. De reiziger ontpopt zich nabij het Serengeti National Park, de Ngorongoro Crater en de Kilimanjaro als een safaritoerist. Hij observeert de natuur in een auto die een grote afstand houdt van de omgeving en het wildleven. *Exploring East Africa* stelt het jagen voor als een activiteit, maar biedt in dezelfde alinea fotografie aan als een beter alternatief voor het behoud van de onaangeroerde natuur. Onderstaand fragment overtuigt de lezer van een safarireis in Oost-Afrika.²⁰⁸

*“The territories of East Africa provide one of the few remaining game paradises in the world and those who wish to hunt, photograph or just watch the animals in their natural habitat are catered for royally. Apart from the wild beasts themselves, the scenic beauty of their surrounding fully justifies a safari.”*²⁰⁹

De afstand die de reiziger dient te bewaren tijdens een trip naar het Serengeti National Park of de Ngorongoro Crater doelt op het gevaarlijke karakter dat de reisgids toeschrijft aan de Noord-Tanzaniaanse natuur. De reisgidsen uit 1958 en 1960 waarschuwen de reiziger steeds een gids te volgen, op veilige afstand in de buurt van de auto te blijven en enkel te eten op aangeduide picknickplaatsen. De waarschuwingen versterken het gevaarlijk karakter van een safari en het moedige profiel van de reiziger.²¹⁰

De koloniale reisgidsen portretteren de reiziger in Noord-Tanzania niet alleen als een observerende durver, maar ook als een actieve waaghals bij de beklimming van de Kilimanjaro. De informatie over de klimtocht lijkt sterk op een beschrijving van de eerste ontdekkingsreizen. *Exploring East Africa* negeert de hedendaagse Tanzaniaanse ontwikkelingen en beschrijft de

---

²⁰⁶ *Exploring East Africa*, 6, 11-2, 18-9.

²⁰⁷ *Exploring East Africa*, 11.

²⁰⁸ *Ibid.*, 17-8.

²⁰⁹ *Ibid.*, 17.

²¹⁰ *Ibid.*, 17-8.; *Stronghold of the Wild*, 15.

omgeving rond de Kilimanjaro als een onveranderde omgeving die elke toerist kan herontdekken zoals de ontdekkingsreizigers dat deden in het begin van de koloniale periode. De reisgids geeft de lezer het gevoel dat hij wandelt in een onaangeroerde omgeving die als het ware pas ontdekt is door de mens. De auteur beschrijft de beklimming zo gedetailleerd dat hij lijkt mee te wandelen met de reiziger. *Exploring East Africa* beschrijft voor elk tijdstip welke plaats en bijhorend uitzicht de reiziger op zijn tocht tegenkomt. Het geeft de lezer het gevoel dat hij fragmenten uit een dagboek leest. De auteur geeft de lezer de indruk dat de tocht zwaar, uitdagend en gevaarlijk is. Zijn betoog eindigt met een romantische beschrijving van het uitzicht vanaf de Kibotop. De reisgids uit 1958 beschrijft de schoonheid van de natuur als een beloning voor de moeite die de moedige reiziger doet om zich een weg te banen door de ruige en donkere delen van Tanzania.²¹¹

*“Kibo climbers carry on over rough moorland to the bare, boulder strewn saddle between the peaks. Here glaciers can be seen fitfully through the cloud until Kibo hut, the third stopping place, on the bare slopes of Kibo itself reached. Before sunrise next morning, while the scree is still frozen, the final assault is made. It takes upwards of four hours to reach Gillman’s Point on the outer crater and another two hours’ walk to Kaiser Wilhelm Point, 600 feet higher. The view as the sun rises over the snow and glaciers of the summit and lights up the cloudstrewn world below is unbelievably beautiful. The descent is speedy and can be done easily on two days.”*²¹²

De Australische onderzoekster Ann Simmons verduidelijkt in haar onderzoek naar de machtsverhoudingen in toeristische literatuur dat het koloniaal reizigersprofiel niet alleen expliciet, maar ook subtieler in reisgidsen verweven zit. Simmons problematiseert de geprivilegieerde houding die een reiziger zich tijdens zijn vakantie toe-eigent. De toerist plaatst zich boven de plaatselijke bevolking en boven zijn status in eigen land. Hij doet dat door zich te identificeren met de hooggeplaatsten in de vakantiebestemming.²¹³ In *Exploring East Africa* heeft de reiziger exclusieve toegang tot elitaire sporten zoals golven, paardrijden, jagen. Daarnaast geniet hij bijvoorbeeld een hoger comfort in het transport en de accommodatie dan de plaatselijke bevolking. De Britse reiziger eigent zich met zijn comfort, zijn acties en zijn houding in de reisgidsen uit 1958 en 1960 de status van de kolonisator toe.²¹⁴

---

²¹¹ *Exploring East Africa*, 19-20.

²¹² *Ibid.*, 20.

²¹³ SIMMONS, ‘Saying the Same Old Things’, 43-54.

²¹⁴ *Exploring East Africa*, 3-5, 11-2, 16-25.

Travellers' Guide to East Africa versterkt het beeld van de geprivilegieerde “hochtourist”, zoals Doorne en Atljevic de Britse hogere klassen onderscheiden, verder door meer elitesporten en pittoreske taferelen aan te prijzen. De reiziger kleurt net zoals in de koloniale reisgidsen verschillende profielen als visser, elitesporter, moedige ontdekker in de bergstreek en jager of fotograaf in de natuurparken. De reisgids uit 1966 definieert de reiziger echter veelzijdiger en besteedt meer aandacht aan de culturele meerwaardezoeker en de ontspannen rustzoeker.²¹⁵

De eerste editie van Thornton Cox uit 1966 stelt de culturele reiziger aan de kust en in Zanzibar tevreden met een groter aantal en uitgebreidere beschrijvingen van de bezienswaardigheden uit het Arabische verleden zoals paleizen, moskeeën en musea. De sterkere nadruk op de cultuur komt ook tot uiting in de passages over de natuurparken. De prehistorische overblijfselen bewijzen het onveranderde karakter van de Tanzaniaanse natuur, maar tegelijkertijd bieden ze de reiziger een culturele uitstap aan.²¹⁶

Travellers' Guide to East Africa typeert de reiziger meer dan de koloniale reisgidsen als een culturele bezoeker. De toerist uit 1966 heeft naast de historische overblijfselen ook interesse voor de lokale Afrikaanse cultuur. De bezienswaardigheden over de Tanzaniaanse cultuur verraden eerder de toeristische ahistorische visie dan de dynamische realiteit door Tanzaniaanen voor te stellen als primitieve dansende stammen. *Travellers' Guide to East Africa* nodigt de reiziger bijvoorbeeld uit om deel te nemen aan het nationaal festival in Dar es Salaam dat de oprichting van de onafhankelijkheidsbeweging viert. De auteur prijst echter vooral het traditioneel Afrikaans dorp met dansende stammen die Tanzania daar namaakte.²¹⁷

Travellers' Guide to East Africa definieert de reiziger naast een cultuurliefhebber ook steeds meer als een rustzoeker. De reisgids uit 1966 schenkt meer aandacht aan de stranden in Zanzibar waarin de reiziger ontspanning in de vredelievende natuur opzoekt. Het valt op dat de passages over de natuurparken naast moedige wildlevenspotters ook aandacht hebben voor bedachtzame reizigers die zingeving zoeken in de onaangeroerde Noord-Tanzaniaanse natuur. *Travellers' Guide to East Africa* beschrijft de jager die de toeristen vergezelt als een gids, een vriend, maar ook als een filosoof. De reisgids uit 1966 veronderstelt dat de reiziger tijdens een safari niet enkel het wildeven opspoot, maar ook reflecteert over de grotere zin van het leven.²¹⁸ De Zweedse onderzoeksters Karoline Daugstad en Grete Swensen vinden het niet toevallig dat het

---

²¹⁵ ATELJEVIC en DOORNE, ‘Representing New Zealand’, 665.; *Travellers' Guide to East Africa*, 89-134.

²¹⁶ *Travellers' Guide to East Africa*, 95-107, 114-17, 123-34.

²¹⁷ *Ibid.*, 113.

²¹⁸ *Ibid.*, 27, 123-34.

toeristische beeld van een onveranderd Afrika dienst doet als een zingevende plaats. Ze staven hun bevinding met het boek *The Past is a Foreign Country* van David Lowenthal. De Britse onderzoeker beschrijft plaatsen waarin het verleden tot stilstand komt als bronnen van zingeving. Swensen en Daugstad definiëren op die manier de vakantiebestemming als een nostalgische plaats waar de reiziger naartoe kan om te filosoferen over zijn leven.²¹⁹

De eerste editie van Thornton Cox uit 1966 stelt de exclusieve houding van de reiziger uit de koloniale reisgidsen op scherp. De lyrische beschrijvingen in de tekst en in de reclame deinen er niet voor terug om de reiziger een soort koningsstatus aan te meten waarvoor geen luxe te veel is en die zich laat dienen door de Tanzaniaanse bewoners. De metafoor die de advertentie van Sudan Airways gebruikt, legt de geprivilegieerde positie van de reiziger bloot.²²⁰

*“Relax in comfort and enjoy the perfect service that makes you feel on top of the world.”*²²¹

De reiziger plaatst zich niet alleen hoger dan de plaatselijke bevolking in het heden, maar vereenzelvt zich ook met kolonisten uit het verleden. *Travellers’ Guide to East Africa* vergelijkt explicieter dan haar voorgangers het profiel van de reiziger met vroegere kolonisten.²²²

De reisgids uit 1966 benadrukt dat de beklimmers van de Kilimanjaro dezelfde weg bewandelen als de eerste Europeanen die de Kibotop beklommen. De reisgids gaat nog verder in zijn beschrijving van een safariuitstap. De auteur somt op welke hulpjes de toerist persoonlijk meekrijgt tijdens zijn tocht. Wildspotters, wapendragers, bonthandelaren, koks en persoonlijke dienaren zorgen er allemaal voor dat de reis van de toerist vlot verloopt. *Travellers guide to East Africa* benadrukt dat die diensten niet goedkoop zijn omdat de toerist een exclusieve positie bekleedt die enkel voorbehouden is voor “a maharajah or a Vanderbilt”. Een Maharadja is een Indiase heerser die tijdens de Britse overheersing van India gedeeltelijke autonomie genoot in zijn regio. De achternaam Vanderbilt verwijst vermoedelijk naar een rijke Amerikaanse familie die woonde in New York, toen een Nederlandse kolonie, en spoorwegen en schepen exploiteerde. De reisgids vergelijkt de safarireiziger op die manier duidelijk met de hoogste eliteklasse.²²³

---

²¹⁹ SWENSEN en DAUGSTAD, ‘Travels in Imaginary Landscapes’, 10-1.; D. LOWENTHAL, *The Past is a Foreign Country*, Cambridge, 2006.

²²⁰ *Travellers’ Guide to East Africa*, 1-42, 89-134, 168-75.

²²¹ *Ibid.*, 28.

²²² *Ibid.*, 1-42, 89-134, 168-75.

²²³ *Ibidem.*; *Encyclopaedia Britannica*, ‘Maharajah’; *Encyclopaedia Britannica*, ‘Cornelius Vanderbilt’.

Travellers' Guide to East Africa vergelijkt de reiziger niet alleen in de bergstreken en de nationale parken met vroegere kolonistoren, maar ook bij de beschrijving van de meren is een herinnering aan de eerste kolonistoren niet ver weg. De reisgids beschrijft een boottrip rond Lake Tanganyika als een fascinerende uitstap omdat de regio zich aan de toerist toont zoals de ontdekker David Livingstone haar voor het eerst zag. Verder raadt *Travellers' Guide to East Africa* de reiziger aan om boeken van Livingstone, Stanley of andere ontdekkers mee te nemen aan boord. De auteur hoopt dat de reiziger zich inleeft en vereenzelvigd met de ontdekkingsreizigers in Afrika.²²⁴ De Amerikaanse onderzoeker Kevin Dunn beschrijft in zijn onderzoek naar het hedendaags toerisme in Afrika hoe de toeristische industrie de reiservaring fixeert in een verleden koloniale tijd. De activiteiten van de reiziger uit 1966 versterken Dunn zijn argument omdat ze zich eerder afspelen in een gemaakt koloniaal verleden dan in de dynamische Afrikaanse realiteit.²²⁵

De toeristische industrie democratiseert na de jaren zestig waardoor niet enkel de gegoede burgers, maar ook de lagere sociale klassen en jongeren verre oorden opzoeken. Dat zorgt in de jaren tachtig uiteindelijk voor een grotere stroom van toeristen richting Afrika. De toeristische industrie moedigt als reactie op die toename een nieuw type reiziger aan die zich distantieert van de traditionele reiziger.²²⁶ De eerste editie van Bradt Travel Guides uit 1993 legt de tweedeling tussen het oude en het nieuwe toeristisch narratief mooi bloot. Philip Briggs maakt een onderscheid tussen de dagtrippers enerzijds die al jarenlang in grote hoeveelheden de populairste bestemmingen afschuimen en de rugzakreiziger anderzijds die zich voor een lange periode onderdompelt in de cultuur van de vakantiebestemming. *Guide to Tanzania* uit zich kritisch over de traditionele reiziger en definieert de rugzakreiziger tegengesteld in zijn houding, zijn comfort en zijn activiteiten.²²⁷

Philip Briggs beschrijft de massatoerist als een “fly-in fly-out tourist”. De auteur bekritiseert daarmee de korte periode waarin de reiziger alle belangrijkste bezienswaardigheden afvinkt zonder dat hij de tijd neemt om het Tanzaniaanse dagelijkse leven te ervaren. *Guide to Tanzania* beantwoordt wel minimaal aan de reisvorm van de traditionele toerist. De reisgids vermeldt de algemene tour die toeristen kunnen afleggen in korte tijd en waarbij alle hoofdpunten aan bod komen. Daarnaast wijt de reisgids een volledig hoofdstuk aan het Noord-Tanzaniaanse

---

²²⁴ *Travellers' Guide to East Africa*, 168.

²²⁵ DUNN, ‘Fear of a Black Planet’, 485-90.

²²⁶ LEKAN, ‘Serengeti Shall Not Die’, 250-57.; BERGHOFF en KORTE, ‘Britain and the Making of Modern Tourism’, 1-7.; ZUELOW, ‘The Necessity of Touring Beyond the Nation’, 2-7.

²²⁷ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, xi-xii, 243-45.

safaricircuit waarbij Briggs de toerist gelijkaardig definieert als de reisgidsen uit de jaren zestig. In de rest van de reisgids uit 1993 vormt de kritiek op het traditionele toerisme de ondertoon.²²⁸

Guide to Tanzania veroordeelt het geromantiseerde beeld dat het westerse toerisme sinds de kolonisatie vormde van Afrika. Philip Briggs stelt de kolonistoren verantwoordelijk voor de creatie van Afrika als een wild, gevaarlijk en onaangeroerd continent dat geen civilisatie kent. De koloniale reizigers, waar de klassieke reiziger zich volgens hem aan spiegelt, noemt hij spottend de “Great White Hunters”. De reisgids uit 1993 beschrijft met een geërgerde toon hoe de massatoerist zich respectloos gedraagt ten opzichte van de Tanzaniaanse cultuur. Philip Briggs ondersteunt daarmee de analyse van Ann Simmons die verduidelijkt dat de reiziger zich een geprivilegieerde positie aanmeet omdat hij zich in luxe en in houding boven de plaatselijke bevolking plaatst. Onderstaand fragment hekelt het oude toeristisch narratief van de geprivilegieerde reiziger.²²⁹

*“Some travellers behave as if they expect to be allowed to do what they like in African countries, as if they are above the law because they have a white skin and a foreign passport. This attitude is on the decline, but it still persists amongst some budget travellers. So, for the sake of clarity: if, for instance, you climb the Kilimanjaro via an illegal route to avoid paying park entrance fees and are arrested, the person who arrests you is not being officious or bureaucratic, he is merely doing his job.”*²³⁰

Guide to Tanzania stelt het beeld van de nieuwe reiziger tegengesteld aan de klassieke dagtoerist. Het eerste verschil schuilt in de activiteiten die de reisgids uit 1993 aanprijst. *Guide to Tanzania* wil de reiziger onderdompelen in het dagelijkse leven door banale activiteiten zoals Afrikaans eten of lokale markten aan te prijzen. Vervolgens besteedt de reisgids uit 1993 opvallend veel aandacht aan wandelroutes die de toerist leidt naar plaatsen die zich onafhankelijk van de toeristische invloed ontwikkelden. Daarnaast beschrijft Philip Briggs de stranden als een plek waar de reiziger in alle rust kan ontspannen. Ten slotte besteedt de reisgids uit 1993 veel aandacht aan het onderweg-zijn als een deel van de reiservaring. *Guide to Tanzania* beschrijft lyrisch hoe de uitzichten vanuit de Central Railway tussen Dar es Salaam en Kigoma een bezienswaardigheid op zich vormen. De reisgids wijt ook een volledig hoofdstuk aan de hoofdweg die doorheen Zuid-Tanzania loopt. Het hoofdstuk stelt de lezer voor om de regio al rijdend te ontdekken en op die manier exclusieve plaatsen te bezoeken die

---

²²⁸ Ibid., xi-xiv, 141-78.

²²⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 21, 44.; SIMMONS, ‘Saying the Same Old Things’, 45-51.

²³⁰ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 44.

het “echte” Tanzaniaanse leven weerspiegelen. De nieuwe reisevormen staan haaks op de dagtrips en all-in vakanties die de reisgidsen uit de jaren zestig promootten.²³¹

Het nieuwe toerisme vindt de reiservaring alleen authentiek als er geen andere toeristen in de buurt zijn. *Guide to Tanzania* karakteriseert de rugzaktoerist als een alleenreiziger die op zoek is naar het “echte” Tanzania. Philip Briggs focust op alternatieve routes die de reiziger los van de toeristische industrie leidt naar de plaatsen die het “echte” Tanzania weerspiegelen. Het onaangeroerd karakter van Tanzania herdefinieert de reisgids dus als onontdekt door de klassieke toerist. Die alternatieve routes zijn geen platgelopen paden waardoor Briggs de alleenreiziger, net zoals de reisgidsen uit de jaren zestig, karakteriseert als een moedige en avontuurlijke ontdekker.²³²

Het opvallendste verschil tussen de klassieke toerist en de rugzakreiziger zit in het comfortniveau. *Guide to Tanzania* verheft de rugzak, de tent en de slaapzak tot symbolen van een versimpelde levensstijl. Op die manier kan de reiziger flexibel rondtrekken in de reisbestemming en makkelijk in contact komen met lokale authentieke culturen. Die “echte” reiservaring beleeft de reiziger volgens Briggs niet als hij zich in alle luxe en comfort verwijderd van de dagelijkse realiteit.²³³

Guide to Tanzania verwacht van de lezer dat hij een even grondige interesse toont in de plaatselijke cultuur als in de eyecatchers uit de toeristische brochures. De reisgids benadrukt de kennis en de ervaring die de rugzakreiziger opdoet in de vakantiebestemming. Philip Briggs beschrijft meermaals hoe het nieuw toeristisch narratief de reiziger na een tijd vormt tot ervaringsdeskundige die voldoening haalt uit plaatsen die het traditioneel toerisme niet als bezienswaardigheid aanduidt.²³⁴

De Australische onderzoekster Ann Simmons bespreekt de distantiëring van het massatoerisme in haar onderzoek als een nieuwe geprivilegieerde positie. Er schuilt steeds een machtsdiscours waarin het toerisme een beeld vormt en verspreidt van een andere bezochte cultuur. De rugzakreiziger onthoudt zich van het narratief van het massatoerisme en eigent zich op die manier de privilege toe die de gevolgen van het machtsdiscours niet draagt.²³⁵

---

²³¹ Ibid., 180-84, 227-48.

²³² BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 179-208.; DELMAS, ‘La production d’une représentation touristique’, 4-5.

²³³ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 47-9.

²³⁴ Ibid., 180, 231, 277.

²³⁵ SIMMONS, ‘Saying the Same Old Things’, 51.

De laatste editie van Bradt Travel Guides uit 2017 bergt haar kritiek op het klassieke toerisme op. Philip Briggs en Chris McIntyre laten in hun voorwoord weten dat *Tanzania Safari Guide* zowel focust op de bekende als op de minder bekende toeristische paden. De reisgids bespreekt de traditionele toerist en de rugzakreiziger door Tanzania op te splitsen in het platgelopen noorden en het onbekende westen en zuiden. *Tanzania Safari Guide* wijst de critici van het traditioneel toerisme terecht door te benadrukken dat de noordelijke natuur, zelfs overspoeld door toeristen, fascinerend blijft. De reizigers die zich storen aan het toerisme vinden hun rust volgens Briggs en McIntyre in West- en Zuid-Tanzania.²³⁶

Tanzania Safari Guide bekritiseert wel net als haar voorganger de koloniale beeldvorming die de reiziger in een geprivilegieerde positie plaatste. De hedendaagse reiziger verheft zich niet boven de plaatselijke bevolking door zich te omgeven met bedienden of nauwgezet het wandelpad van de vroegere kolonisatoren te volgen. De activiteiten die *Tanzania Safari Guide* voorstelt, verschillen weinig met die van de reizigers uit de jaren zestig, maar de reisgids uit 2017 linkt de activiteiten niet aan de gedragingen van vroegere kolonisatoren.²³⁷

De reisgids uit 2017 herleidt Tanzania tot een safaribestemming en karakteriseert de reiziger in de eerste plaats als een safaritoerist. *Tanzania Safari Guide* beschrijft de toeristen die de platgetreden paden van Noord-Tanzania betreden als onervaren reizigers die de safariwereld verkennen aan de hand van bekende bezienswaardigheden zoals de Kilimanjaro en het Serengeti National Park. Philip Briggs en Chris McIntyre verenigen de reizigers in georganiseerde safaritours waarbij het comfort centraal staat.²³⁸

Philip Briggs en Chris McIntyre focussen in West- en Zuid-Tanzania op “off the beaten track” routes. Het woeste karakter van de niet-toeristische natuur ligt niet open voor grote groepen, maar enkel voor de onafhankelijke reiziger of kleine gespecialiseerde reisorganisaties. De reisgids uit 2017 karakteriseert West- en Zuid-Tanzania als de authentieke wilde safari-ervaring zoals de reizigers het ervaren voor de toeristische industrie zich uitgebreid ontwikkelde. De exclusieve “off the beaten track” routes zijn duurder dan de platgetreden paden in Noord-Tanzania. De reisgids uit 1993 definieerde de rugzakreizigers als de lagere klasse die nieuwe toeristische paden aansnijdt om de hoge kosten te vermijden. De democratisering van het

---

²³⁶ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix-x.

²³⁷ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*.

²³⁸ *Ibid.*, 76-8, 117-321.

toerisme zorgt uiteindelijk paradoxaal dat de onbetreden paden een exclusieve ervaring voor de gegoede toeristische klasse vormen.²³⁹

Tanzania Safari Guide maakt de lezer duidelijk dat een reis naar Tanzania in de eerste plaats een safaritrip langs talloze natuurparken inhoudt. Daarnaast kan de vermoeide safarireiziger volgens de auteurs volledig tot rust komen aan de Tanzaniaanse kust of aan de stranden van Zanzibar. De reisgids beschrijft de toeristen letterlijk als een mix van “ageing hippies, cool dudes, gap-year students and brigt young things” die vluchten van het drukke westerse leven in de ontspannende Tanzaniaanse natuur. De reiziger vindt aan de stranden het hoogste genot door zich al sportend, duikend, snorkelend of lezend aan het strand af te schermen van de buitenwereld.²⁴⁰

De grootste erfenis van het nieuwe rugzaktoerisme in de hedendaagse reisgids is de totaalervaring die de toerist nastreeft. Philip Briggs verwacht in de reisgids uit 1993 dat de lezer een maximale interesse toont in het dagelijkse leven van de Tanzaniaan en zijn cultuur. Dat zorgt in *Guide to Tanzania* voor nieuwe bezienswaardigheden als markten en universiteiten.²⁴¹ De hedendaagse reisgids beaamt dat en biedt de lezer culturele uitstappen aan. De reiziger waant zich niet enkel een bezoeker van paleizen, universiteiten, moskeeën of markten, maar ook van plantages en huizen van Tanzaniaanse bewoners. De reiziger stapt een dag mee in het dagelijkse leven van een bewoner en komt op die manier in aanraking met het authentieke dagelijkse leven in Tanzania. Die culturele uitstappen zijn echter eerder een georganiseerd toeristisch product dan een kennismaking met de dynamische realiteit waarin de Tanzaniaan leeft.²⁴²

2.2.2. De bevolking als de vertegenwoordiger van de andere cultuur

De toeristische industrie plaatst de reiziger en zijn vakantie centraal. De reisgids beschrijft de plaatselijke bevolking alleen als die relevant is in de reiservaring. Dat betekent dat het beeld van de Tanzaniaanse bewoners vooral door een Brits perspectief wordt bepaald. De vijf Britse reisgidsen creëren verschillende beelden van de plaatselijke bevolking die, net zoals het profiel van de reiziger, variëren bij elke bezienswaardigheid.

---

²³⁹ LEKAN, ‘Serengeti Shall Not Die’, 250-57.; BERGHOFF en KORTE, ‘Britain and the Making of Modern Tourism’, 1-7; ZUELOW, ‘The Necessity of Touring Beyond the Nation’, 1-7.; BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 187, 267, 475, 488.

²⁴⁰ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 365-422.

²⁴¹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 47-9.

²⁴² BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 143, 254-58.

Zowel *Stronghold of the Wild* als *Exploring East Africa* besteden weinig aandacht aan de Tanzaniaanse bevolking. *Stronghold of the Wild* uit 1960 focust alleen op de Oost-Afrikaanse natuurparken. De reisgids ontkent de aanwezigheid van de Tanzaniaanse bevolking om het ongerept karakter van Noord-Tanzania te versterken. *Exploring East Africa* laat de plaatselijke bevolking ook grotendeels onbeschreven, maar de koloniale reisgids uit 1958 erkent wel af en toe de aanwezigheid van de Afrikaanse stammen.²⁴³

Exploring East Africa beschrijft de kust, de meren en Zanzibar als levendige en vooruitstrevende plaatsen. De reisgids uit 1958 definieert hun bewoners niet als typisch Tanzaniaans, maar eerder als een wereldse bevolking. De reisgids beschrijft de bevolking als een positieve kruisbestuiving tussen de Arabische, Aziatische, Duitse en Britse cultuur. De inwoners van Uji, een dorp nabij Lake Tanganyika, vormen een uitzondering op dat werelds profiel. *Exploring East Africa* definieert de bewoners van het grootste inheemse dorp in Oost-Afrika als “authentieke” Afrikanen. De koloniale reisgids verdeelt de bevolking duidelijk in wereldse bewoners enerzijds die in dynamische vooruitstrevende plekken wonen en authentieke bewoners anderzijds die een bezienswaardigheid vormen, maar het vooruitstrevende koloniale project van Groot-Brittannië niet onderschrijven.²⁴⁴

De plaatselijke bevolking lijkt in de beschrijving van Noord-Tanzania afwezig. *Exploring East Africa* stelt de natuurparken voor als ongerepte, verwilderde, prehistorische plaatsen waar de mens geen sporen naliet. De Noord-Tanzaniaanse bevolking wordt slechts heel beperkt vermeld. De auteur beschrijft de Masai als een deel van het natuurlijke tafereel en verdierlijkt de stam door haar op te sommen tussen zebra's, leeuwen en giraffen. Dat contrasteert sterk met de menselijke gedragingen die de koloniale reisgids aan het wildleven toeschrijft.²⁴⁵

Exploring East Africa versterkt het beeld van de Afrikaanse stammen als een deel van het wildleven in een natuurlijk tafereel wanneer de auteur de reiziger informeert over het fotograferen van Afrikaanse stammen tijdens safaritochten. De Afrikaan vormt in de beschrijving net zoals het wildleven een exotisch object dat de reiziger observeert en fotografeert. De reisgids uit 1958 maakt de lezer erop alert dat de toerist best advies vraagt vooraleer hij de stammen fotografeert. Die waarschuwing doelt niet op het feit dat de reiziger

---

²⁴³ *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 3-5, 11-2, 16-25.

²⁴⁴ *Exploring East Africa*, 11-2, 16-9.

²⁴⁵ *Ibid.*, 12, 17-21.

de stam observeert en vastlegt als een tentoongesteld object, maar omdat er volgens de reisgids vooroordelen en bijgeloof schuilen rond het cameratoestel in de Afrikaanse cultuur.²⁴⁶

“The photographer has complete freedom of movement in East Africa. Only if there is a possibility of game being disturbed must a permit be obtained from the Game Department or the National Parks’ authorities. Before photographing African tribes it is wise to seek advice in order not to offend local prejudices and superstitions. Some tribes are still frightened of the camera; others demand large “posing fees”.”²⁴⁷

De koloniale reisgids uit 1958 wijt in haar beschrijving over de Noord-Tanzaniaanse dorpen wel verder uit over de Masai- en de Chaggastam. *Exploring East Africa* benoemt uitgebreid de uiterlijke kenmerken van de stammen zoals hun kledingstijl en hun haartooi. Daarnaast karakteriseert de reisgids de stammen als traditionele gemeenschappen die de pre-industriële periode belichamen. De Amerikaanse onderzoeker Kevin Dunn gebruikt de Masai als voorbeeld in zijn onderzoek naar de westerse beeldvorming over Afrika. Hij verklaart hoe het Westen de Afrikaanse stammen verbeeldt als primitief en onveranderlijk en ze tegenstelt aan de westerse samenleving. Op die manier definieert het Westen zichzelf volgens Dunn als modern en vooruitstrevend. De Britse reisgids uit 1958 gebruikt het exotisch primitief profiel van de Masai- en de Chaggastam om het koloniale project te definiëren als dynamisch en modern.²⁴⁸

De eerste editie van Thornton Cox uit 1966 besteedt meer aandacht aan de plaatselijke bevolking dan de koloniale reisgidsen. *Travellers’ Guide to East Africa* varieert meer in haar beschrijving doordat ze oog heeft voor de verschillende talen, de geloofsbelijdenis en de geschiedenis van de bevolking. De reisgids uit 1966 blijft echter vervallen in koloniale stereotypen doordat ze dekoloniale realiteit niet erkent.²⁴⁹

De bevolking in Zanzibar en Dar es Salaam behoudt haar werelds karakter. *Travellers’ Guide to East Africa* beschrijft het werelds profiel van de Zanzibari vooral als de historische invloed van de Arabieren die de Tanzaniaanse bewoners een mythisch Oosters karakter geven. De inwoners van Dar es Salaam worden in de reisgids uit 1966 eerder als een hedendaagse mix van verschillende nationaliteiten voorgesteld. *Travellers’ Guide to East Africa* benadrukt wel expliciet dat de Tanzaniaanse hoofdstad “meer Afrikaans” is dan haar Kenyaanse en Ugandese

---

²⁴⁶ *Exploring East Africa*, 18.

²⁴⁷ Ibidem.

²⁴⁸ *Exploring East Africa*, 11.; DUNN, ‘Fear of a Black Planet’, 487-90.

²⁴⁹ *Travellers’ Guide to East Africa*, 11-3, 18-23.

tegenhangers. De reisgids linkt informele, relaxte en vriendelijke eigenschappen aan het “Afrikaanse” karakter van de inwoners van Dar es Salaam.²⁵⁰

De reisgids uit 1966 besteedt meer aandacht aan de plaatselijke bevolking, maar laat in tegenstelling tot de koloniale reisgidsen de bewoners van de Tanzaniaanse meren onbesproken. De enige keer dat *Travellers’ Guide to East Africa* de Tanzanianen vermeldt, is als “de meest attente dienstjongens die we konden vinden” bij de boottrips rond Lake Victoria. Die vermelding stelt de Tanzanianen enkel in dienst van de toerist, maar houdt hun profiel verder onpersoonlijk.²⁵¹

Travellers’ Guide to East Africa wijt het meest uit over de Afrikaanse stammen uit Noord-Tanzania. De reisgids uit 1966 karakteriseert de Chagga- en de Masaïstam als zeer verschillend. De auteur beschrijft de Masaï net als de koloniale reisgidsen als primitieve bewoners, maar de reisgids focust daarnaast op hun krijgerstraditie. De strijdvaardige Masaï past als onvoorspelbare bewoner in het gevaarlijke en chaotische beeld van de Noord-Tanzaniaanse natuurparken. *Travellers’ Guide to East Africa* plaatst het beeld van de Chagga lijnrecht tegenover de Masaï. De reisgids verbeeldt de Chagga als een vredelievend, kleurrijk en vrolijk volk.²⁵²

De meeste aandacht gaat in de reisgids uit 1966 naar de Afrikaan voor de lens. *Travellers’ Guide to East Africa* reduceert de diversiteit in de Tanzaniaanse bevolking tot één exotisch verzamelobject voor fotografen. De auteur legt uit hoe de reiziger een Afrikaan en zijn donkere huid het best fotografeert. *Travellers’ Guide to East Africa* herleidt de plaatselijke bevolking letterlijk en figuurlijk tot een stilstaand object dat de toerist fotografeert als exotisch verzamelwaar.²⁵³

“*Photographing Africans, whose dark skins reflect very little light, you need to open the aperture by at least one stop.*”²⁵⁴

Travellers’ Guide to East Africa definieert de Tanzanianen niet enkel als een object voor de fotografie, maar ook als een bezienswaardigheid in nagemaakte dorpen. De Tanzaniaanse regering bouwde bijvoorbeeld nabij Dar es Salaam een “authentiek” Tanzaniaans dorp na. De Tanzanianen voeren speciaal voor de toerist een stammendans op die de kijker terugvoert naar

---

²⁵⁰ *Travellers’ Guide to East Africa*, 107-13, 123-34.

²⁵¹ *Ibid.*, 115-22, 168.

²⁵² *Exploring East Africa*, 95-106.

²⁵³ *Ibid.*, 18-29.

²⁵⁴ *Ibid.*, 23.

het “echte” primitieve Afrika. De opvoeringen herleiden net zoals de fotografie de Tanzaniaan tot een stilstaand object die in de toeristische Europese beeldvorming tot leven komt.²⁵⁵

De eerste editie van Bradt Travel Guides uit 1993 stelt een nieuw toerisme voor waarin de reiziger zich onderdompelt in de Tanzaniaanse cultuur. *Guide to Tanzania* plaatst de bevolking centraal als een belangrijke actor in die nieuwe reiservaring. De reisgids uit 1993 bekritiseert het geromantiseerde beeld dat de reisgidsen uit de jaren zestig creëerden van Tanzania. Philip Briggs en Chris McIntyre beschrijven als antwoord op dat beeld een divers en realistischer profiel van de Tanzaniaanse bevolking. *Guide to Tanzania* worstelt echter met de spanning tussen die realistische weergave en de oude koloniale stereotypen.²⁵⁶

Guide to Tanzania karakteriseert de bewoners van de hoofdstad Dar es Salaam nog steeds als een combinatie van wereldse invloeden. De reisgids beschrijft dat profiel als Afrikaanse bedrijfsmannen, Aziatische werkkrachten en Europese intellectuelen. *Guide to Tanzania* definieert, net als de reisgids uit 1966, de hoofdstad als meer “Afrikaans” dan de andere Oost-Afrikaanse hoofdsteden. De reisgids uit 1993 wijt dat opnieuw aan het vredevolle ontspannen karakter van de bewoners.²⁵⁷

Het beeld van de gewillige vriendelijke Tanzaniaan keert ook in andere regio’s terug. De bewoners van de kuststreek staan volgens *Guide to Tanzania* steeds klaar om de toeristen de weg te wijzen of een vriendelijk gesprek te voeren. Philip Briggs beschrijft het dagelijkse leven aan de kust volgens een traag, vredevol en ontspannen verloop. Dat staat in sterk contrast met de realiteit die Philip Briggs beschrijft in de inleiding over de kustregio. De auteur bekritiseert het geromantiseerde beeld van het traditionele toerisme door de lezer te wijzen op het hoge aantal bedelaars, kreupelen, blinden en ondervoede kinderen aan de Zuidkust. Philip Briggs vermeldt die realiteit echter zelf niet in zijn reismogelijkheden aan de kust. De auteur besteedt meer aandacht aan de bewoners die de reiziger terugbrengen naar het verleden van de plek. *Guide to Tanzania* vermeldt bijvoorbeeld voor de eerste keer de Shambaastam. De auteur beschrijft hoe de kleurrijk geklede vrouwen het “pure” Afrika symboliseren. Daarnaast vermeldt Briggs achtergebleven missionarissen uit de koloniale periode. Die gemeenschap geeft hem naar eigen zeggen het gevoel dat hij terug in de tijd reist.²⁵⁸

---

²⁵⁵ *Travellers’ Guide to East Africa*, 90, 113.

²⁵⁶ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 21, 77.

²⁵⁷ *Ibid.*, 85-104.

²⁵⁸ *Ibid.*, 105-24, 249-68.

De bevolking in West-Tanzania krijgt evengoed een divers gelaat. *Guide to Tanzania* benadrukt het werelds karakter van de bewoners, maar beschrijft ook de vissers en de landbouwers die al eeuwen de streek cultiveren. Daarnaast raadt Briggs de lezer aan om het museum over de Sukomastam te bezoeken. Het museum beschrijft de levensloop en de kenmerken van de Sukoma. Philip Briggs geeft de lezer mee dat stamleden in het museum een slangendans in traditionele kledij opvoeren. Die passage lijkt sterk op het traditioneel dorp dat *Travellers' Guide to East Africa* beschreef. Het nagemaakt dorp toonde aan de kijker Tanzaniaan die traditionele dansen opvoerden. De opgevoerde Sukomadans in het museum verschilt niet veel van de dans in het nagemaakt Afrikaans dorp. Het is een belangrijke nuance dat Philip Briggs de dans in het museum niet beschrijft als hét “authentieke” Tanzania, maar hij erkent dat het een opvoering is in de toerismecontext.²⁵⁹

Philip Briggs voegt demografische en historische feiten toe aan de beschrijving over Noord-Tanzania die het ongerepte primitieve beeld van de regio nuanceren. Briggs benadrukt bijvoorbeeld dat de Kilimanjaro een dichtbevolkte streek is. Daarnaast toont de uitgebreide geschiedenis dat de Afrikaanse stammen meer ontwikkelingen kenden dan het stilstaande dierlijke beeld uit de jaren zestig doet vermoeden. Briggs benoemt het clichébeeld van het traditioneel toerisme die de Masai verbeeldt als wilde en gevaarlijke krijgers. Philip Briggs erkent de stereotypering, maar blijft zelf kritisch over de Afrikaanse stam. Hij vindt dat de Masai met hun traditionele gebruiken en kledij eerder in een ver verleden thuishoren dan in de jaren negentig.²⁶⁰

De laatste editie van Bradt Travel Guides uit 2017 erkent net als *Guide to Tanzania* dat de Tanzaniaanse maatschappij een even complexe en veranderlijke entiteit is als de westerse samenleving. Die realistische visie besteedt meer aandacht aan de geschiedenis, de economie, de politiek en de religie van Tanzania. *Tanzania Safari Guide* beschrijft de Tanzaniaan zelf echter nog steeds in dezelfde clichébeelden als haar voorgangers.²⁶¹

Tanzania Safari Guide maakt de lezer duidelijk dat amper tien procent van de Tanzaniaanse bevolking bestaat uit Afrikaanse stammen. Daarbij erkennen de auteurs dat de Masai niet tot de acht grootste stammen van Tanzania behoort. Chris McIntyre en Philip Briggs behouden toch een ereplaats voor de Masai in hun reisgids. De auteurs vermelden in hun voorwoord alleen de Masai als bewoners van Tanzania. Daarnaast leiden Briggs en McIntyre hun reisgids in met een

---

²⁵⁹ *Travellers' Guide to East Africa*, 113.; BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 179-208.

²⁶⁰ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 125-78.

²⁶¹ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 18-20.

foto van de Afrikaanse stam. Hun fascinatie vertaalt zich verder in de reisgids als ze de Masai als charismatische herders neerzetten die nauwgezet de tradities van hun voorvaderen naleven. Briggs en McIntyre exotiseren de herders doordat ze de uiterlijke kenmerken, rituelen en legenden van de Masai gedetailleerd beschrijven.²⁶²

De hedendaagse reisgids beschrijft niet enkel de Masai, maar ook andere Afrikaanse stammen. Dat bewijst de fascinatie van de toeristische industrie voor de aparte levensstijl die amper tien procent van de Tanzaniaanse bevolking naleeft. De auteurs kunnen vooral hun bewondering niet verbergen als ze de bewoners van het noordelijk gelegen Lake Eyasi beschrijven. Briggs en McIntyre benoemen de Hadzastam als de laatste jager-verzamelaars die het moderne Oost-Afrika verbinden met de oudste gebruiken van de mensheid. *Tanzania Safari Guide* noemt hen geïntrigeerd de fossielen van de prehistorie.²⁶³

*“The Hadza might reasonably be regarded as a sociological and anthropological equivalent of a living fossil, since they are one of the few remaining adherents to the hunter-gatherers lifestyle that sustained the entire human population of the planet for 98 percent of its history.”*²⁶⁴

Tanzania Safari Guide beschrijft uitvoerig de aparte levensstijl van de Afrikaanse stammen. De auteurs oordelen echter nooit in eigen naam over het primitieve karakter van deze bewoners. De hedendaagse reisgids beschrijft hoe de Tanzaniaanse samenleving de Afrikaanse stammen bestempelt als primitief omdat ze geen westerse kleren dragen of hun kinderen niet naar school sturen. De reisgids deinst er niet voor terug om de kritiek van de Tanzaniaanse samenleving op te nemen in haar tekst.²⁶⁵

Tanzania Safari Guide maakt een duidelijk onderscheid tussen de “moderne” Tanzaniaan en de Afrikaanse stammen. De “moderne” Tanzaniaan komt in Noord-Tanzania en Zanzibar alleen aan bod als een speler in de toeristische industrie. De reisgids beschrijft de plaatselijke bevolking in de noordelijke dorpen als gejaagde, opdringerige en onvriendelijke verkopers. Philip Briggs en Chris McIntyre contrasteren dat profiel aan de “echte” Tanzaniaan die volgens de auteurs vriendelijk, ontspannen en verdraagzaam in het leven staat. De lezer vindt het beeld

---

²⁶² BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix, 19-20, 103-18, 160, 269, 274.

²⁶³ Ibid., 256-57.

²⁶⁴ Ibid., 257.

²⁶⁵ Ibid., 269, 274.

van de vriendelijke Tanzaniaan terug in Zanzibar. De reisgids beschrijft de plaatselijke bevolking enkel in dienst van de toerist als kapper, kok of masseur.²⁶⁶

Tanzania Safari Guide beschrijft in elke regio een grote variatie van Tanzaniaanse bewoners. De hedendaagse reisgids ontkent echter de aanwezigheid van de plaatselijke bevolking in de regio's nabij de Tanzaniaanse meren. De auteurs versterken het onbetreden niet-toeristisch karakter van het westelijk en zuidelijk safaricircuit door geen aandacht te besteden aan de plaatselijke bevolking. Dat staat in groot contrast met de beschrijving van het noordelijk safari circuit waarin de reisgids het veelzijdige beeld van de Tanzaniaanse stammen beschrijft als een toeristisch product.²⁶⁷

2.2.3. De ontmoeting tussen de reiziger en de bevolking

De profielen van de reiziger en de plaatselijke bevolking zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het beeld van de Tanzaniaanse bevolking vormt zich in het hoofd van de reiziger. Daarnaast gedraagt de toerist zich op reis volgens zijn beeld van de vakantiebestemming. Het is interessant om in te zoomen op de manier waarop de reisgidsen de ontmoeting tussen de eigen en de andere cultuur voorstellen in de toeristische context. De interactie tussen de toerist en de bewoners maakt ook duidelijker hoe de reisgidsen beide actoren plaatsen in het beeld van Tanzania.²⁶⁸

Exploring East Africa en *Stronghold of the Wild* beschrijven een groot verschil tussen de Britse en de Tanzaniaanse cultuur. De koloniale reisgidsen plaatsen de reiziger in een comfortabele en geprivilegieerde positie tegenover de ongeciviliseerde en stilstaande Tanzaniaanse bevolking. De reiziger vereenzelvigd zich met de kolonisator en plaatst zich op die manier boven de Tanzaniaanse bewoners. De toerist fotografeert, observeert en beoordeelt de plaatselijke bevolking als een onveranderlijk deel van het oude en primitieve beeld over Afrika. De Britse reiziger vormt zich zelfstandig een beeld van de Tanzaniaanse cultuur, maar treedt niet in interactie met haar bewoners.²⁶⁹

Travellers' Guide to East Africa spoort de interactie tussen de plaatselijke bevolking en de reizigers meer aan. De eerste editie van Thornton Cox trekt de toeristische ervaring door tot bij Afrikaanse en Arabische stijl van hotels en restaurants. Daarnaast beschrijft de reisgids uit 1966 hoe de reiziger in Dar es Salaam naast Amerikanen, Afrikanen en Aziaten aan de bar zit.

---

²⁶⁶ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 118, 379-417.

²⁶⁷ Ibid., 475-548.

²⁶⁸ ECHTNER en PRASAD, 'The Context of Third World Tourism Marketing', 664-65.

²⁶⁹ *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 11-2, 17-20.

Travellers' Guide to East Africa moedigt de reiziger aan om op straat contact te leggen met spelende kinderen of met volwassenen om de weg te vragen. De reisgids uit 1966 brengt de reiziger en de Tanzaniaan letterlijk dichterbij elkaar, maar de interactie is van ongelijke aard.²⁷⁰ *Travellers' Guide to East Africa* benadrukt sterk het comfort en de luxe van een reiservaring in Tanzania. Daarnaast vergelijkt de reisgids de toerist expliciet met vroegere kolonisten. Dat reizigersprofiel dwingt een dienende rol af van de plaatselijke bevolking. De eerste editie van Thornton Cox beschrijft de Tanzaniaan naast fotografische objecten als hulpknechten van de safaritoerist of de strandbader.²⁷¹

De eerste editie van Bradt Travel Guides uit 1993 verkiest het Tanzaniaanse dagelijkse leven boven de platgelopen bezienswaardigheden zoals de Kilimanjaro. *Guide to Tanzania* beschrijft het contact tussen de eigen en de andere cultuur als een essentieel element van de toeristische ervaring. De reisgids erkent de eigenheid van de Tanzaniaanse realiteit en schakelt de bewoners niet enkel in als een herinnering aan een oud verleden of als een dienaar. Philip Briggs streeft naar een respectvolle relatie tussen beide actoren. Een korte taalgids Swahili moedigt de reiziger aan om in gesprek te treden met de Tanzaniaan. De auteur benadrukt ook dat de reiziger zich in nieuwe dorpen best eerst aankondigt bij de plaatselijke gemeenschap om het contact te bevorderen.²⁷² Onderstaand fragment legt uit hoe de toerist best afbiedt op koopwaar. Briggs erkent dat de plaatselijke bevolking niet enkel in dienst staat van de toeristische industrie, maar ook buiten een toeristische realiteit leeft.²⁷³

*“Above all, don't lose your sense of proportion. No matter how poor you may feel, it is your choice to travel on a tight budget. Most Tanzanians are much poorer than you will ever be and they do not have the luxury of choice. If you find yourself quibbling with an old lady selling a few piles of fruit on the roadside, stand back and look at the bigger picture. There is nothing wrong, occasionally, with erring on the side of generosity.”*²⁷⁴

Guide to Tanzania bekritiseert hoe de reisgidsen uit de jaren zestig de Masai herleiden tot een toeristisch product. Philip Briggs maakt de lezers duidelijk dat de Afrikaanse stam meer is dan een fotografisch object. Hij normaliseert de vergoeding die de Masai vragen voor een foto. Briggs beargumenteert wat de bekende Amerikaanse antropoloog Edward Bruner het “self-reinforcing” systeem noemt. Bruner bestudeerde de relatie van de Masai met het Tanzaniaans

---

²⁷⁰ *Travellers' Guide to East Africa*, 95, 101-18, 131-33.

²⁷¹ *Ibid.*, 27-8, 97, 168.

²⁷² *Travellers' Guide to East Africa*, 40, 287-94.

²⁷³ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 64.

²⁷⁴ *Ibidem*.

toerisme en kwam tot de conclusie dat de Afrikaanse stam de Europese verbeelding moedwillig in stand houdt. De Masai verbeeldt hun realiteit naar de Europese fantasieën over de stammencultuur en versterkt op die manier een toeristische industrie die hen geld opbrengt.²⁷⁵

Guide to Tanzania wil de reiziger in contact brengen met de “echte” Tanzaniaanse cultuur. Philip Briggs benadrukt dat de reiziger het “echte” Tanzania alleen vindt op niet-toeristische plaatsen. De auteur beschrijft het contact met de bewoners op niet-toeristische plaatsen echter als een bevreedende ervaring. Briggs vertelt de lezer hoe hij zich ongemakkelijk voelde door de starende blikken van de bevolking. Philip Briggs verwacht bijgevolg dat de Tanzanianen de reiziger op niet-toeristische plaatsen ook met open armen ontvangt. Die verwachting verraadt dat *Guide to Tanzania* zich nog steeds baseert op een ongelijke interactie tussen de Tanzaniaan en de toerist waarbij de eerste de laatste hartelijk ontvangt en helpt tijdens zijn reis.²⁷⁶

Tanzania Safari Guide streeft net als haar voorganger uit de jaren negentig naar een respectvolle relatie tussen de plaatselijke bevolking en de reiziger. De reisgids uit 2017 besteedt nog meer aandacht aan de culturele etiquette. Chris McIntyre en Philip Briggs raden de lezer bijvoorbeeld aan de Tanzanianen steeds te begroeten voordat hij hen iets vraagt.²⁷⁷

Tanzania Safari Guide stelt een nieuwe vorm van interactie tussen de bewoners en de reiziger voor. De culturele tours dompelen de reiziger onder in het dagelijkse leven van de stammencultuur. De organisatie brengt de toeristen naar plantages, laat ze samen eten met de plaatselijke bevolking en organiseert een jaag- of andere activiteit die past in het dagelijks kader van de Tanzaniaanse stam. De culturele tours beantwoorden aan het nieuw soort toerisme dat de reiziger wil onderdompelen in alle facetten van de Tanzaniaanse stammencultuur. De nieuwe vorm van interactie focust op een klein deel van de Tanzaniaanse bevolking. Weinig bewoners jagen nog om hun avondeten te verzamelen. De nieuwe interactie blijft een georganiseerd toeristisch product. De ontmoetingen beantwoorden vooral aan de wensen van de reiziger en minder aan de veranderlijke dagelijkse realiteit van de bewoners. De culturele tour is dus net zoals de foto-industrie van de Masai een product van de eenentwintigste -eeuwse toeristische economie.²⁷⁸

---

²⁷⁵ E. M. BRUNER, ‘The Representation of African Pastoralists: A Commentary’, *Visual Anthropology*, 15 (2002), 390.; BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 143.

²⁷⁶ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 121.

²⁷⁷ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 101-07.

²⁷⁸ *Ibid.*, 143, 254-58.

2.3. DE BRITSE “UNMYTHS” OVER TANZANIA

De Canadese onderzoekster Charlotte Echtner en haar Amerikaanse collega Pushkala Prasad verenigen de beeldvorming in de hedendaagse reisgidsen onder drie “unmyths”. De onderzoekers stellen vast dat reisgidsen over “frontier” landen, bijvoorbeeld Kenya, de vakantiebestemming uitsluitend beschrijven volgens het beeld van “de ongeciviliseerde”. Dat besluit betekent dat de Britse reisgidsen Tanzania ook alleen zouden definiëren als een ongeciviliseerde vakantiebestemming. De voorgaande hoofdstukken tonen echter aan dat de vijf Britse reisgidsen de natuur, de infrastructuur, de reiziger en de plaatselijke bevolking zeer diverse eigenschappen aanmeten.²⁷⁹

Dit hoofdstuk erkent de diverse beschrijvingen van de Britse reisgidsen over de actoren en de attracties door alle drie de “unmyths” in rekening te nemen. De drie gelijknamige paragrafen bespreken of de Britse reisgidsen over Tanzania de “unmyths” van “de ongeciviliseerde”, “de onveranderlijke” en “de onbeperkte” onderschrijven of tegenspreken. De evolutie in de vijf reisgidsen legt bloot hoe de drie waarheidsregimes van Echtner en Prasad zich tot elkaar verhouden vanaf de jaren zestig tot vandaag.²⁸⁰

De drie paragrafen besteden elk extra aandacht aan de rol van de tijd en de rol van de tegenstellingen in de beeldvorming. Elke “unmyth” fixeert de vakantiebestemming in een tijdsperiode om de anachronistische eigenschappen van de bevolking en de omgeving te legitimeren.²⁸¹ Daarnaast verraden de onderliggende tegenstellingen het koloniaal karakter van de beeldvorming. Edward Saïd beschrijft hoe een koloniaal discours zich steeds manifesteert in tweestellingen. De bekende theoreticus van het postkolonialisme stelt vast dat de andere cultuur dient als een spiegel die alles voorstelt wat de eigen cultuur niet is. Er is in die beeldvorming geen ruimte voor verandering, dynamiek of uitzonderingen op het beeld van de andere cultuur. De tegenstellingen in de onderzochte bronnen verraden het al dan niet koloniale karakter van de Britse beeldvorming over Tanzania.²⁸²

2.3.1. *De ongeciviliseerde vakantiebestemming*

De toeristische industrie definieert volgens Echtner en Prasad de “frontier” landen als een paradijs van ongerepte natuur waarin de reiziger als ontdekker op expeditie gaat. De toerist

---

²⁷⁹ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 664-78.

²⁸⁰ Ibidem.

²⁸¹ DUNN, ‘Fear of a Black Planet’, 485-90.; SWENSEN en DAUGSTAD, ‘Travels in Imaginary Landscapes’, 3-4, 14.

²⁸² SAID, ‘Orientalism’, 88-9.

waant zich in een stilstaande omgeving die sinds het ontstaan van de eerste menselijke beschavingen niet veranderde. De reisgidsen negeren bijgevolg de aanwezigheid van gebouwen en definiëren de plaatselijke bevolking als onberekende wilden die dicht bij de natuur staan. De reiziger komt volgens de “unmyth” in aanraking met een ongeciviliseerde omgeving die een gevaarlijk en onvoorspelbaar karakter uitstraalt.²⁸³

De koloniale reisgids uit 1960 belichaamt het waarheidsregime van “de ongeciviliseerde”. *Stronghold of the Wild* focust uitsluitend op de Oost-Afrikaanse natuurparken en herleidt Tanzania tot het Serengeti National Park waarin het exotisch wildleven en de prachtige uitzichten de omgeving kleuren. *Stronghold of the Wild* verbeeldt in elke zin het narratief van de wilde en onaangeroerde natuur waarin het wildleven regeert over de plaatselijke primitieve bevolking en de reiziger zich begeeft op een ontdekkingsstocht.²⁸⁴

Exploring East Africa bespreekt meer bezienswaardigheden dan *Stronghold of the Wild* en verbeeldt een genuanceerder beeld van Tanzania. De koloniale reisgids uit 1958 beschrijft Noord-Tanzania echter net zoals *Stronghold of the Wild* in het narratief van “de ongeciviliseerde”. In de realiteit is de omgeving rond het Serengeti National Park en de Kilimanjaro al eeuwen bewoond, vervormde de Duitse kolonisator die natuur tot een beschermd nationaal park en bezochten verscheidene andere toeristen de regio.²⁸⁵

De realiteit spreekt het beeld van een onbetreden vakantiebestemming tegen. De auteur lost het spanningsveld tussen de realiteit en de toeristische verwachting op door een bezoek aan de nationale parken te beschrijven als een terugreis in de tijd. De toeristische beeldvorming negeert de invloed van de prekoloniale geschiedenis of de koloniale realiteit op Noord-Tanzania en verbeeldt de regio als een onaangeroerd restant uit de prehistorie. Het is problematisch dat de koloniale reisgidsen het “wáre” Tanzania herleiden tot de Noord-Tanzaniaanse natuurparken en die regio fixeren als een bezienswaardigheid die sinds de prehistorie niet veranderde.²⁸⁶

*“Nowhere in the world have such tracts of land been set aside for the preservation of wild life. A few years ago nearly all these areas were remote and very difficult to approach. But now roads have been cut; launches are provided on the waterways; and airstrips have been made to allow the time-pressed visitor to see the old Africa.”*²⁸⁷

---

²⁸³ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 675-77.

²⁸⁴ *Stronghold of the Wild*.

²⁸⁵ LEKAN, ‘Serengeti Shall Not Die’, 233-39.; *Exploring East Africa*, 12, 17-21.

²⁸⁶ DUNN, ‘Fear of a Black Planet’, 483-86.; *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 5, 12, 17-20.

²⁸⁷ *Exploring East Africa*, 5.

De koloniale reisgidsen benadrukken dat het Britse transport en de accommodatie het onveranderlijk en onbereikbaar Tanzania toegankelijk maken voor de reiziger. Het vooruitstrevend karakter van Groot-Brittannië wordt in de verf gezet doordat de toerist de kans krijgt om het oud en authentiek Afrika te bezoeken. De opvallendste tegenstelling in de koloniale reisgidsen is bijgevolg de opdeling tussen het geciviliseerde Westen en het ongeciviliseerde Tanzania. Dat contrast legitimeert het koloniale project waarin het Westen zichzelf overtuigt dat het haar plicht is om de primitieve landen tot beschaving te helpen.²⁸⁸

De tegenstelling tussen een moderne Britse cultuur en de onderontwikkelde Tanzaniaanse cultuur gaat gepaard met een contrast tussen het gevaarlijk en het comfortabel karakter van de reiservaring. De reisgids karakteriseert de Tanzaniaanse natuur als een bedreigende en onvoorspelbare omgeving. De koloniale reisgidsen compenseren het uitdagend karakter van de natuurparken met een sterke nadruk op de comfortabele loges en het transport die de auteurs expliciet neerzetten als een Britse verdienste.²⁸⁹

De laatste tegenstelling die de koloniale reisgidsen benadrukken is het exclusieve én tegelijk herkenbare karakter van Tanzania. De toeristische ervaring is volgens de auteurs pas volledig als de reiziger onevenaarbare en nooit eerder geziene bezienswaardigheden bezoekt. De beschrijvingen van het Serengeti National Park, de Ngorongoro Crater en de Kilimanjaro staan bol van superlatieven zoals de hoogste berg of de diepste krater. Daarnaast bewaken *Exploring East Africa* en *Stronghold of the Wild* dat de toerist zich niet vervreemd voelt tijdens zijn reis. De reisgidsen benadrukken de aanwezigheid van de eigen cultuur in de vorm van andere toeristen, kolonisatoren, het voedsel of de slaappleatsen. De inleiding uit *Exploring East Africa* benadrukt het herkenbare én exclusieve karakter van Tanzania.²⁹⁰

*“Within these territories is some of the most beautiful and varied scene in the world. It is said that from whatever part of the world you come, you will find some part of East Africa which reminds you of home.”*²⁹¹

Het narratief van “de ongeciviliseerde” profileert zich in de koloniale reisgidsen bij de beschrijving van de Kilimanjaro, het Serengeti National Park en de Ngorongoro Crater. Die waarheidsversie stoelt op het sterke contrast dat de auteur maakt tussen de Tanzaniaanse natuur als oud, onderontwikkeld, gevaarlijk en primitief en de eigen cultuur als vooruitstrevend,

---

²⁸⁸ DUNN, ‘Fear of a Black Planet’, 483-90.; *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 3-5, 11-2, 16-25.

²⁸⁹ *Stronghold of the Wild*, 15.; *Exploring East Africa*, 3, 11-2, 19-22.

²⁹⁰ *Exploring East Africa*, 3, 11-2, 19-22.

²⁹¹ *Ibid.*, 3.

comfortabel, herkenbaar en modern. Het beeld dat de reisgids schetst van de Tanzaniaanse natuur probeert consequent die scheidingslijnen te volgen, maar slaagt daar niet altijd in. De koloniale reisgidsen beschrijven bijvoorbeeld verderop de Noord-Tanzaniaanse dorpen, focussen op de Perzische roots van de Chaggastam of vermelden een Afrikaanse mecanicien bij wie de reiziger zijn auto kan herstellen. Die elementen verraden dat de Noord-Tanzaniaanse regio onderhevig is aan geschiedkundige ontwikkelingen en niet sinds de prehistorie stilstaat. De kleine nuances die het eenzijdige toeristische beeld over de Tanzaniaanse natuurparken tegenspreken, zorgen voor barsten in de “unmyth” van “de ongeciviliseerde” die een andere “unmyth” of de veranderlijke realiteit blootleggen.²⁹²

Travellers' Guide to East Africa daagt het beeld van de ongeciviliseerde vakantiebestemming uit door haar structuur. De reisgids uit 1966 deelt Tanzania in volgens verschillende regio's en beschrijft de natuurparken en de bergstreek daardoor letterlijk naast de Noord-Tanzaniaanse steden en dorpen. Die geografische realiteit ontmantelt het beeld van Tanzania als een onaangeroerde en primitieve bestemming. Paradoxaal genoeg zorgt die geografische realiteit ervoor dat *Travellers' Guide to East Africa* de natuurparken nog sterker verbeeldt als ongeciviliseerde bezienswaardigheden. De eerste editie van Thornton Cox karakteriseert de Noord-Tanzaniaanse natuur als een microkosmos die het oude authentieke Afrika exclusief aan de reiziger presenteert. De reisgids beschrijft de veranderende realiteit als een bedreiging voor het authentieke Afrika. De natuurparken krijgen daardoor een exclusiever karakter dan in de koloniale reisgidsen.²⁹³

De eerste editie van Thornton Cox uit 1966 benadrukt het exclusief authentieke karakter van de Noord-Tanzaniaanse natuur door nog meer te verwijzen naar de prehistorische overblijfselen in de omgeving. *Travellers' Guide to East Africa* bespreekt naast Olduwai Gorge talloze andere prehistorische sites zoals de oude stenen van Umbo en de schilderrotsen van Kolo. De reisgids uit 1966 omschrijft de regio niet alleen in de prehistorische tijdsperiode door nieuwe bezienswaardigheden op te sommen, maar ook door de Tanzaniaanse bevolking nog explicieter te karakteriseren als een primitief volk. De reisgids benoemt bijvoorbeeld het artificiële primitieve dorp waarin de toeschouwer het “echte” Tanzaniaanse volk kan bezoeken.²⁹⁴

---

²⁹² *Stronghold of the Wild*, 31.; *Exploring East Africa*, 11, 22.; T. INGOLD, *The Perception of the Environment: Essays in Livelihood, Dwelling and Skill*, Londen, 2000, 154, 175.

²⁹³ *Travellers' Guide to East Africa*, 89-90, 95.

²⁹⁴ *Ibid.*, 90, 99, 104.

De reisgids uit 1966 vergroot de tegenstelling tussen het comfortabel en het uitdagend karakter van de reiservaring verder uit. De reisgids beschrijft lyrisch de grote luxe die de transportmaatschappijen en accommodatie de reiziger aanbieden. Daarnaast definieert *Travellers' Guide to East Africa* het gevaarlijke karakter van de natuurparken anders dan de koloniale reisgidsen. *Exploring East Africa* en *Stronghold of the Wild* beschrijven de bedreiging in de vorm van hongerige leeuwen. De reisgids uit 1966 maakt een bezoek aan de natuurparken dreigender door de reizigers die het leven lieten tijdens een safari te vermelden. De reisgids uit 1966 stelt het contrast tussen de comfortabele en de uitdagende reiservaring op scherp.²⁹⁵

Travellers' Guide to East Africa focust minder op de tweedeling tussen de herkenbare en de exclusieve reiservaring in Tanzania. De reisgids uit 1966 benadrukt de exclusiviteit van het "authentieke" Afrika. De auteurs willen de reiziger onderdompelen in de Tanzaniaanse reiservaring door bijvoorbeeld te focussen op de Tanzaniaanse inrichting van de hotels of de lokale eethuizen. Die onderdompeling in de Tanzaniaanse ervaring beoogt minder om de toerist een thuisgevoel te geven, al identificeert de reiziger zich wel met vroegere kolonistoren die deel uitmaken van de Britse cultuur.²⁹⁶

De belangrijkste tegenstelling in *Travellers' Guide to East Africa* is het contrast tussen de stilstaande oude vakantiebestemming en de veranderende realiteit van Tanzania. De reisgids vermeldt de nieuwe dekoloniale realiteit, maar negeert de invloed van elke historische of eigentijdse ontwikkeling op de omgeving van de natuurparken en de bergstreek. Onderstaand fragment toont dat de reisgids uit 1966 de veranderende realiteit erkent, maar haar invloed op Tanzania als vakantiebestemming negeert.²⁹⁷

"In the early years of this century, when Teddy Roosevelt started the great American sporting connection with East Africa, to go on safari was quite an undertaking. Roosevelt himself, on his post-Presidential safari, set off from Nairobi's Norfolk Hotel with hundred African porters, all in blue sweaters, and an entourage of professional hunters. They carried everything they would need for several months in the bush. Now hunting cars and Land Rovers have made the porter obsolete, and East Africa possesses an ever improving network of communications, with excellent hotels and safari lodges. But the fascination of the wildlife and the glory of the landscape haven't changed, nor has the outdoor living that inspired Hemingway's novels. The

---

²⁹⁵ *Travellers' Guide to East Africa*, 11-3.

²⁹⁶ *Ibid.*, 1-42, 89-134, 168-75.

²⁹⁷ *Ibidem.*

history and the legend is still here too, mixed up with the present daily life of the Africa peoples and the development of new nations.”²⁹⁸

Guide to Tanzania uit 1993 zet zich sterk af tegen het toeristisch kader dat in de jaren zestig heerst. Philip Briggs bekritiseert op verschillende manieren het geromantiseerd beeld van Tanzania. De reisgids uit 1993 bekritiseert het geromantiseerde beeld van Tanzania op verschillende manieren. Ten eerste veroordeelt Philip Briggs onrechtstreeks het narratief van de koloniale ontdekker waarin de traditionele reiziger vooral een koloniale ervaring herbeleeft, in plaats van zich open te stellen voor de Tanzaniaanse werkelijkheid. *Guide to Tanzania* noemt de reiziger echter nog steeds een ontdekker. De nieuwe toerist herontdekt niet het oude Afrika van voor de kolonisatie, maar ontdekt nieuwe gebieden die het massatoerisme onaangeroerd laat. Daarnaast nuanceert de reisgids uit 1993 ook het beeld van een ongerept en wild Afrika. De reisgids benadrukt de horden toeristen die de bezienswaardigheden kleuren en de platgetreden paden bewandelen. Philip Briggs weerlegt het ongeciviliseerde beeld van Noord-Tanzania door de lezer te overspoelen met feiten. Briggs bewijst bijvoorbeeld dat de Kilimanjaro een dichtbevolkt gebied is dat door de bevolking al lang wordt gecultiveerd. Dat feit ondermijnt het traditionele beeld van de Kilimanjaro als een ongeciviliseerd gebied. Tot slot beschrijft de reisgids zeer kritisch hoe het traditioneel toerisme de Masai objectificeert tot een deel van het wildleven.²⁹⁹

*“In some ways, the Maasai are just another cog in the tourist industry, albeit an unwilling one. Herds of snap-happy tourists leap out of minibuses and landrovers to capture their image on film, on the one hand swooning at their noble savagery- Real Africa!- on the other shoving a camera at them as though they were just another one of the big five.”*³⁰⁰

Het tijds kader speelt in *Guide to Tanzania* een even belangrijke rol om het beeld van een ongeciviliseerd Tanzania te ontcrachten als dat het dat doet om het waarheidsregime in stand te houden. Philip Briggs beschrijft meermaals sceptisch hoe de overblijfselen uit een ver verleden zogezegd het echte Tanzania weerspiegelen. Briggs beantwoordt aan zijn kritiek door elke beschrijving van een regio in te leiden met een uitgebreide historische context. De auteur gaat kort in op de prehistorie, maar besteedt vooral aandacht aan de Tanzaniaanse geschiedenis

---

²⁹⁸ *Travellers' Guide to East Africa*, 13.

²⁹⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 21, 46, 77, 143.

³⁰⁰ *Ibid.*, 41.

voor de kolonisatie. Met die dynamische geschiedenis ontkracht Briggs het beeld van Tanzania als een stilstaand en oud land.³⁰¹

Guide to Tanzania ontkracht de koloniale beeldvorming uit de jaren zestig en beschrijft de vakantiebestemming daardoor niet in tegenstellingen. De enige tegenstelling die Philip Briggs beschrijft is het traditioneel toeristisch beeld van de vakantiebestemming en de Tanzaniaanse realiteit. De reisgids uit 1993 plaatst historische context en statistische feiten lijnrecht tegenover de “unmyth” van “de ongeciviliseerde”.³⁰²

Tanzania Safari Guide is opvallend minder kritisch over het geromantiseerde beeld van Tanzania. De hedendaagse reisgids valt meer dan haar voorganger terug op oude clichébeelden. De kritische uitgave uit 1993 laat echter wel haar sporen na op de hedendaagse reisgids uit 2017. *Guide to Tanzania* neemt definitief afstand van het koloniale narratief van de ontdekker waarin de reiziger zich, door middel van bedienden en veel verbeelding, een hernieuwde kolonisator waande. Het nieuwe toerisme uit de jaren negentig plaatst zich niet boven de bewoners van Tanzania, maar focust wel sterk op de eigenheid van de plaatselijke cultuur.³⁰³

Tanzania Safari Guide definieert de eigenheid van de plaatselijke cultuur echter volgens het beeld van “de ongeciviliseerde”. Philip Briggs en Chris McIntyre focussen bijna uitsluitend op de safarigebieden in Tanzania en herleiden haar bewoners tot Afrikaanse stammen. De auteurs karakteriseren de stammen als fossielen van de prehistorische tijd. Briggs en McIntyre linken hun tradities, kleding en samenlevingsvormen aan de oudste menselijke samenlevingen. Net als in de jaren zestig beschrijft de reisgids de Masai-, Hadza-, en andere stammen als een object die de reiziger dichterbij de oudste geschiedenis van de mensheid brengt.³⁰⁴

De heropleving van de “unmyth” vertaalt zich in een tegenstelling tussen het realistisch dynamische beeld en het mythisch stilstaande beeld van Tanzania. De reisgids maakt een duidelijk onderscheid tussen het moderne Tanzania en de stilstaande stammencultuur. *Tanzania Safari Guide* verwerkt in haar tekst de kritiek die de Tanzaniaanse regering uit op de verouderde tradities van de stammenculturen. De moderne Tanzaniaan bekritiseert volgens McIntyre en Briggs dat de stammen weigeren om westerse kleding te dragen of zich open te stellen voor de moderne samenleving. *Tanzania Safari Guide* trekt hier duidelijk een breuklijn tussen de hedendaagse Tanzaniaanse samenleving, die zich volgens westerse normen organiseert en de

---

³⁰¹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*.

³⁰² Ibidem.

³⁰³ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*.

³⁰⁴ Ibid., 189, 230-31, 256-57, 264, 274.

oude traditionele stammencultuur die zich isoleert van de moderniteit. *Tanzania Safari Guide* stelt die paradox in onderstaand fragment zelf in vraag. De reisgids uit 2017 bevraagt of het authentieke Tanzania zich toont in de oudste tradities, de veranderende realiteit of de toeristische industrie zelf.³⁰⁵

*“The spectrum of cultural influences that play havoc with visitors seeking to pigeonhole the ‘Real Africa’. Which is it, then: the colourfully dressed Maasai and Arusha women who sell traditional beadwork on the pavement, the suited businessmen who scurry in and out of the International Conference Centre, or the swaggering, sunglass-shrouded wide-boys who scurry about offering cheap safaris, change money, marijuana...?”*³⁰⁶

2.3.1. De onveranderlijke vakantiebestemming

De Amerikaanse onderzoeker Kevin Dunn besluit in zijn onderzoek naar de toeristische beeldvorming dat het Westen Afrika definieert als een primitief en prehistorisch continent. Dunn beweert dat reisgidsen over Afrika alle bewoners portretteren als traditionele stammen en elk teken van industrialisatie of urbanisatie achterwege laten. De Amerikaanse onderzoeker gebruikt als voorbeeld dat de reisgidsen over Tanzania haar hoofdstad Dar es Salaam nooit vermelden. Ook de onderzoekers Echtner en Prasad vergissen zich in hun analyse over de drie “unmyths” wanneer ze de beeldvorming over de “frontier” landen herleiden tot de “unmyth” van “de ongeciviliseerde”. De besluiten van de drie onderzoekers gelden voor het beeld van de nationale parken, maar representeren niet de Britse beeldvorming over elk deel van Tanzania.³⁰⁷

Het waarheidsregime van “de onveranderlijke” beschrijft de Oosterse landen volgens Echtner en Prasad als openluchtmusea die het verre verleden van grote beschavingen tentoonstellen. De toeristische industrie besteedt meer aandacht aan de infrastructuur dan aan de natuur. De menselijke invloed wordt gevierd met monumenten en historische overblijfselen. Echtner en Prasad definiëren de plaatselijke bevolking in de “unmyth” als een stoïcijnse boerenbevolking die leeft in de mystieke sfeer van een ver verleden. Een blik op de koloniale reisgids *Exploring East Africa* verraadt dat de elementen uit die beeldvorming ook terugkomen in de beschrijving over de Tanzaniaanse kustlijn en Zanzibar.³⁰⁸

---

³⁰⁵ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 181, 269.

³⁰⁶ Ibid., 118.

³⁰⁷ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 665-72.; DUNN, ‘Fear of a Black Planet’, 488.

³⁰⁸ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 665-72.

De beschrijving van Dar es Salaam en Zanzibar heeft een dubbel karakter. De koloniale reisgids portretteert de bewoners als een wereldse hedendaagse bevolking, maar benadrukt de blijvende invloed van de oude Arabische beschaving en de vroeg koloniale culturen op hun leefwereld. De auteur erkent en viert, in tegenstelling tot het beeld van Noord-Tanzania, de menselijke invloeden in Zanzibar en de kuststeden. De reiziger waant zich als een figurant in een verleden van grootse beschavingen waarin de historische paleizen en tuinen de bezienswaardigheden vormen. Die bezienswaardigheden beantwoorden niet aan een dynamische realiteit, maar belichamen de Arabische oude beschaving alsof de omgeving nooit veranderde.³⁰⁹

De tijd speelt net als in het beeld van “de ongeciviliseerde” een bepalende rol in de beschrijving van de Tanzaniaanse kustlijn en Zanzibar als onveranderlijke bestemmingen. De reisgids fixeert Zanzibar niet in een ongeciviliseerd prehistorisch tijdperk, maar in de oosterse middeleeuwen. In Zanzibar staat het volledige bezoek in teken van die historische atmosfeer. Zelfs de natuur is een menselijk product die de Arabische invloeden tentoonstelt.³¹⁰

“The island is too small to have National Parks in the proper sense, but lovely gardens, ancient palaces and a historical atmosphere redolent of mediaeval Eastern splendour take their place.”³¹¹

De Arabische geschiedenis karakteriseert de vakantiebestemming Zanzibar en de havensteden, maar daarnaast besteedt *Exploring East Africa* aandacht aan de eerste koloniale invloeden aan de Tanzaniaanse kustlijn. Het Arabisch verleden biedt de bezienswaardigheden voor het toerisme, maar de vroege Duitse koloniale initiatieven zorgen ervoor dat de toerist beroep kan doen op vertrouwde accommodatie, voedsel en transport. De vroeg koloniale focus legitimeert het Britse koloniale project in Tanzania.³¹²

Het beeld van “de onveranderlijke” baseert zich in het onderzoek van Echtner en Prasad op de tegenstelling tussen het glorieuze verleden en het nietszeggend heden. *Exploring East Africa* vult die breuklijn anders in omdat de koloniale reisgids zowel de historische Arabische invloeden als de hedendaagse wereldse invloeden aan de kust beschrijft. De reisgids uit 1958 definieert het Arabisch verleden als een bezienswaardigheid eigen aan de andere cultuur. Daarnaast linkt de reisgids het werelds karakter aan de koloniale invloeden en dus aan de

---

³⁰⁹ *Exploring East Africa*, 11, 16.

³¹⁰ Ibidem.

³¹¹ Ibid., 16

³¹² Ibid., 11, 16.

Westerse cultuur. In beide gevallen negeert de koloniale reisgids elke hedendaagse of historische Afrikaanse invloed op de Tanzaniaanse kustlijn en in Zanzibar.³¹³

Travellers' Guide to East Africa versterkt het beeld van een onveranderlijk historisch Afrika. De reisgids uit 1966 beschrijft niet enkel de Tanzaniaanse kustlijn en Zanzibar, maar ook steden en dorpen uit Noord- en Midden-Tanzania volgens de "unmyth". Het voorwoord dweept meteen met het glorieus verleden van oude Afrikaanse koninkrijken en Arabische civilisaties.³¹⁴

*"Lion, elephant, rhinos, basilisks and unicorns all dwelt in East Africa, according to the medieval historians, who intermingled fact and legend. King Solomon's mines, which supplied the Queen of Sheba's mythical wealth, were said to lie in its snowcapped Mountains of the Moon. From somewhere deep in its interior sprang the mysterious River Nile, flowing down through the Sudan to give life to civilisations of Ancient Egypt. There were giants and pygmies and fantastically rich African potentates. East Africa was an altogether wondrous land. Today it still is..."*³¹⁵

De tijd speelt dus nog meer dan in de koloniale reisgidsen een allesbepalende rol. De reisgids uit 1966 leidt elke regio in met een historische context. Die geschiedkundige duiding begint met de eerste geschreven bronnen uit de prehistorie, blijft lang stilstaan bij de middeleeuwse en vroegmoderne eeuwen en beschrijft ten slotte recente gebeurtenissen zoals de onafhankelijkheidsstrijd. De historische context lijkt objectief, maar doelt vooral op een lyrische sfeerschetsing van het verleden dat volgens de reisgids nog doorleeft in de Tanzaniaanse omgeving. De geschiedkundige feiten wisselen echter vaak af met legende verhalen. De reisgids wil de reiziger onderdompelen in een sprookjesachtig verleden dat de Tanzaniaanse realiteit overmeestert. Dat mythisch verleden omvat niet enkel de Arabische overheersing, maar ook oude Afrikaanse koninkrijken die de Tanzaniaanse dekoloniale realiteit reduceren tot een banaal evenement.³¹⁶

Travellers' Guide to East Africa beschrijft duidelijker de tegenstelling tussen een ver glorieus verleden en recente verwaarloosbare ontwikkelingen. De Arabische overheersing van de Tanzaniaanse kustlijn en Zanzibar minimaliseert de invloed van het Brits kolonialisme. De

---

³¹³ ECHTNER en PRASAD, 'The Context of Third World Tourism Marketing', 665-72.; *Exploring East Africa*, 11, 16.

³¹⁴ *Travellers' Guide to East Africa*, 11-3.

³¹⁵ *Ibid.*, 11.

³¹⁶ *Ibid.*, 89-134.

reisgids geeft een korte context over de dekolonisatie van Tanzania, maar focust verder op de slavenhandel van de Arabische heersers en stelt hun verantwoordelijk voor de inhumane geschiedenis van Tanzania.³¹⁷

*“Zanzibar was the base for Livingstone’s famous expeditions, as it was for many missionaries’ activity in East Africa, especially against the slave trade. The Arab slave traders used to bring captured Africans to Zanzibar from all over the East African interior.... Even now the horrors of the trade are still remembered by Africans and the revolution of 1964 was seen by many as the final overthrow of the Arabs who had organised that inhuman business.”*³¹⁸

Guide to Tanzania ontkracht de “unmyth” van “de onveranderlijke”. Terwijl *Travellers’ Guide to East Africa* de nadruk legde op de mystiek van het Arabische verleden en haar legenden, gebruikt de reisgids uit 1993 een realistische maatstaf om het toeristisch beeld van Tanzania te schetsen. *Guide to Tanzania* erkent de overblijfselen van het Arabische verleden, maar benadrukt vooral de realiteit die de toerist ziet aan de Tanzaniaanse kustlijn en in Zanzibar. Philip Briggs erkent de bedelaars en ondervoede bewoners die door de falende economie deel uitmaken van de Tanzaniaanse samenleving. Daarnaast karakteriseert de auteur de dorpen en steden aan de kust en in Zanzibar voornamelijk als ingedommelde plaatsen. De vervallen gebouwen verwijzen naar een verleden dat ooit beter was, maar *Guide to Tanzania* grijpt vooral het heden aan om het beeld van de bestemming te schetsen.³¹⁹

Guide to Tanzania erkent echter niet in elke beschrijving de ontzuisterende realiteit. De reisgids uit 1993 verheerlijkt nog steeds vooral de gebouwen die naar het Arabische of vroege koloniale verleden verwijzen. De Old Town in Zanzibar blijft bijvoorbeeld een plaats waar de reiziger kan verdwalen in de kleine straatjes die het Arabisch verleden belichamen. Philip Briggs beschrijft ook de ontmoeting met oude missionarissen aan de kust als een ervaring die hem terugbrengt naar de vroege koloniale periode.³²⁰

Het is opvallend dat *Tanzania Safari Guide* na de kritische uitgave uit de jaren negentig teruggrijpt naar het romantische mythische beeld van de Tanzaniaanse kust en Zanzibar. Philip Briggs en Chris McIntyre verbeelden de havensteden niet meer als slapende getuigen van het economisch verval, maar opnieuw zoals in de jaren zestig als fascinerende overblijfselen van

---

³¹⁷ *Travellers’ Guide to East Africa*, 114-34.

³¹⁸ *Ibid.*, 130.

³¹⁹ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 21-3, 105-24, 249-65.

³²⁰ *Ibid.*, 266, 276.

een ver verleden. Het lijkt op die manier alsof het recente verleden geen vat heeft op de historische sfeer in de kuststreek.³²¹

De reisgids uit 2017 onderstreept de belangrijke rol van de geschiedenis in de snapshots die de grijze kaders toevoegen aan de hoofdtekst. Briggs en McIntyre beschrijven in deze delen anekdoten over de regio's in het verleden. Die anekdotische verhalen brengen de reiziger letterlijk terug in de tijd. Het glorieus verleden dat *Tanzania Safari Guide* bewierookt in de kustregio's en in Zanzibar focust uitsluitend op de periode voor de Britse kolonisatie. De enorme aandacht voor geschiedenis verhelpt niet dat de auteurs de Britse kolonisatie weglaten uit de historische context van Tanzania. De legenden, historische anekdoten en bezienswaardigheden vermelden geen overblijfselen van de Britse kolonisatie. *Tanzania Safari Guide* associeert die periode duidelijk niet met het glorieus verleden dat de reisgidsen sinds de jaren zestig definiëren als de Arabische overheersing en het vroege Duitse kolonialisme.³²²

De tijdsprong naar de Oosterse middeleeuwen gaat ook in de hedendaagse reisgids gepaard met veel mystiek. De grijze kaders overtuigen de lezer van de mysterieuze sfeer in de Tanzaniaanse havensteden aan de hand van legenden en rituelen. Daarnaast hechten de auteurs mystificerende adjectieven aan de beschrijvingen van de Tanzaniaanse kustarchitectuur. De auteurs beschrijven Zanzibar als een sprookjesachtig eiland dat veel beelden oproept, maar waarvan weinig reizigers de realiteit herkennen, of op zijn minst de geografische plaats kennen.³²³

*“Zanzibar is one of those magical travel names, richly evocative even to the many Westerners who would have no idea where to start looking for it on a global map.”*³²⁴

2.3.2. De onbeperkte vakantiebestemming

De laatste “unmyth” baseert zich op de “Sea/Sand” landen zoals Cuba, Fiji en Jamaica. De reisgidsen beschrijven deze eilanden als een hedendaags paradijs waarin zowel de bewoners als de omgeving een vriendelijke en toegankelijke sfeer uitstralen. Charlotte Echtner en Pushkala Prasad definiëren de reiziger als een vakantienemer die in moderne resorts geniet van de ontspannende en vredelievende natuur. De toeristische ervaring beperkt zich tot zonnen en sporten en focust minder op de ontdekking van nieuwe culturen of een overweldigende natuur. Het waarheidsregime beschrijft de bestemmingen als een ongelimiteerde pool van

---

³²¹ BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, 351-438.

³²² Ibidem.

³²³ Ibid., 373, 387.

³²⁴ Ibid., 373.

mogelijkheden waarin zowel het land als de bevolking zich volledige ten dienste stelt van het comfort van de reiziger.³²⁵

Exploring East Africa onderschrijft minder het beeld van “de onbeperkte”. De reisgids uit 1958 prijst de kustlijn en Zanzibar eerder aan voor de historische overblijfselen dan voor de tropische stranden. De reisgids wijt veel tekst aan de transportmogelijkheden rond de meren. De reiziger kan dagtrips ondernemen met de boot of andere landen bezoeken met het vliegtuig. Het transport symboliseert het modern en vooruitstrevend karakter van de koloniale cultuur en Groot-Brittannië als brenger van de civilisatie. De reisgids duidt een aantal keren op het onbeperkte karakter van de visvoorraad in het water of de eindeloze schoonheid van het uitzicht aan de meren. Daarnaast vermeldt de reisgids resorts, zwemclubs en visclubs als bewijs dat de bestemming in teken staat van het comfort voor de reiziger. Deze elementen beschrijven de onbeperkte mogelijkheden in de Tanzaniaanse vakantiebestemming. De reisgids stelt de omgeving en haar bewoners echter niet uitsluitend in dienst van de toeristische ervaring.³²⁶

De “unmyth” van Echtner en Prasad baseert zich op een hedendaags paradijs. Het verleden speelt geen bepalende factor in het beeld van “de onbeperkte”. De beschrijvingen in *Exploring East Africa* hullen zich echter in verwijzingen naar de prehistorische, Arabische en vroege koloniale geschiedenis. De beeldvorming in *Exploring East Africa* onderschrijft bijgevolg niet de “unmyth” van “de onbeperkte”.³²⁷

Travellers' Guide to East Africa schenkt meer aandacht aan het ontspannend karakter van de Tanzaniaanse kustlijn en de stranden in Zanzibar. De reisgids uit 1966 beschrijft Tanzania steeds meer als een vakantiebestemming die alles te bieden heeft waar de toerist naar zoekt. De nadruk op het comfort en de luxe voor de reiziger versterkt het beeld van Tanzania als een hedendaags paradijs.³²⁸

De dienende rol van de plaatselijke bevolking is een belangrijk element in het beeld van “de onbeperkte”. De koloniale reisgidsen beschreven de plaatselijke bevolking enkel als primitieve stammen die niet in interactie traden met de toerist. *Travellers' Guide to East Africa* vermeldt vaker de diensten die de Tanzanianen uitvoeren voor de reiziger. Tijdens de safari krijgt de toerist verschillende dienstbodes aangewezen en ook tijdens de dagtrips op de boot beschrijft de reisgids de best mogelijke bediening. Daarnaast vermeldt de auteur de hulpvaardigheid van

---

³²⁵ ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 672-74.

³²⁶ *Exploring East Africa*, 5-6, 11-2, 16.

³²⁷ Ibidem.

³²⁸ *Travellers' Guide to East Africa*, 114-34.

de Tanzaniaanse kinderen en ouderen op straat om de toerist de weg te wijzen. De reisgids scheidt het beeld van de Tanzaniaanse bevolking als hulpvaardige, vriendelijke en onderdanige actoren in de reiservaring. De “unmyth” van “de onbeperkte” erkent de hedendaagse Afrikaan in de toeristische omgeving, maar plaatst ze enkel in dienst van de toerist. Echtner en Prasad beschrijven de “unmyth” als een hedendaagse paradijs. De sterke nadruk in *Exploring East Africa* op de prehistorie enerzijds en de middeleeuwen anderzijds maakt het heden echter steeds ondergeschikt aan het verleden.³²⁹

Het terugkerend beeld in de “unmyth” van “de onbeperkte” zijn de tropische stranden. *Guide to Tanzania* besteedt meer dan de reisgidsen uit de jaren zestig aandacht aan de kust en hun rustgevend karakter. Philip Briggs overtuigt de reiziger van de tropische stranden met eindeloze uitzichten als een droom die uitkomt.³³⁰ Meer dan de andere reisgidsen karakteriseert *Guide to Tanzania* de vakantiebestemming als een droomplek waar alles aanwezig is. Er zijn alle soorten bezienswaardigheden, maar ook enorm veel mogelijkheden om te ontspannen in de vorm van sport of entertainment in de resorts. Briggs beschrijft Tanzania als “the Africa you have always dreamed off”. Die uitspraak onderschrijft een beeld van Tanzania dat past in de “unmyth” die Echtner en Prasad beschrijven van een reisbestemming als een relaxerend paradijs met onbeperkte mogelijkheden, dan wel de bevolking die in dienst staat van de toerist.³³¹

De hedendaagse reisgids uit 2017 schrijft het beeld van Tanzania na haar kritische voorganger uit 1993 terug in het beeld van “de ongeciviliseerde” en “de onveranderlijke”, maar ook meer in “de onbeperkte”. *Tanzania Safari Guide* beschrijft Tanzania naast een safariland ook als een “holiday” bestemming en verwijst daarbij naar de tropische stranden van het Oost-Afrikaanse land. De reisgids uit 2017 schenkt meer dan haar voorgangers aandacht aan de strandresorts en de verlaten kusten.³³²

Zowel de natuur, de plaatselijke bevolking als de infrastructuur voldoen aan het onbeperkt paradijselijk karakter van de “unmyth”. De bevolking staat als kok, masseur, kapper of gids steeds klaar om de reiziger te dienen in zijn vakantiedroom. Daarnaast bieden de eindeloze uitzichten, het helblauwe water en de witte stranden een enorme mogelijkheid aan ontspanning. Ten slotte bedienen de toeristische resorts de reiziger elk moment van de dag met eten, sportactiviteiten of entertainment. *Tanzania Safari Guide* beschrijft de Tanzaniaanse en

---

³²⁹.; ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 672-74.; *Travellers’ Guide to East Africa*, 27-8, 97, 168.

³³⁰ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 100-10, 220, 250, 281.

³³¹ Ibid., xi.

³³² BRIGGS en MCINTYRE, *Tanzania Safari Guide*, ix-x.

Zanzibarische stranden letterlijk als het onbeperkt paradijs waar de vermoeide safarireiziger of overspannen werkkraft zich kan afzonderen. Echtner en Prasad beschrijven de “unmyth” van “de onbeperkte” echter als een hedendaags paradijs waarin elke functie van de tijd overbodig is. Zowel de koloniale reisgidsen als de reisgids uit 2017 verbeelden Tanzania in een prehistorische, middeleeuwse of vroegmoderne tijd. Tanzania verstrengelt zich in de toeristische beeldvorming steeds met haar geschiedenis.³³³

---

³³³ Ibid., 321-400.; ECHTNER en PRASAD, ‘The Context of Third World Tourism Marketing’, 672.

BESLUIT

“We all romanticise Africa. An incredible amount of drivel was written about it during the colonial era, and this dominates our perception of the continent. The macho blustering of Hemingway and exaggerated accounts of the Great White Hunters vie in our heads with the nostalgic meandering of *Out of Africa*. For the west, Africa represents wildness and space, vast horizons and shimmering red sunsets; powerful images we do not want shattered by the realities of the late 20th centuries.”³³⁴

Deze beschrijving zou een bekend citaat kunnen zijn uit de postkoloniale studies. De woorden zijn echter afkomstig van Philip Briggs. Hij schreef deze beschouwing in 1993 in de eerste Bradt Travel Guide over Tanzania. Zijn kritische visie verraadt dat *Guide to Tanzania* een ommekeer vormde in de evolutie van de beeldvorming in de vijf Britse reisgidsen. De reisgids uit 1993 onderscheidt zich in vier breuklijnen van de reisgidsen uit de jaren zestig. Elke breuklijn laat haar sporen na in de hedendaagse toeristische beeldvorming over Tanzania.

De eerste breuklijn situeert zich op het niveau van de reiservaring die sterk verandert als antwoord op het massatoerisme uit de jaren tachtig. *Guide to Tanzania* bekritiseert de platgetreden paden in het traditioneel toerisme en stelt een nieuw soort toerisme voor. De reisgids focust minder op de bekende trekpleisters en moedigt de reiziger aan om ook oog te hebben voor de banale bezienswaardigheden uit het Tanzaniaanse leven. Het nieuwe toerisme verschilt ook in tijdsfocus van de dagtrippers uit het traditioneel toerisme. De onderdompeling in het dagelijkse leven vraagt om een lang verblijf in dezelfde omgeving. De nieuwe reiservaring verenigt zich in het hedendaags toerisme met de dagtrippers uit de koloniale periode, maar haar focus op de “authentieke” ervaring van het Tanzaniaanse leven laat een blijvende indruk na op de reisgids uit 2017.

De verschuivende focus van het toerisme die duidelijk blijkt uit de reisgids van 1993, vormt de basis voor de andere drie breuklijnen die de beeldvorming over Tanzania grondig veranderen vanaf de jaren zestig tot vandaag. De bepalende evolutie in de Britse beeldvorming situeert zich dus niet na de dekolonisatie van Tanzania in 1961, maar eerder in de ontwikkeling van het toerisme naar Afrika als een privilege van de elite naar een massa-activiteit.

---

³³⁴ BRIGGS, *Guide to Tanzania*, 21.

De tweede breuklijn creëert *Guide to Tanzania* tussen de massatoerist die zich vereenzelvigd met de koloniale ontdekkers en de nieuwe rugzakreiziger die oog heeft voor de eigenheid van de plaatselijke bevolking. De aandacht voor een onderdompeling in het alledaagse Tanzania verandert in de eerste plaats dus de houding van de toerist. De reiziger uit de jaren zestig waant zich één van de ontdekkers van een onbekend landschap door dezelfde wandelpaden als Livingstone en Stanley te volgen, de boeken van kolonisten te lezen en zich te laten bedienen door dienstbodes in alle varianten. Daarnaast verheffen de reisgidsen uit de jaren zestig de reiziger tot een hooggeplaatste die in meer luxe en comfort baadt dan de plaatselijke elite. De reisgids uit 1993 breekt expliciet met het koloniale narratief van de ontdekker door de reiziger voor te stellen als een respectvolle gelijke van de plaatselijke bevolking. *Guide to Tanzania* hamert op een minimale kennis van Swahili, overlaadt de reiziger met informatie en benadrukt de culturele etiquette van Tanzania. De reisgids uit 1993 verbeeldt een reiziger die zijn tijd neemt en interesse toont om de plaatselijke bevolking te leren kennen. Die “authentieke” ervaring beleeft de rugzakreiziger niet door zich royaal te omgeven met de weelde van de plaatselijke en Europese elite, maar door zich flexibel te verplaatsen met een tent en een slaapzak.

Het beeld van de reiziger die op een bijna antropologische wijze de toeristische ervaring zoekt in het dagelijkse leven van de bevolking vervaagt in de reisgids uit 2017. *Tanzania Safari Guide* besteedt niet enkel aandacht aan de toegewijde rondtrekkers in Afrika, maar ook aan de dagtrippers die het massatoerisme vertegenwoordigen. De vergelijking met de koloniale ontdekkers blijft echter achterwege in de hedendaagse reisgids. De tweede breuklijn die de reisgids uit 1993 introduceert tussen het koloniaal ontdekkers narratief en de reiziger als gelijke onder de bevolking zorgt bijgevolg voor een blijvende focus op het respectvolle en leerrijke contact met de plaatselijke cultuur in de hedendaagse beeldvorming over Tanzania.

De derde breuklijn situeert zich op het Britse beeld van de plaatselijke bevolking. Het nieuwe toerisme dat de reisgids uit 1993 beschrijft, zorgt er ook voor dat de hedendaagse reisgids de plaatselijke bevolking anders presenteert dan haar koloniale voorgangers. Het narratief van de koloniale ontdekker uit de jaren zestig minimaliseert de aanwezigheid van de Tanzaniaanen tot een deel van het onbekende en exotische wildleven. De reisgids uit 1993 besteedt opvallend meer aandacht aan de plaatselijke bevolking omdat zij de reiziger het dichtst bij een onderdompeling in het dagelijks Tanzaniaans leven brengt. Het nieuwe toerisme beschrijft echter geen realistischer beeld van de Tanzaniaanse bewoners in vergelijking met de koloniale reisgidsen. *Guide to Tanzania* plaatst de bevolking centraler in de reiservaring, maar focust net

zoals het oude toerisme enkel op Afrikaanse stammen. De evolutie die *Guide to Tanzania* op scherp stelt, is dus eerder een continuüm dan een breuklijn. De hedendaagse reisgids herleidt de Tanzanianen net zoals haar koloniale voorgangers tot een klein deel van de bevolking. De kritische blik uit 1993 verhindert niet dat de hedendaagse reisgids net als in de koloniale beeldvorming de Afrikaanse stammen verbeeldt als een toeristische bezienswaardigheid. Het nagmaakt traditioneel dorp, de opgevoerde stammendansen en de culturele tours tonen echter aan dat de Tanzaniaanse samenleving de objectificatie van de Afrikaanse stammen als de authentieke bevolking in de hand werkt.

Er verandert naast de inhoudelijke breuklijnen ook heel wat in de vorm van de reisgidsen. De laatste breuklijn illustreert het verschil tussen de reisgidsen uit de jaren zestig die de objectieve waarheid nastreven en *Guide to Tanzania* die vooral de ervaringen van de auteurs benadrukt. De reisgidsen uit de jaren zestig overtuigen hun lezers dat ze een eenduidige realiteit van Tanzania beschrijven. Dat vertaalt zich in een onpersoonlijke en autoritaire vormgeving. Het nieuwe toerisme dat de reisgids uit 1993 beschrijft, focust sterk op de alledaagse ervaring van de toerist in de vakantiebestemming. Die ontwikkeling legitimeert een persoonlijke aanpak van de auteur. *Guide to Tanzania* breekt met de anonieme schrijfstijl en stelt de inhoud van de reisgids gelijk met de ervaringen van de auteurs. De reisgids uit 1993 contrasteert de objectieve waarheid uit de jaren zestig met een erkenning van haar eigen subjectiviteit. Dat zorgt voor een wetenschappelijker karakter die de lezer duidelijk maakt dat de toeristische beeldvorming slechts een deel van de Tanzaniaanse realiteit verbeeldt. De hedendaagse reisgids over Tanzania erkent nog sterker dan haar voorganger uit 1993 haar subjectief karakter. Dat bewijst het vormend karakter van de reisgids in de beeldvorming waarbij de perceptie van de auteurs de toeristische informatie kleurt.

De vier breuklijnen tussen het traditionele en het nieuwe toerisme, het koloniale narratief van de ontdekker en de rugzakreiziger, de af- en aanwezigheid van de Afrikaanse stammen en de objectieve waarheid en de subjectieve vertelling van de toeristische mogelijkheden tonen duidelijk aan dat de Britse beeldvorming over Tanzania evolueert vanaf de jaren zestig tot vandaag. Die breuklijnen pivoteren elk rond de kritiek die de reisgids uit 1993 uit op het traditioneel toerisme als een sterkhouder van het koloniale beeld.

Deze vier afzonderlijke ontwikkelingen betekenen echter niet per se dat de beeldvorming vanaf de jaren zestig evolueerde van een koloniaal naar een gedekoloniseerd narratief. Het opvallendste is dat de reisgids uit 2017 teruggrijpt naar dezelfde thematische focus als de koloniale reisgids *Stronghold of the Wild*. De reisgids uit 1960 focust enkel op de natuurparken

en reservaten van Tanzania, definieert de reiziger als een safaritoerist en herleidt de Tanzaniaanse bevolking tot de Masaïstam. De kern van de hedendaagse reisgids gaat terug op dat koloniale beeld van Tanzania als vakantiebestemming. *Tanzania Safari Guide* herleidt de vakantiebestemming tot een safarireis, spendeert drie vierde van de hoofdstukken aan natuurparken en beschrijft een groot aantal Afrikaanse stammen in detail. Die thematische focus beaamt wat onderzoekers uit de postkoloniale studies benoemen als hét koloniale beeld dat in de hedendaagse samenleving nazindert over Afrika. Ook het onderzoek van de Canadese Charlotte Echtner en haar Amerikaanse collega Pushkala Prasad gebruikt Kenya en Namibië als voorbeelden voor de “unmyth” van “de ongeciviliseerde” die de Oost-Afrikaanse landen verbeeldt als een primitief natuurlijk paradijs waarin de tijd stilstaat sinds de eerste prehistorische beschavingen.

Het waarheidsregime van een ongeciviliseerd Afrika vormt de kern van de beeldvorming over de Tanzaniaanse vakantiebestemming. Daarnaast bestaan de “unmyths” van “de onveranderlijke” en in minder mate van “de onbepaalde” vanaf de jaren zestig naast elkaar in de reisgidsen. De Britse toeristische beeldvorming verbeeldt de Tanzaniaanse bevolking hoofdzakelijk als stammenleden, maar daarnaast verschijnen de Tanzanianen ook als kok, masseur of hotelbediende, steeds in dienst van de toerist. Het beeld van de kustlijn en Zanzibar is bijna tegengesteld aan het ongeciviliseerde beeld van Tanzania wanneer de Britse reisgidsen overvloedig focussen op de erfenis van de Arabische beschaving in de vorm van paleizen en moskeeën. Tot slot besteedt de reisgids vanaf 1993 meer aandacht aan moderne strandresorts en hun vredelievende natuurlijke omgeving.

Echtner en Prasad en andere postkoloniale theoretici schrijven steeds één beeld toe aan een land of een regio. Dit onderzoek toont aan dat het toerisme verschillende beelden naast elkaar plaatst en dat de lezer ogenschijnlijk moeiteloos de ene na de andere waarheidsversie over de vakantiebestemming consumeert. Bijgevolg is niet enkel de realiteit genuanceerd, maar ook de beeldvorming die zich erop baseert. Dit onderzoek wil graag een pleidooi zijn voor de postkoloniale studies om hun denkkaders open te trekken en de beeldvorming over een regio niet enkel te bestuderen vanuit het voorgestelde waarheidsregime. De postkoloniale theorie kan op die manier de nuances en discrepanties in een waarheidsregime erkennen en vervolgens openstaan voor de pogingen tot dekolonisatie in de historische evolutie van de beeldvorming op verschillende vlakken.

Philip Briggs schrijft in zijn citaat over “powerful images we do not want shattered by the realities of the late 20th centuries”. De verschillende waarheidsversies in de vijf Britse

reisgidsen hebben inderdaad één element gemeen. Ze ontkennen in elke bladzijde de recente geschiedenis en hedendaagse ontwikkelingen van Tanzania. Zelfs de reisgids van 1993, waaruit het kritisch fragment afkomstig is, ontkent in haar beschrijving van de bezienswaardigheden de dynamische werkelijkheid van Tanzania. Het is één van de kernelementen van het koloniale machtsdiscours om de onderdrukte samenleving te definiëren volgens haar prehistorische of middeleeuwse geschiedenis en zo haar dynamische ontwikkelingen te ontkennen. Het koloniaal gedachtengoed plaatst de “ongeciviliseerde” landen onderaan een ontwikkelingsladder die de historische evolutie van de westerse beschaving symboliseert. Het Westen plaatst de onderdrukte samenlevingen op die manier onderaan de historische evolutie waarbij elke volgende stap de samenleving dichterbij brengt tot de ultieme, gelijk aan de westerse, civilisatie. De toeristische beeldvorming blijft vanaf de jaren zestig tot vandaag de hedendaagse ontwikkelingen ontkennen en plaatst de bestemming steeds in een ver verleden. Dat mechanisme houdt stand tot in de Britse hedendaagse reisgids over Tanzania en vormt de grootste erfenis van het machtsdiscours uit de koloniale periode.

Het is echter belangrijk om die vaststelling te nuanceren. De ontkenning van hedendaagse ontwikkelingen in de vakantiebestemming is een kernelement van het koloniale discours, maar kan evengoed eigen zijn aan de toeristische industrie. Het toerisme focust van nature sterker op onbekende verhaallijnen die contrasteren met de banale thuisomgeving van de reiziger. De toeristische beeldvorming zal daarbij focussen op exotische vormen van samenleven of historische overblijfselen die getuigen van een excentriek verleden. Dit onderzoek kan enkel concluderen dat de Britse toeristische beeldvorming over Tanzania zich hult in een koloniaal discours als het kan staven dat de vakantiebestemmingen zonder een gekoloniseerd verleden zich niet inschrijven in een waarheidsversie dat elk recent verleden en heden ontkent. Een onderzoek naar de beeldvorming in reisgidsen over westerse landen zou de resultaten in dit onderzoek kracht bij zetten of uitdagen.

Tot slot blijft het toerisme in de eerste plaats een commerciële industrie. De reisgids en bij uitbreiding andere reisinstrumenten richten zich tot de wensen van de consument. De toeristische beeldvorming blijft afhankelijk van het beeld dat de reiziger wil zien. Daarnaast vormen de verre reizen vandaag een belangrijke bron voor het wereldbeeld van de modale burger. Het toerisme is dus een praktijk die het bestaande oordeel van de reiziger over de bestemming bevestigt en tegelijkertijd één van de informatiebronnen vormt voor de wereldblik van de samenleving. Die wisselwerking toont aan dat een bewustzijn voor de beeldvorming en

haar wortels in het toerisme een noodzakelijke stap is in de dekolonisering van het westers wereldbeeld.

BIBLIOGRAFIE

1. Bronnen

BRIGGS, P. en MCINTYRE, C., *Tanzania Safari Guide. With Kilimanjaro, Zanzibar and the coast*, 8ste uitgave, s.l., Bradt Travel Guides, 2017.

BRIGGS, P., *Guide to Tanzania*, Chalfont St. Peter, Bradt Travel Guides, 1993.

Exploring East Africa, 4de uitgave, Nairobi, East Africa Tourist Travel Association, 1958.

Stronghold of the Wild, Nairobi, East Africa Tourist Travel Association, 1960.

Travellers' Guide to East Africa. A Concise Guide to the Republics of Kenya, Tanzania and Uganda, their Wildlife and their Tourist Facilities, Oxford, Thornton Cox, 1966.

2. Werken

AELBRECHT, P., 'Editorial: Géographie des guides et récits de voyage', *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 1-3.

ASHCROFT, B., GRIFFITHS, G. en TIFFIN, H., *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, Londen, 1998.

ASHCROFT, B., GRIFFITHS, G. en TIFFIN, H., *Postcolonial Studies: The Key Concepts*, Londen, 2013.

ATELJEVIC, I. en DOORNE, S., 'Representing New Zealand: Tourism Imagery and Ideology', *Annals of Tourism Research*, 29 (2002), 648-67.

BERGHOFF, H. e.a. red., *The Making of Modern Tourism: the Cultural History of the British Experience, 16000-2000*, Basingstoke, 2002.

BERGHOFF, H. en KORTE, B., 'Britain and the Making of Modern Tourism: An Interdisciplinary Approach', H. BERGHOFF e.a. red., *The Making of Modern Tourism: the Cultural History of the British Experience, 16000-2000*, Basingstoke, 2002, 1-20.

BERGMAN, B., 'Guides to a Geography of Tourism', *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 1-12.

BRUNER, E. M., 'The Maasai and the Lion King: Authenticity, Nationalism, and Globalization in African Tourism', *American Ethnologist*, 28 (2001), 881-908.

BRUNER, E. M., 'The Representation of African Pastoralists: A Commentary', *Visual Anthropology*, 15 (2002), 387-92.

BRUNER, E. M., 'Transformation of Self in Tourism', *Annals of Tourism Research*, 18 (1991), 238-50.

DELMAS, A., 'La production d'une représentation touristique. Une objectivation des guides Lonely Planet sur le Groenland', *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2012), 1-10.

- DUNN, K. C., 'Fear of a Black Planet: Anarchy Anxieties and Postcolonial Travel to Africa', *Third World Quarterly*, 25 (2004), 483-99.
- ECHTNER, C. M. en PRASAD, P., 'The Context of Third World Tourism Marketing', *Annals of Tourism Research*, 30 (2003), 660-82.
- FLON, E. en VERGOPOULUS, H., 'L'expérience touristique dans les guides: une subjectivité à lire, écrire et raconter', *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 1-11.
- FOUCAULT, M., *L'ordre du discours*, Parijs, 1975.
- HALL, C. M. en TUCKER, H., 'Tourism and Postcolonialism: An Introduction', C. M. HALL en H. TUCKER red., *Tourism and Postcolonialism. Contested Discourses, Identities and Representations*, Abingdon, 2004, 1-24.
- HALL, C.M. en TUCKER, H. red., *Tourism and Postcolonialism. Contested Discourses, Identities and Representations*, Abingdon, 2004.
- INGOLD, T., *The Perception of the Environment: Essays in Livelihood, Dwelling and Skill*, Londen, 2000.
- KIM, H. Y. en YOON, J., 'Examining National Tourism Brand Image: Content Analysis of Lonely Planet Korea', *Tourism Review*, 68 (2013), 56-71.
- KOSHAR, R., 'What Ought to Be Seen': Tourists' Guidebooks and National Identities in Modern Germany and Europe', *Journal of Contemporary History*, 33 (1998), 323-40.
- LEKAN, T., 'Serengeti Shall Not Die: Bernhard Grzimek, Wildlife Film and the Making of a Tourist Landscape in East Africa', *German History: The Journal of the German History Society*, 29 (2011), 224-64.
- LOWENTHAL, D., *The Past is a Foreign Country*, Cambridge, 2006.
- MACCANNELL, D., 'Staged Authenticity. Arrangements of Social Space in Tourist Settings', *The American Journal of Sociology*, 79 (1973), 589-603.
- MACCANNELL, D., *The Tourist: a New Theory of the Leisure Class*, Berkeley, 1999.
- NEDERVEEN PIETERSE, J., *Wit over zwart: beelden van Afrika en zwarten in de westerse populaire cultuur*, Amsterdam, 1990.
- SAID, E., 'Orientalism', B. ASHCROFT, G. GRIFFITHS en H. TIFFIN red., *The Post-Colonial Studies Reader*, Londen, 1995, 88-9.
- SCHAUBROECK, K., 'De toerist en de mensenzoo', *De Standaard*, (24 april 2018).
- SIMMONS, B. A., 'Saying the Same Old Things: A Contemporary Travel Discourse and the Popular Magazine Text', C. M. HALL en H. TUCKER red., *Tourism and Postcolonialism. Contested Discourses, Identities and Representations*, Abingdon, 2004, 43-56.
- STANARD, M.G., *Selling the Congo: a History of European Pro-Empire Propaganda and the Making of Belgian Imperialism*, Lincoln, 2012, 66-71.
- STURMA, M., 'Packaging Polynesia's Image', *Annals of Tourism Research*, 26 (1999), 712-15.

SWENSEN, G. EN DAUGSTAD, K., 'Travels in Imaginary Landscapes: An Analysis of Four Cultural Historic Guidebooks', *Belgisch Tijdschrift voor Geografie*, 3 (2013), 1-26.

TAYLOR, J., *A Dream of England: Landscape, Photography and the Tourist's Imagination*, Manchester, 1994.

TORGOVNICK, M., *Gone Primitive: Savage Intellectuals*, Chicago, 1990.

URRY, J. en LARSEN, J., *The Tourist Gaze 3.0*, Londen, 2011.

WALTON, J. 'Transport, Travel, Tourism and Mobility: a Cultural Turn?', *Journal of Transport History*, 27 (2006), 129-34.

WIJNGAARDEN, V., 'Tourists' Agency versus the Circle of Representation', *Annals of Tourism Research*, 60 (2016), 139-53.

WILLIAMS, S., 'Ways of Seeing Africa', *Africa: Journal of the International African Institute*, 1 (2009), vii-xiv.

WILLIAMS, T., 'Going Places: Recent Histories of European Tourism', *Contemporary European History*, 29 (2014), 295-304.

ZUELOW, E., 'The Necessity of Touring Beyond the Nation: An Introduction', E. ZUELOW red., *Touring Beyond the Nation: a Transnational Approach to European Tourism History*, Farnham, 2011, 1-18.

3. Digitale informatie

AbeBooks, 1996 (<https://www.abebooks.co.uk/book-search/title/birds-of-africa/author/williams-john-fennessy-rena/>). Geraadpleegd op 2 november 2018.

Bradt Travel Guides, 2014 (<https://www.bradtguides.com/about-bradt>). Geraadpleegd op 23 september 2018.

BRIGGS, P., *Philip Briggs. Guidebook author and travel writer*, (<https://philipbriggs.wordpress.com/>). Geraadpleegd op 20 november 2018.

Encyclopaedia Britannica, 2019 (<https://www.britannica.com/>). Geraadpleegd op 9 december 2018.

SAMENVATTING

Sinds de “cultural turn” belicht de studie van het toerisme meer antropologische thema’s zoals identiteit en beeldvorming. Het culturele debat verweeft zich op die manier met de postkoloniale theorieën. De sociologen John Urry en Dean MacCannell beschrijven dat de toerist tijdens zijn reis vooral op zoek is naar de authenticiteit van de vakantiebestemming. Het commercieel karakter van de reisindustrie zorgt er echter voor dat de plaatselijke cultuur zich schikt naar de verwachtingen van de reiziger en eerder een stereotype opvoering toont dan de dynamische realiteit. Die toeristische verwachtingen stoelen volgens de onderzoekers in de studie van het toerisme op een westerse dominante visie die teruggaat tot de koloniale periode.

Dit onderzoek baseert zich op de drie “unmyths” die de Canadese onderzoekster Charlotte Echtner en haar Amerikaanse collega Pushkala Prasad onderscheiden in de toeristische beeldvorming van niet-westerse landen. De Angelsaksische onderzoekers beargumenteren dat de “unmyths” van “de onveranderlijke”, “de ongeciviliseerde” en “de onbepaalde” zich alle drie baseren op de koloniale tegenstelling tussen het dynamische Westen en de stilstaande andere cultuur. Zowel Echtner en Prasad als Urry en MacCannell onderzoeken het toerisme vanuit een sociologische focus. De historische component in dit onderzoek wil de nuances en veranderingen in de toeristische beeldvorming erkennen. Een discoursanalyse van vijf Britse reisgidsen over Tanzania vanaf de late jaren zestig tot vandaag belicht hoe Groot-Brittannië haar kolonie verbeeldde in de koloniale periode en hoe dat beeld evolueerde tot de hedendaagse Britse visie op Tanzania als een vakantiebestemming. Die tijdsfocus voegt drie belangrijke vaststellingen toe aan het postkoloniale debat in de studie van het toerisme.

In de eerste plaats toont de analyse dat de Britse toeristische beeldvorming over Tanzania veranderde op vlak van haar subjectief karakter, de reiservaring, de houding van de reiziger en de zichtbaarheid van de plaatselijke bevolking. Het onderzoek bewijst echter dat de breuklijn in het Britse beeld niet samenvalt met de dekolonisatie van Tanzania, maar eerder met de opkomst van het massatoerisme. Ten tweede bevestigt de discoursanalyse dat de “unmyths” van Echtner en Prasad het toeristische beeld in de reisgidsen representeren. De Angelsaksische onderzoekers laten het beeld van de Oost-Afrikaanse landen echter volledig samenvallen met “de ongeciviliseerde”. Dit onderzoek bevestigt dat de Britse reisgidsen Tanzania verbeelden als een onaangeroerde en primitieve bestemming, maar herkent ook de twee andere “unmyths” in het beeld van toeristisch Tanzania. Ten slotte beaamt dit onderzoek dat de beeldvorming van Tanzania zich baseert op de tegenstelling tussen de dynamische westerse cultuur en de stilstaande Tanzaniaanse cultuur. De Britse reisgidsen negeren steevast de hedendaagse ontwikkelingen. In dat opzicht heeft de Britse beeldvorming over Tanzania zich steeds verweven in het koloniale discours. Dit onderzoek bevraagt echter of de focus op het verleden alleen eigen is aan het koloniale narratief of een eigenschap van het toerisme zelf is.